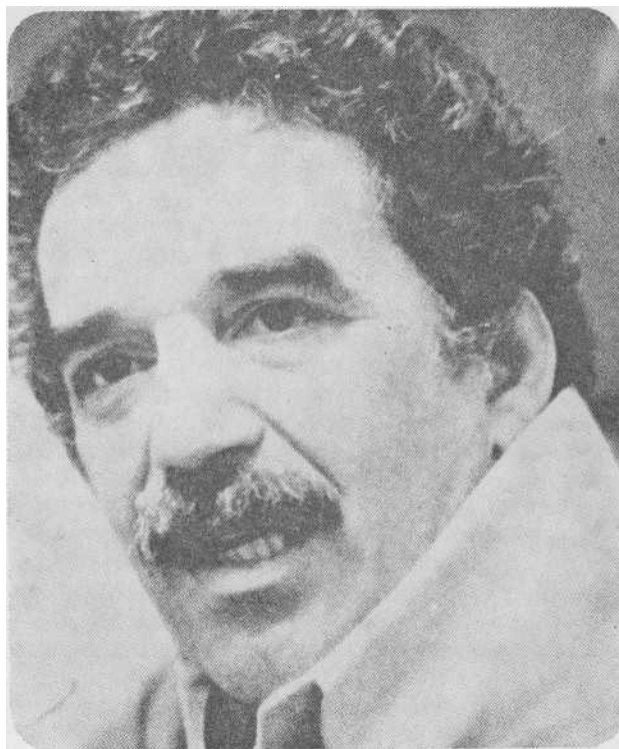

Gabrijel Garsija Markes

**Neverovatna i tužna istorija nevine Erendire
i njene bezdušne babe**

bojana888

Gabrijel Garsija Markes

Fotografija: Rodrigo Garcia Barcha

MARKESOVA MAGIJA

„Po onome što su mi rekli, moja knjiga ima čudnu moć: kad je čitate, poželite da o njoj govorite. Poklanja se prijateljima da bi se o njoj raspravljalo. I tako smo je poklanjali i o njoj razgovarali. Pomalo se stvorio lanac kupaca. Jedna moja prijateljica kupila je 250 primeraka knjige i poklonila ih za Božić prijateljima s posvetom „Ovo je najlepša godina moga života: provela sam je razgovarajući o Sto godina samoće.“

Pisci se obično ustručavaju da govore o značenju, strukturi, slojevitosti i žanrovskim određenjima sopstvenog dela. Oni ređi u čijim delima savremenici hrpimice počinju da prepoznaju odblesak, jedinstveno viđenje i tumačenje epohe, tek oni po pravilu nemaju potrebe da objašnjavaju načine prihvatanja i tajnu uspeha sopstvenog doprinosa svetu književnosti. Kao ni mnoga druga, ni ovo pravilo ne važi za Gabrijela Garsiju Markesa, koji je navedenim rečima, lako, duhovito i nepogrešivo odgonetnuo moć svog romana.

Tačnost Marksovog iskaza osetili smo neposredno kad je u nas objavljen roman „Sto godina samoće“, do tada savršeno nepoznatog (za našeg čitaoca, pa i za mnoge književne znalce i profesionalce) kolumbijskog pisca. Činjenice nepobitno kažu da je nakon objavljivanja ovog romana u našem izdanju (izdanje BIGZ-a, 1973, prevod Jasne Mimice Popović), dugo na pisanom području vladao muk, sve dok knjiga nije sa dotad nepoznatom snagom dalekosežne usmene preporuke postala jedinstven bestseler. Kao da je u svemu tome bilo neke čudne promisli i pravde: delo „Sto godina samoće“, koje na fascinantan način otelovljuje romanesknu sintezu iskonskih mitskih slika, legendi, narodnih kazivanja, usmene tradicije latinoameričkog kontinenta, dobilo je odlučnu, podršku (iz Markesovih reči se vidi, ne samo kod nas) usmene kulture, za koju mnogi misle da je smrtno ugrožena kulturom slike i vizuelnih medija.

Od maja 1967. godine, kad je ovaj roman prvi put objavljen u Buenos Airesu u skromnom tiražu od osam hiljada primeraka, delo je prevedeno na dvadesetak jezika, donevši

Markesu jednodušan glas najvećeg romanopisca Latinske Amerike, dok je veliki i tragački čileanski pesnik Pablo Neruda rekao da je „Sto godina samoće” neuporedivo remek-delo, možda najveće otkriće napisano na španskom jeziku od Servantesovog „Don Kihota” naovamo. Za ovih desetak godina od prvog objavljivanja, samo na španskom je prodato više od devet miliona primeraka, a najveće izdavačke kuće na takozvanim velikim jezicima utrkuju se da što brže predstavu obiman opus ovog pisca, sa čijim munjevitim prodorom na gotovo sve bestseler-liste sveta, i istovremeno u središte pažnje najuglednijih književnih kritičara i znalaca, jednostavno ne može ništa da se uporedi. Valjda se samo tako može objasniti da je najnoviji Markesov roman „Patrijarhova jesen”, objavljen početkom 1977. godine, za nepunih šest meseci, preveden na više od trideset jezika!

Veliki francuski kritičar Alber Tibode kaže da u delu svakog velikog pisca postoji knjiga koja ima ulogu matice, osnovnog jezgra, bez obzira da li je ta knjiga nastala vremenski na početku ili na kraju stvaraočeve duhovne pustolovine. U plodnoj spisateljskoj delatnosti Gabrijela Garsije Markesa ovu ulogu nesumljivo vrši roman „Sto godine samoće”, što i sam pisac priznaje navodeći da su sve njegove prethodne knjige samo jedna velika knjiga ljudske samoće i da je on sam pisac jedne knjige, koja se proteže od „Opalag lišća” (1955) do „Patrijarhove jeseni”.

U romanu „Sto godina samoće”, u kome je ispričana burna i tragikomična istorija stogodišnje samoće porodice Buendija, Markes prividno preuzima postupak narodnog usmenog pripovedača, da bi ga iznutra razorio udahnuvši mu mnogostruke funkcije modernih romanesknih načina izražavanja, srećno izbegavši radikalnu konceptualizaciju jezika i njegovo odvajanje od narodne govorne tradicije. Markesov jezik štedro koristi sve ono što neposredno postoji u složenoj, protivurečnoj i nepredvidljivoj stvarnosti latinoameričkog podneblja: kao duhovna tradicija kolektivnih mitova, legendi, vradžbina i kazivanja, ali i kao neposredna pojavnost u kojoj kao da se privid takmiči sa opipljivim, a fantastično i izmaštano sa trivijalnim. Markesova proza, sva u opojnim čulnim slikama, spaja poeziju, humor i parodiju, prateći dugu i ekscentričnu istoriju porodice Buendija, za koju se po analogiji ispostavlja da je istorija Latinske Amerike, premda je bliže piščevom osećanju pesničkog relativizma da je knjiga njen najprirodniji univerzum. Ali razvijajući sudbinu jedne porodice, pisac se bavi pričom koja ne poseduje kronološku razvijenost u vremenu. Kao što u istorijskoj stvarnosti nema eshatološkog cilja, tako u svetu Makonda, piščeve metafizičke prestonice sveta, istorija prodire u sadašnjost, priča neosetno upija vremenske skokove

unapred i unazad, koristeći logiku sna i fantastičnog tamo gde valja razobličiti tragičnu stvarnost. Koristeći onu duhovnu dimenziju, koju je jednom Aleho Karpentjer nazvao „lo real maravilloso”, čudesno u stvarnom, Markes dolazi do tvoračke tačke u kojoj se spajaju stogodišnji mitovi narodne svesti s krvavim okrutnostima društvenog nasilja, a jezik postaje sredstvo prodornog kritičkog uvida i, silom paradoksa istovremeno, poetske mistifikacije stvarnosti. Ima zrno istine u svesno zaoštrenoj tvrdnji jednog engleskog kritičara (Alaster Rid) kad kaže da samo jedna Markesova rečenica ima više mesa nego mnogi romani!

Prema sopstvenom priznanju, Markes je nakon romana „Sto godina samoće” osećao teškoću u započinjanju novog romana (buduće „Partijarhove jeseni”), jer je bio svestan da obnavlja već napisano delo. Da bi mogao „da počne od nule”, krenuo je da piše priče za decu. Ispostavilo se da pisac jedno želi a drugo čini. Tako je nastala knjiga priča „Neverovatna i tužna istorija nevine Erendire i njene bezdušne babe” (1973), negde na sredokraći do najnovijeg romana koji je trebalo da bude poema o usamljenosti vlasti. I kao što u „Patrijarhovoј jeseni” nije uspeo da pobegne od samoće koja je suprotna solidarnosti i ima značenje političke implikacije, tako ni knjiga priča „Neverovatna i tužna istorija...” nema nikakve neposrednije veze s pričama za decu, nego što bi se to moglo reći, na primer, za „Sto godina samoće”.

Ova knjiga donosi pripovedački venac od sedam priča, od kojih je završna, naslovna, gotovo mali pikarski roman u markesovskom stilu, dok šest priča uslovno pripadaju žanru kratke priče, pokazujući, uz sva prepoznatljiva svojstva markesovske pripovedačke umetnosti, novo lice ovog čudesnog stvaraoca. Posle tako celovite, slojevite i mnogoznačne knjige kao što je „Sto godina samoće”, bilo je razloga za bojazan da će se Markes u sledećoj knjizi ponavljati, a ne obnavljati. Na svu sreću, dogodilo se ovo drugo. Rukopis je istovetan: bogata, virtuozna, upečatljivim i zamamnim čulnim slikama nabijena rečenica, koja s neverovatnom gipkošću prati izoštrenu i pesnički iskošenu Markesovu percepciju stvari i pojava. Svet iz kojeg Markes crpi ove priče, uslovno govoreći, pripada civilizaciji mitskog Makonda (premda su mesta zbivanja radnje različita i pomaknuta severnije, ka Karibima), s onom istom uslovnošću s kojom se kaže da je Fokner stalno stremio Jonapatofi, a Džojns rodnom a ipak skroz na skroz izmaštanom Dublinu. Iznenađenja su u nečem drugom: svaka priča ima svoju osobenu boju i temperaturu, svoju dramaturgiju zbivanja. Uvodna priča „Blakaman dobri prodavac čuda” ispričana je u prvom licu, kao tragikomična ispovest o sudbini vašarskih prevaranata. Markes sjajno koristi preterivanja narodnih kazivača,

krećući se u rasponu od sverazumevajuće ironije do parodije i farse. Kroz čemernu Blakamanovu sudbinu pisac kao da rasvetljava nešto od spisateljske poetike, stalnog rizika gutača vatre i pesnika. „More izgubljenog vremena” prati sudbine jednog primorskog seoceta u kome se događaju stvari koje u priči neosetno preuzimaju logiku nestvarnih snoviđenja i sanjarija. Ono što je u ovoj priči neverovatno poseduje neporecivu lepotu i kao da pripada arhetipu kolektivnog detinjstva koje prebiva u svakom čoveku.

Priča „Poslednje putovanje avetinjskog broda” pravo je remek-delo Markesove tvoračke mašte, jezičke istančanosti i doteranosti pripovedačke tehnike. Šest stranica ovog proznog bisera iskazano je u samo jednoj rečenici (u trećem licu jednine), predstavljajući jedan događaj u dvostrukom ogledalu halucinatornog snoviđenja i varljivo opipljive stvarnosti. Na primeru ove proze moglo bi se govoriti o iskonskom nadrealizmu Markesove poetike, kao i o piščevom majstorstvu ispoljenom u postupnoj gradaciji slika koje ne pripadaju istom modelu stvarnosti.

Sledeće dve priče, „Najlepši utopljenik na svetu” i „Vrlo stari gospodin sa ogromnim krilima” imaju srodnu dramaturšku ideju: dolazak nečeg nestvarnog i natprirodnog u sredinu prizemnog seoskog tavorjenja. Ostvarene mirnijim pripovedačkim postupkom, ove priče imaju nešto klasično u razvijanju postavljenog kontrasta, na način najbolje proze fantastičnog žanra. Tu je, naravno, i humor kao nezaobilazna poetska i životna kategorija, pomoću koje Markes neprekidno zadržava mogućnost ironijskog i parodijskog tumačenja, ne ukidajući tumačenje nestvarnog kao sastavnog dela života. U priči „Večita smrt od ljubavi dalja” Markes se najviše udaljio od svoje neobuzdane mašte i povremeno gustog baroknog jezika: priča je neumitno logično strukturisana, s nagoveštajem smrti u prvoj rečenici, što će se i ostvariti u završnoj.

Naslovna priča nizom iznenadnih i žestokih epizoda prati potucanja čedne Erendire i njene babe, prikazujući mnogostruka lica društvenog života Latinske Amerike, ali ne u traženju reportersko-naturalističkog otiska mučnih prizora, nasilja, poniženja, bede i nemaštine, već prelamanjem „stvarnosne slike” kroz poetičnu i ironičnu prizmu izražajnih modela pozajmljenih iz sveta ličnih uspomena i prisećanja, legendi i narodnih umotvorina.

Prozna knjiga „Neverovatna i tužna istorija nevine Erendire i njene bezdušne babe” možda nema sve one političke konotacije koje nosi roman „Sto godina samoće”, ali, pripadajući istom matičnom sazvežđu sa ovom knjigom, u Tibodeovom značenju pojma, nudi plodnu mogućnost za novo upoznavanje Markesove pripovedačke umetnosti. I ovoga puta

poziv na igru i maštanje podrazumeva poziv u zemlju pripovedačkih čuda, negde između mitskog Makonda, vetrom šibanih pustinja Kariba, i večite ljudske čežnje za lepim i neostvarivim.

Milan VLAJČIĆ

CW & BU

BLAKAMAN DOBRI PRODAVAC ČUDA

CW & BU

bojana888

Od prve nedelje kad sam ga video ličio mi je na torbarevu mazgu, sa njegovim somotskim tregerima prošivenim zlatnim koncima, njegovim prstenjem sa šarenim kamenčićima na svim prstima i njegovom pletenicom od zvečki, ispentran na stolu u luci Santa Marija del Darijen, između teglica lekova i trava za utehu koje je sam spravljao i prodavao sa ranjenim krikom po selima Kariba, samo što tada nije pokušavao ništa da proda tom smrdljaku od Indijanaca, nego je tražio da mu donesu pravu zmiju da bi na sopstvenoj koži prikazao protivotrov koji je sam izumeo, jedini nerazoriv, gospođe i gospodo, protiv ujeda zmija, pauka i stonoga, i svih vrsta otrovnih sisara. Neko ko je izgledao vrlo uzbuđen njegovom odlukom nabavio je, a da niko nije znao gde, i predao mu teglu sa jednom od najgorih zmija, od onih čiji se otrov najpre ustremi na disanje, i on je otvorio tako željno da smo svi mislili da će je pojesti, ali čim se životinja osetila slobodnom iskočila je iz tegle i zaparala mu vrat i na licu mesta ga ostavila bez vazduha za govor, i jedva je imao vremena da uzme protivotrov kad se ambulanta od dva groša srušila na rulju i on je ostao valjajući se po tlu sa ogromnim rastočenim telom kao da nema ničeg u sebi, ali ne prestajući da se smeje svim svojim zubima od zlata. Kakav je to tresak morao biti, kad je jedna krstarica sa severa koja je provela u pristaništu blizu dvadeset godina u poseti dobre volje, objavila karantin da se na brod ne bi popeo otrov zmije, i svet koji je slavio Cveti napustio je misu sa svojim blagoslovenim grančicama, jer niko nije hteo da propusti predstavu otrovanog koji je već počeo da se nadima vazduhom smrti, i postao dva puta deblji nego što je bio, izbacujući penu žuči na usta, šišteći kroz pore, ali još uvek smejući se iz sve snage da su mu zvečke zvečale po čitavom telu. Otok mu je pokidao priveske sa čizama i šavove na odeći, prsti su mu otekli i pomodreli od pritiska prstenja, dobio je boju usoljenog jelena i izašla su mu kroz kundak poslednja laskanja, tako da je svako ko je video ubod zmije znao da će se raspasti pre nego što umre i da će biti toliko izmrvljen da će morati da ga skupe lopatom da bi ga ubacili u džak, ali su isto tako mislili da će čak i u svom stanju piljevine nastaviti da se smeje. To je bilo tako neverovatno da su se marinci popeli na brodske mostove da ga slikaju u boji sa napravama za daljinsko snimanje, ali žene koje su izašle sa mise pokvarile su im namere, jer su pokrile samrtnika ogrtačem i odozgo stavile blagoslovene grančice, jedne zato što nisu

volele da mornarička pešadija skrnavi telo napravama adventista, druge bojeći se da gledaju dalje tog bezbožnika koji je bio sposoban da padne mrtav od smeha, a neke da bi možda time postigle da mu bar dušu oslobode otrova. Ceo svet ga je proglasio mrtvim, kad je sklonio grane jednim zamahom, još napola ošamućen i sav malaksao od te neprilike, ali ispravio je sto bez ičije pomoći, ponovo se popeo kao rak, i već je bio tu vičući da je taj protivotrov samo božja ruka u teglici, kao što smo svi videli svojim sopstvenim očima iako je vredeo samo dva kvartilja, jer ga on nije izmislio da bi trgovao nego za dobro čovečanstva, i da vidimo ko je rekao jedan, gospođe i gospodo, samo, molim vas, nemojte praviti gužvu, ima za svakoga.

Naravno, napravili su gužvu, i to su je dobro napravili, jer na kraju nije bilo za svakoga. Čak je i admiral sa krstarice odneo jednu teglicu, jer ga je on ubedio da je isto tako dobar protiv otrovnog olova anarhista, i posada se nije zadovoljila da ga snimi u boji ispentranog na stolu, što nisu mogli da učine dok je bio mrtav, nego su ga naterali da daje autograme sve dok mu grčevi nisu iskrivili ruku. Bila je skoro noć i u luci su ostali samo oni najuzbuđeniji, kad je on potražio pogledom nekoga ko bi imao blesavo lice da bi mu pomogao da spremi tegle i, naravno, zaustavio se na meni. Bio je to pogled sudbine, ne samo za mene nego isto tako i za njega, jer od tada ima više od jednog stoleća a obojica se još sećamo kao da je to bilo u prošlu nedelju. Stvar je u tome što smo stavljali njegovu cirkusku apoteku u onaj kovčeg sa crvenim volanima koji je pre ličio na grobnicu nekog učenjaka, kad je on morao da vidi u meni neku svetlost koju ranije nije primećivao jer me je sa zadnjom namerom pitao ko si ti, i ja sam mu odgovorio da sam jedino siročće od oca i majke kome još nije umro otac, i on je grunuo u smeh bučniji od otrova i zatim me pitao šta radiš u životu, i ja sam mu odgovorio da ne radim ništa osim što sam živ jer je sve ostalo koještarija, i on me je, još plačući od smeha, upitao koju bih nauku najviše želeo da upoznam na svetu, i to je bio jedini put da sam mu odgovorio bez izmotavanja da želim da postanem vrač, i tada se više nije smejao, nego je rekao kao da glasno razmišlja da mi za to malo nedostaje, jer sam već imao ono što se najlakše uči, a to je bilo moje blesavo lice. Te iste noći razgovarao je sa mojim ocem, i za jedan real i dva kvartilja i špil karata za proricanje preljube, kupio me zauvek.

Takav je bio Blakaman, zlobni, jer dobri sam ja. Imao je moć da ubedi astronome da mesec februar nije ništa drugo nego stado nevidljivih slonova, ali kad bi mu sreća okrenula leđa postajao bi zloban u srcu. U svojim slavnim vremenima bio je balsamator potkraljeva, i

priča se da im je pravio tako autoritativna lica da bi tokom mnogo godina nastavljali da vladaju bolje nego dok su bili živi, i da se niko nije usuđivao da ih ukopa dok im ne bi vratio njihov mrtvački izgled, ali prestiž mu je opao kad je izmislio šah koji se nikada ne završava, koji je izludeo jednog kapelana i izazvao dva slavna samoubistva, i tako je počeo da se srozava od tumača snova do hipnotizera na rođendane, od onog koji vadi kutnjake pod sugestijom do vašarskog vidara, tako da u vreme kad smo se upoznali već su ga gledali popreko čak i gusari. Išli smo besciljno sa našom prevarantskom tezgom, život je bio večita strepnja, pokušavali smo da prodamo čepiće za bekstvo pomoću kojih su šverceri postajali nevidljivi, tajne kapi koje su krštene žene bacale u supu da izazovu strah božji kod holandskih muževa, i sve što još želite da kupite dobrovoljno, gospođe i gospodo, jer ovo nije zapovest nego savet, i na kraju krajeva, ni sreća nije neka obaveza. Ali, iako smo umirali od smeha zbog njegovih izmišljotina, istina je da nam je na jedvite jade stizalo za jelo, i njegova poslednja nada zasnivala se na mojoj sklonosti da budem vrač. Zatvarao me je u mrtvački kovčeg maskiranog u Japanca, i vezanog brodskim lancima da bih pokušao da pogodim ono što mogu, dok bi on raskupusavao gramatiku tražeći najbolji način da ubedi svet u svoju novu nauku, i ovde imate, gospođe i gospodo, ovo biće izmučeno od svitaca Jezekilja, i vi koji ste ostali tu sa tim nepoverljivim licem da vidimo da li ćete se usuditi da ga pitate kad ćete umreti, ali nikada nisam uspeo da pogodim ni datum od toga dana, tako da mi je on otkazao kao vraču jer ti tromost probave remeti žlezdu za proricanje, i pošto me je jednom odalomio da bi mi doneo sreću, odlučio je da me odvede ocu i da mu vrati novac. Ali, u to doba zaokupilo ga je da iznađe način za praktičnu upotrebu struje koju izaziva patnja, i počeo je da pravi šivaću mašinu koja bi radila spojena vantuzama sa delom tela na kome se osećao bol. Kako sam ja provodio noći kukajući od batina koje mi je delio da bi isterao nesreću, morao je da ostane sa mnom da bi isprobao svoj pronalazak, i tako je povratak počeo da se odlaže i narav je počela da mu se popravlja, sve dok mašina nije radila tako dobro da ne samo što je šila bolje od iskušenicice nego je i vezla ptice i cveće prema mestu i jačini bola. Bili smo u tome, ubeđeni u pobedu nad lošom srećom, kad nam je stigao glas da je komandant krstarice hteo da ponovi u Filadelfiji pokušaj sa protivotrovom, i pretvorio se u marmeladu od admirala u prisustvu svog glavnog štaba.

Dugo se više nije smejao. Pobjegli smo kroz kanjone Indijanaca, i dok smo bivali sve izgubljeniji, jasnije su nam stizali glasovi da su marinci okupirali državu pod izgovorom da iskorenjuju žutu groznicu, i hodali su skidajući glave svakom, i stalnom i slučajnom grnčaru

koje su sretali u prolazu, i ne samo domorocima iz opreznosti nego i Kinezima zbog rasejanosti, i crncima iz navike i Indusima zbog opčinjavanja zmija, i potom su uništili faunu i floru i ono što su mogli od mineralnog blaga, pošto su njihovi stručnjaci za naša pitanja naučili da svet u Karibima ima vrlinu da menja svoju prirodu da bi prevario strance. Ja nisam shvatao odakle im izvire toliki bes niti zbog čega smo mi osećali toliki strah, sve dok se nismo našli sigurni na večitim vetrovima Gvahire, i samo tu je bio raspoložen da mi se ispovedi da njegov protivotrov nije bio ništa drugo nego ruibardo¹ sa trementinom,² ali da je sa dva kvartilja podmitio jednog plaćenika da mu donese onu zmiju bez otrova. Ostali smo u ruševinama jednog kolonijalnog misionarskog zdanja, prevareni nadom da će proći krijumčari koji su bili poverljivi ljudi i jedini kadri da se bace u pustolovine pod živinim suncem šalitrenih pustinja. U početku smo jeli dimljene salamandere sa cvećem iz ruševina, i još nam je ostajalo duha da se smejemo kad smo pokušavali da jedemo njegove barene čizme, ali na kraju smo pojeli čak i paučinu sa vode iz bunara, i tek tada smo osetili koliko nam je nedostajao svet. Kako u to vreme nisam poznavao nikakvo sredstvo protiv smrti, jednostavno sam legao da je čekam gde me najmanje boli, dok je on buncao uspomene na jednu tako nežnu ženu koja je mogla uzdišući da prođe kroz zidove, ali ta izmišljena uspomena bila je lukavstvo njegovog uma da se ljubavnim jadima naruga smrti. Međutim, u času kad smo morali da budemo mrtvi približio mi se životniji nego ikada i cele noći stražario nad mojom agonijom, misleći toliko prodorno da još uvek nisam uspeo da saznam da li je ono što je zviždalo među ruševinama bio vetar ili njegova misao, i pre nego što je osvanuo rekao mi je istim glasom i sa istom odlučnošću kao nekada da sada poznaje istinu, i dogodilo se da sam mu ja ponovo iskrivio sreću, zato stisni zube, jer kao što si mi je iskrivio tako ćeš mi je i ispraviti.

Tada se pokvarilo ono malo ljubavi koju sam osećao prema njemu. Skinuo je poslednje krpice sa mene, uvio me u bodljikavu žicu, protrljao šalitrenim kamenom po ranama, stavio soli u moje sopstvene vode i obesio me o zglobove da me razmekša na suncu, i još je vikao da ta kazna nije bila dovoljna da smiri njegove progonitelje. Najzad me je bacio u ćeliju u kojoj su kolonijalni misionari preobraćali jeretike, da trunem u svom sopstvenom jadu, i sa podmuklošću trbuhozborca koja mu je još ostala počeo da oponaša glasove životinja za jelo, šum zrele repe i buku izvora, da bi me mučio obmanom da umirem od gladi u raj. Kad su ga najzad snabdeli šverceri, silazio je u ćeliju da mi da da jedem šta bilo koliko

---

1 Poljska biljka.

2 Terpentin.

da ne umrem, ali zatim bi me naterao da platim njegovu milostinju čupajući mi nokte kleštima i stržući mi zube kamenom, i moja jedina uteha bila je želja da mi život da vremena i para da se osvetim zbog tolike podlosti drugim gorim mučenjima. I sam sam se čudio kako sam mogao da izdržim smrad sopstvenog truleža, i on mi je još bacao otpatke svojih ručkova i razbacivao po ćoškovima komade guštera i usmrdelih jastrebova da bi se vazduh u ćeliji najzad potpuno otrovao. Ne znam koliko je vremena prošlo kad mi je doneo leš jednog zeca da mi dokaže kako je više voleo da se usmrdi umesto da mi ga da da jedem, i tada me je strpljenje napustilo. I samo mi je ostala mržnja, tako da sam zgrabio mrtvog zeca za uši i tresnuo ga o zid zamišljajući da je on a ne životinja trebalo da crkne, i tada se dogodilo kao u snu da zec ne samo što je vaskrsnuo sa prestravljenim krikom nego mi se vratio u ruke hodajući po vazduhu.

Tako je započeo moj veliki život. Od tada hodam po svetu oslobađajući malarične bolesnike od vrućice za dva pesosa, vraćajući vid slepcima za četiri i po pesosa, crpeći otečene za osamnaest, krpeći sakatima od rođenja ono što im nedostaje za dvadeset pesosa, dvadeset dva ako je od nesreće ili tuče, za dvadeset pet ako je od ratova, zemljotresa, iskrcavanja marinaca ili bilo zbog koje druge vrste javnih nesreća, pregledajući obične bolesnike na veliko prema posebnom dogovoru, ludake po vrstama, decu u pola cene, blesave iz zahvalnosti, i da vidim ko se usuđuje da kaže da ja nisam čovekoljubac, dame i gospodo, i sada, gospodine komandante dvadesete flote, naredite vašim dečacima da podignu barikade da prođe napaćeno čovečanstvo, leprozni na levu stranu, epileptičari na desnu, osakaćeni tamo gde ne smetaju, a pozadi oni manje hitni, samo, molim vas, ne stvarajte gužvu da posle ne bih odgovarao ako im se pobrkaju bolesti i budu izlečeni od čega ne boluju, i neka traje muzika dok ne provri bakar, i petarde dok ne izgore anđeli, i rakija do blesavosti, i neka dođu Dulčineje i žongleri, koljači i fotografi, i sve to na moj račun, dame i gospodo, ovde se prekida loš glas o Blakamanima i počinje sveopšti urnebes. Tako ih uspavljujem, tehnikom poslanika, ako mi ponekad otkažu merila i neki mi ostanu gori nego što su bili. Jedino što ne radim to je da ne vaskrsavam mrtvace, jer čim otvore oči, od besa ubiju onog koji je poremetio njihovo stanje, i na kraju krajeva oni koji se ne ubiju ponovo umiru od razočarenja. U početku me je gonila svita mudraca za ispitivanje zakonitosti moje industrije, i kad su bili ubeđeni pretili su mi paklom Simona Maga i preporučivali mi život pun ispaštanja da bih postao svetac, ali sam im odgovorio ne potcenjujući njihov autoritet da sam baš tako počeo. Istina je da ne dobijam ništa da bi bio svetac posle smrti, ja sam ono što jesam, a to je

umetnik, i jedino što želim to je da budem živ i da nastavim na ovoj mazgi od kabrioleta sa šest cilindra koju sam kupio od konzula marinaca, sa ovim šoferom iz Trinidada koji je bio bariton u gusarskoj operi u Nju Orleansu, u mojim košuljama od prave gusenice, s mojim mirisima sa Istoka, mojim zubima od topaza, mojim pljosnatim šeširom i mojim čizmama u dve boje, spavajući bez budilnika, igrajući sa kraljicom lepote i ostavljajući ih zanesene mojom rečničkom retorikom, i da mi ne usahne moć blebetanja ako mi jedne Velike srede uvenu sposobnosti, da bih nastavio sa ovim ministarskim životom dovoljno mi je moje blesavo lice i pretiče mi gomila radnji koje imam odavde do zalaska sunca i još dalje, gde isti turisti koji su nam tražili admirala trčkaraju sada za fotografijama sa mojim potpisom, kalendarima sa mojim ljubavnim stihovima, mojim medaljama iz profila, komadićima moje odeće, i sve to bez slavne čamotinje da budem ceo dan i celu noć isklesan u mermernog konjanika i posran lastavicama kao očevi otadžbine.

Šteta što Blakaman zlobni ne može da ponovi ovu istoriju da biste videli da ništa nije izmišljeno. Poslednji put kad ga je neko video na ovom svetu bio je izgubio čak i blokeje svog starog sjaja, i imao je praznu dušu i kosti u neredu zbog surovosti pustinje, ali mu je još ostao jedan dobar par zvečki da bi se ponovo pokazao te nedelje u luci Santa Marija del Darijen sa većitim mrtvačkim kovčegom, samo što tada nije pokušavao da proda nikakav protivotrov, nego je glasom raspuklim od uzbuđenja molio da ga marinci streljaju na javnoj predstavi kako bi na sopstvenoj koži dokazao moć vaskrsenja svog natprirodnog bića, gospođe i gospodo, iako imate suviše prava da mi ne verujete jer ste dugo vremena patili zbog mojih rđavih zanovetanja lažova i varalice, kunem se kostima moje majke da ovaj današnji dokaz nije ništa neobično nego je skromna istina, i ako vas muči neka sumnja, gledajte dobro, ja se sada ne smejem kao pre nego gušim želju za plačem. Tako je bio uverljiv da je otkopčao košulju očiju utopljenih u suzama i treskao je udarce mazge po srcu da bi pokazao najbolje mesto smrti, ali se nisu usudili da pucaju iz straha da pred nedeljnom gomilom ne izgube ugled. Neko ko možda nije zaboravio blakamanerije iz drugih vremena nabavio je, a da niko ne zna gde, i doneo mu u plehanom sudu korenje verbaska³ koje je bilo dovoljno da izvuče na površinu sve krbove Kariba, i on ga je otvorio sa toliko volje kao da će stvarno da ga proguta, i stvarno ga je pojeo, gospođe i gospodo, samo, molim vas, nemojte se sažaliti niti moliti za moju dušu jer ova smrt nije ništa više nego obična poseta. Tog puta bio je toliko pošten da se nije prihvatio operskog hroptanja, nego je sišao sa stola kao rak, tražio

---

3 Lekovita trava (pr. pr.).

na podu kroz prve sumnje najdostajanstvenije mesto da legne, i otuda me pogledao kao majku i ispustio poslednji uzdah među sopstvenim rukama, još uzdržavajući suze muškarca i uvijajući se udesno i ulevo u grčevima večnosti. Bio je to poslednji put, naravno, da mi nauka nije uspela. Strpao sam ga u taj kovčeg proročanskih mera u koji je stao celim telom, naredio sam da mu pevaju posmrtnu misu koja me je koštala pedeset doblona⁴ jer je zvaničnik bio obučen u zlato i bila su još tri biskupa koji su sedeli, naredio sam da mu podignu i carski mauzolej na brežuljku izloženom najboljim morskim vremenima, sa kapelom samo za njega i gvozdеноm pločom na kojoj je ostalo napisano velikim gotskim slovima ovde počiva Blakaman mrtvi, pogrešno zvani zlobni, ismevač marinaca i žrtva nauke, i kad mi se učinilo da ove počasti odgovaraju njegovim vrlinama počeo sam da se svetim njegovim podlostima, i onda sam ga vaskrsnuo u oklopljenom grobu, i tu sam ga ostavio da se valja u užasu. To je bilo mnogo pre nego što je Santa Mariju del Darijen progutala najezda mrava, ali grobnica je još uvek nedirnuta na brežuljku, u senci aždaja koje se penju da spavaju na vetrovima Atlantika, i svaki put kada prolazim tim pravcima odnesem mu automobil natovaren ružama i srce me boli od tuge zbog njegovih vrlina, ali potom stavim uho na ploču da bih ga osetio kako plače na ruševinama rasturenog kovčega i ako slučajno ponovo umre opet ga vaskrsnem, jer je draž kazne da nastavi da živi u grobu dok ja budem živ, što će reći, zauvek.

---

4 Stara zlatna moneta (pr. pr.).

MORE IZGUBLJENOG VREMENA

CW & BU

bojana888

Pred kraj januara more je počelo da se zaoštava i izručuje na selo neko gusto đubre, a nekoliko nedelja kasnije sve je bilo zaraženo njegovim neizdrživim smradom. Od tada svet je bio besciljan, bar do idućeg decembra, i niko nije ostajao budan posle osam. Ali one godine kada je došao gospodin Herbert more se nije uzburkalo, čak ni u februaru. Naprotiv, postojalo je sve glatkije i svetlucavije, i u prvim noćima marta isparavalo je miris ruža.

Tobijas ga je osetio. Imao je slatku krv za rakove i provodio je veći deo noći terajući ih iz kreveta, sve dok se ne bi okrenuo povetarac i tada bi uspeo da zaspi. U dugim nesanicama naučio je da razlikuje sve promene u vazduhu. Kad je osetio miris ruža nije trebalo da otvori vrata kako bi saznao da miris dolazi s mora.

Ustao je kasno. Klotilda je ložila vatru u dvorištu. Povetarac je bio svež i sve zvezde su bile na svom mestu, samo je bilo teško brojati ih do horizonta zbog svetlosti mora. Kada je popio kafu, Tobias je osetio neki trag noći na nepromenama.

- Sinoć - setio se - dogodilo se nešto vrlo čudno.

Klotilda, naravno, nije to osetila. Spavala je tako teško da se nije sećala čak ni snova.

- Bio je miris ruža - reče Tobias - i siguran sam da je dolazio s mora.

- Ne znam na šta mirišu ruže - reče Klotilda.

Možda je bilo istina. Selo je bilo pusto, sa tvrdim tlom ispucale od šalitre, i samo povremno neko je sa druge strane donosio buket cveća da bi ga zavitlao u more na mestu gde su bacili mrtvace.

- Isti je miris imao davljenik iz Gvakamajala - reče Tobias.

- U redu - nasmejala se Klotilda, - ako je bio neki dobar miris, možeš biti siguran da nije dolazio iz ovog mora.

Bilo je to, stvarno, surovo more. U neko doba godine, dok su mreže izvlačile samo površinsko đubre, seoske ulice ostajale su pune mrtvih riba kad bi se povukla plima. Dinamit bi izbacivao na površinu samo otpatke starih brodoloma.

Retke žene koje su ostajale u selu, kao Klotilda, kuvale su se u pakosti. Kao i ona, i supruga staroga Jakova ustala je to jutro ranije nego obično, sredila kuću i došla na doručak sa nekim zlosrećnim izrazom.

- Moja poslednja želja je - reče svom mužu - da me ukopaju živu.

Rekla je to kao da je na samrti u svom krevetu, ali sedela je na čelu stola u trpezariji sa velikim prozorima kroz koje je u mlazevima ulazila i uvlačila se po celoj kući svetlost marta. Preko puta nje, napasajući svoju smirenu glad, bio je stari Jakov, čovek koji je toliko voleo, i tako dugo, da više nije mogao da shvati nijedan bol koji nije imao korena u njegovoj ženi.

- Hoću da umrem sigurna da me stavljaju pod zemlju, kao sav pristojan svet - nastavila je. - I jedini način da to saznam je da odem u drugo mesto i izmolim milost da me ukopaju živu.

- Ne moraš nikoga da moliš - rekao je veoma mirno stari Jakov. - Odneću te lično ja.

- Onda hajdemo - reče ona - pošto ću umreti veoma brzo.

Stari Jakov se duboko zagledao u nju. Samo su joj oči ostale mlade. Kostii su joj se na zglobovima pretvorile u čvorove i imala je onaj isti izgled razorene zemlje koji je, u stvari, imala oduvek.

- Bolje si nego ikada - reče joj.

- Sinoć - uzdahnula je - osetila sam miris ruža.

- Ne brini - smirio je stari Jakov. - To su stvari koje se događaju nama siromasima.

- Nije tako - reče ona. - Uvek sam se molila da mi se smrt oglasi i ostavi mi dovoljno vremena da bih umrla daleko od ovog mora. Miris ruža, u ovom selu, može da bude samo božja objava.

Stari Jakov nije mogao ništa drugo da izmisli nego da od nje zatraži malo vremena da bi sredio stvari. Čuo je kako se govori da ljudi ne umiru kad moraju nego kad žele, i bio je ozbiljno zabrinut zbog predviđanja svoje žene. Čak se pitao da li će kad dođe trenutak imati hrabrosti da je ukopa živu.

U devet je otvorio lokal na mestu gde se ranije nalazila radnja. Stavio je pored vrata dve stolice i stočić sa tablom za dame i proveo celo jutro igrajući sa slučajnim protivnicima. Sa ovog mesta gledao je selo u ruševinama, oronule kuće sa tragovima starih boja izjedenih od sunca i komad mora na kraju ulice.

Pre ručka, kao obično, zaigrao je sa don Maksimom Gomesom. Stari Jakov nije mogao da zamisli humanijeg protivnika od čoveka koji je netaknut preživio dva građanska rata i samo jedno oko ostavio u trećem. Pošto je namerno izgubio partiju, zadržao ga je na drugoj.

- Recite mi jednu stvar, don Maksime - pitao je tada - da li biste bili sposobni da ukopate vašu ženu živu?

- Sigurno - reče don Maksimo Gomes. - Verujte da mi ne bi zadrhtala ruka.

Stari Jakov začuao je začuđen. Potom je dozvolio da mu pokupi najbolje figure, i uzdahnuo:

- Pošto će, kako izgleda, Petra umreti.

Don Maksimo Gomes se nije uzbudio. „U tom slučaju - reče - nemate razloga da je ukopate živu.” Pojeo je dve figure i krunisao jednu damu. Potom je pogledao svog protivnika jednim okom ovlaženim nekom tužnom vodom.

- Šta vam je?

- Sinoć je - objasnio je stari Jakov - osetila miris ruža.

- Onda će umreti pola sela - reče don Maksimo Gomes. - Od jutros se i ne govori ni o čemu drugom.

Stari Jakov morao je da uloži mnogo napora kako bi ponovo izgubio da ga ne uvredi. Spremio je sto i stolice, zatvorio lokal i išao svuda tragajući za nekim ko je osetio miris. Na kraju, jedino je Tobijas bio siguran. Zamolio ga je za uslugu da dođe kod njega kao uz put, i da sve ispriča njegovoj ženi.

Tobijas mu je ispunio molbu. U četiri, udešen za posetu, pojavio se u hodniku u kome je žena provela popodne prepravljajući starome Jakovu odeću udovca.

Ušao je tako tiho da se žena prepala.

- Gospode bože - uzviknula je - mislila sam da je arahađel Gavriilo.

- Izgleda da nije - reče Tobijas. - To sam ja, i došao sam da vam nešto ispričam.

Namestila je naočare i nastavila posao.

- Već znam šta je - reče.

- Nije valjda - reče Tobijas.

- Noćas si osetio miris ruža.

- Kako ste to saznali? - upitao je Tobijas, očajan.

- U mojim godinama - reče žena - ima se toliko mnogo vremena za razmišljanje da čovek najzad postane vrač.

Stari Jakov, koji je prislonio uvo na pregradni zid u sobi iza radnje, ispravio se posramljen.

- Kako ti se čini, ženo - uzvikivao je kroz pregradni zid. Zaobišao ga je i pojavio se u

hodniku. - Onda nije ono u šta si ti verovala.

- To su lagarije ovog dečka - reče ona ne podižući glavu. - Nije osetio ništa.

- Bilo je oko jedanaest - reče Tobijas, - a ja sam se ratosiljao rakova.

Žena je privodila kraju krpljenje okovratnika.

- Laži - ponavljala je. - Ceo svet zna da si lažov. - Otkinula je konac zubima i pogledala Tobijasa preko naočara.

- Samo ne razumem što si se trudio da natopiš vazelinom kosu, da očistiš cipele, samo da bi došao da mi se podsmevaš.

Od tada je Tobijas počeo da stražari nad morem. Obesio bi ljuljašku u dvorišnom prolazu i provodio noći čekajući, začuđen stvarima koje se događaju na svetu dok ljudi spavaju. Tokom mnogih noći slušao je očajna grebanja rakova koji su pokušavali da se uspužu uz balvane, dok nije prošlo toliko noći da su se umorili od nastojanja. Upoznao je način na koji spava Klotilda. Otkrio je kako njena flautasta hrkanja tokom porasta vrućine postaju prodornija, dok se ne bi pretvorila samo u jednu razorenu notu u pospanosti jula.

U početku je Tobijas stražario nad morem kao što to rade oni koji ga dobro poznaju, pogledom upravljenim samo u jednu tačku na horizontu. Video je kako menja boju. Video je da se gasi i ponovo postaje penasto i prljavo, i podriguje natovareno otpacima kad velike kiše mute njegovu mučnu probavu. Malo-pomalo počeo je da uči da stražari nad njim kao što rade oni koji ga još bolje poznaju, da ga ne gleda, ali ne zaboravljajući ga ni u snu.

U avgustu je umrla žena staroga Jakova. Osvanula je mrtva u krevetu i morali su da je bace kao ostale u more bez cveća. Tobijas je nastavio da čeka. Toliko je čekao da se to pretvorilo u način življenja. Jedne noći, dok je spavao u ljuljašci, primetio je da se nešto promenilo u vazduhu. Bili su to isprekidani, snažni udari vetra, kao u vreme kad je japanski brod izručio tovar istrulelog luka na ulazu u luku. Potom se miris staložio i nije se pomerio do zore. I kad mu se učinilo da je mogao da ga uhvati rukama da bi ga pokazao, Tobijas je skočio iz ljuljaške i ušao u Klotildinu sobu. Prodrmao je nekoliko puta.

- Tu je - reče joj.

Klotilda je morala prstima da razgrne miris kao neku paučinu da bi mogla da ustane. Potom se ponovo skljojkala u mlako platno.

- Neka je proklet - reče.

Tobijas je skočio do vrata, izašao nasred ulice i počeo da viče. Vikao je iz sve snage, duboko udahnuo vazduh i ponovo viknuo i potom učutao i udahnuo još dublje, i još je miris

bio u moru. Ali niko nije odgovorio. Onda je otišao lupajući od kuće do kuće, uključujući i ničije kuće, dok se njegova pobuna nije isprepletala sa uzburom pasa i probudio je ceo svet.

Mnogi ga nisu osetili. Ali drugi, naročito starci, sišli su na plažu da ga se nauživaju. Bio je to neki gust miris koji nije ostavljao trunke mesta nijednom mirisu iz prošlosti. Neki, iscrpljeni od tolikog mirisa, vratili su se kući. Većina je ostala na plaži da završi san. Pred zoru miris je bio toliko čist da je bilo šteta disati.

Tobijas je spavao skoro ceo dan. Klotilda mu se pridružila za vreme popodnevno odmora i posle podne su proveli igrajući se u krevetu, ne zatvarajući dvorišna vrata. Radili su to najpre kao gusenice, potom kao zečevi i na kraju kao kornjače, dok je svet postao tužan i ponovo se smračilo. U vazduhu su još bili tragovi ruža. Povremeno je do sobe dopirao val muzike.

- To je kod Katarina - reče Klotilda. - Mora da je neko došao.

Došla su tri muškarca i jedna žena. Katarino je pomislio da kasnije mogu doći drugi i pokušao da popravi gramofon. Kako to nije mogao, zamolio je za uslugu Panča Aparecida koji je radio sve poslove pošto nikad nije imao šta da radi, a pritom je imao kutiju sa alatima i inlignentne ruke.

Katarinov lokal bio je odvojena drvena kuća preko puta mora. Imao je veliki salon sa sedištima i stočićima, i nekoliko slika u dnu. Dok su posmatrali rad Panče Aparecida, tri čoveka i žena pili su u tišini sedeći za barom i zevajući na smenu. Posle mnogo pokušaja gramofon je dobro proradio. Kad je čuo muziku, daleku ali jasnu, svet je prestao da razgovara. Pogledali su jedno u drugo i za trenutak nisu imali šta da kažu, pošto su tek tada primetili koliko su ostarili od poslednjeg puta kada su slušali muziku.

Tobijas je našao ceo svet budan posle devet. Sedeli su pred vratima, slušajući Katarinove stare ploče, sa istim raspoloženjem detinjastog fatalizma kojim su posmatrali pomračenje. Svaka ploča podsećala ih je na nekoga ko je bio mrtav, na ukus koji su imala jela posle neke duge bolesti, ili na nešto što su morali da učine idućeg dana, mnogo godina ranije, i što nikada nisu učinili zbog zaboravnosti.

Muzika je prestala oko jedanaest. Mnogi su legli verujući da će pasti kiša, jer je tamni oblak bio nad morem. Ali oblak se spustio, lebdeo trenutak na površini, a potom se utopio u vodu. Gore su ostale samo zvezde. Malo kasnije povetarac iz sela dopro je do sredine mora i doneo u povratku miris ruža.

- Ja sam vam rekao, Jakove - uzviknuo je don Maksimo Gomes - da ga ponovo

imamo. Siguran sam da ćemo ga od sada osećati svake noći.

- Ne dao bog - reče stari Jakov. - Taj miris je jedina stvar u životu koja mi je stigla suviše kasno.

Igrali su dame u praznom lokalu ne obraćajući pažnju na ploče. Njihove uspomene bile su toliko stare da nisu postojale dovoljno stare ploče koje bi ih oživele.

- Ja, sa svoje strane, ne verujem mnogo u sve ovo - rekao je don Maksimo Gomes. - Posle toliko godina glodanja zemlje, sa toliko žena koje su priželjkivale malo dvorište u kome bi posadile svoje cveće, nije čudno da čovek na kraju oseća ove stvari, i čak veruje da su istinite.

- Ali osećamo ga našim rođenim nosevima - reče stari Jakov.

- Nije važno - reče don Maksimo Gomes. - Tokom rata, kad je revolucija već bila izgubljena, toliko smo želeli jednog generala, da smo ugledali kako se prikazao vojvoda od Malboroa od mesa i kostiju. Svojim očima sam ga video, Jakove.

Bilo je prošlo dvanaest. Kad je ostao sam, stari Jakov je zatvorio lokal i odneo sveću u spavaću sobu. Kroz prozor je ugledao kamen s kojeg bacaju mrtvace, isečen svetlucanjem mora.

- Petra - zvao je šapćući.

Ona ga nije mogla čuti. U tom trenutku plovila je na površini vode u sjajnom podnevu Bengalskog zaliva. Podigla je glavu da bi videla kroz vodu, kao u nekom osvetljenom izlogu, ogromni preookeanski brod. Ali nije mogla da vidi svog muža, koji je u tim trenucima počinjao ponovo da sluša Katarinov gramofon, sa druge strane sveta.

- Zamisli - reče stari Jakov. - Tek je šest meseci od kada su poverovali da si luda, a sada oni sami prave zabavu uz miris koji ti je izazvao smrt.

Ugasio je svetlost i strpao se u krevet. Plakao je tiho, unjkavim plačem starca, ali je zaspao vrlo brzo.

- Kidnuo bih iz ovog sela kad bih mogao - jecao je između snova. - Išao bih do kurca kad bih bar imao dvadeset pesosa na gomili.

Od te noći, i kroz nekoliko nedelja, miris se zadržao u moru. Upio se u kućnu drvenariju, hranu i vodu za piće, i nije bilo mesta gde se nije osećao. Mnogi su se prepali kad su ga našli u isparenju svojih sopstvenih govana. Muškarci i žena koji su došli u Katarinov lokal, otišli su jednog petka, ali dižući graju, vratili se u subotu. U nedelju stiglo ih je više. Razmislili su se na sve strane, tražeći šta će da jedu i gde da spavaju, sve dok od njih nije

moglo da se hoda ulicom.

Došlo ih je više. Žene koje su otišle kad je umrlo selo, vratile su se u Katarinov lokal. Bile su deblje i jače namazane, i donele su moderne ploče koje nikoga nisu podsećale ni na šta. Došli su neki od starih stanovnika sela. Otišli su da istrule u novcu na drugom mestu, i vratili se pričajući o svojim bogatstvima, ali sa istom odećom koju su poneli na sebi. Došle su muzike i tombole, lutrijski stolovi, vračare i revolveraši i ljudi sa uvijenom zmijom oko vrata koji su prodavali eliksir večnog života. Produžili su da dolaze tokom nekoliko nedelja, čak i pošto su pale prve kiše i more postalo mutno i iščezao miris.

Među poslednjima je stigao i jedan pop. Išao je na sve strane jedući hleb natopljen u šolji bele kafe, i malo-pomalo zabranjivao sve ono što je stiglo pre njega: lutrijske igre, novu muziku i način na koji se igra, čak i novi običaj da se spava na plaži. Jedno popodne, u kući Melćora održao je propoved o mirisu iz mora.

- Zahvalite nebu, deco moja - reče - jer ovo je miris boga.

Neko ga je prekinuo.

- Kako možete to da znate, oče, ako ga još niste osetili.

- Sveti zapisi - reče on - su jasni što se tiče ovog mirisa. Mi smo u izabranom selu.

Tobijas je hodao kao mesečar, tamo-ovamo, usred zabave. Odveo je Klotildu da upozna novac. Zamislili su da igraju u ogromne sume na ruletu, potom su sveli račune i osetili se veoma bogatim od novca koji su mogli da dobiju. Ali jedne noći, ne samo oni nego i svetina koja je zauzela selo, videli su mnogo više novaca na gomili od onoga koji je mogao da im stane u mašti.

To je bila noć kada je došao gospodin Herbert. Pojavio se iznenada, stavio sto nasred ulice, i na stolu dva velika kovčega do vrha puna novčanica. Bilo je toliko novca, da ga u početku niko nije primetio, jer nisu mogli da veruju da je to istina. Ali kada je gospodin Herbert počeo da klepeće zvončetom, svet mu je najzad poverovao i približio se da ga sluša.

- Ja sam najbogatiji čovek na zemlji - reče. - Imam toliko novaca da ne znam gde ću da ga strpam. I kako povrh toga imam srce toliko veliko da mi više ne staje u grudima, odlučio sam da obidem svet i rešavam probleme ljudskog roda.

Bio je veliki i crven. Govorio je glasno i bez predaha, i pokretao je u isti mah mlake i iznemogle ruke koje su stalno izgledale kao da su tek obrijane. Govorio je punih četvrt časa, i odmorio se. Potom je ponovo prodrmao zvono i ponovo počeo da govori. Usred govora, neko je među svetinom mahnuo šeširom i prekinuo ga.

- Dobro, mister, ne govorite toliko i počnite da delite pare.

- Tako ne ide - odgovorio je gospodin Herbert. - Podeliti novac, bez ikakve veze, pored toga što je pogrešan način, ne bi imalo nikakvog smisla.

Pronašao je pogledom onoga koji ga je prekinuo i pozvao ga da se približi. Gomila mu je otvorila put.

- Umesto toga - nastavio je gospodin Herbert - ovaj nestrpljivi prijatelj dozvoliće nam sada da objasnimo najuravnoteženiji sistem deljenja bogatstva. - Ispružio je ruku i pomogao mu da se popne.

- Kako se zoveš?

- Patrisio.

- Vrlo dobro, Patrisio - reče gospodin Herbert. - Kao i čitav svet, ti već dugo vremena imaš problem koji ne možeš da razrešiš.

Patrisio je skinuo šešir i klimnuo glavom.

- Koji je?

- Moj problem je u tome - reče Patrisio - što nemam novaca.

- A koliko ti je potrebno?

- Četrdeset i osam pesosa.

Gospodin Herbert je pobednički uzviknuo. „Četrdeset i osam pesosa”, ponovio je. Gomila ga je pratila pljeskom.

- Vrlo dobro, Patrisio - nastavio je gospodin Herbert. - Sad nam reci jednu stvar: šta znaš da radiš?

- Mnoge stvari.

- Odluči se za jednu - reče gospodin Herbert. - Onu koju najbolje znaš.

- Dobro - reče Patrisio. - Umem da cvrkućem kao ptica.

Pljeskajući ponovo, gospodin Herbert se obratio gomili.

- Onda, gospođe i gospodo, naš prijatelj Patrisio, koji neverovatno dobro oponaša ptice, podražavaće četrdeset i osam različitih ptica i na taj način rešiti veliki problem svog života.

Usred tišine začuđene gomile, Patrisio je počeo da oponaša ptice. Ponekad zvižduci, ponekad grleno, izvodio je kao sve poznate ptice, i popunio broj drugima koje niko nije mogao da prepozna. Na kraju, gospodin Herbert je zatražio pljesak i predao mu četrdeset osam pesosa.

- A sada - reče - pridite jedan po jedan. Do sutra u ovo isto doba biću tu da rešavam probleme.

Stari Jakov je bio upućen u događaje kroz priče sveta koji je prolazio kraj njegove kuće. Na svaku novu vest srce mu je raslo, svaki put sve više, dok nije osetio da je puklo.

- Šta mislite vi o ovom strancu? - upitao je.

Don Maksimo Gomes slegao je ramenima.

- Mora da je neki filantrop.

- Kad bih ja znao nešto da radim - reče stari Jakov - sad bih mogao da rešim moj problemčić. Stvar je male vrednosti: dvadeset pesosa.

- Vi igrate veoma dobro dame - reče don Maksimo Gomes.

Izgledalo je kao da stari Jakov na to ne obraća pažnju. Ali kad je ostao sam, zavio je tablu i kutiju sa figurama u novinu i otišao da izazove gospodina Herberta. Čekao je svoj red do ponoći. Najzad je gospodin Herbert naredio da se natovare kovčezi i oprostio se do sledećeg jutra.

Nije otišao da legne. Pojavio se u Katarinovom lokalnu sa ljudima koji su nosili kovčege i dotle je išla za njim gomila sa svojim problemima. Rešavao ih je malo-pomalo, i rešio toliko da su na kraju ostali u lokalnu samo žene i nekoliko muškaraca sa svojim rešenim problemima. I u dnu salona, usamljena žena koja se hladila sasvim lagano nekim propagandnim kartonom.

- A ti - viknuo je gospodin Herbert - koji je tvoj problem?

Žena je prestala da se hladi.

- Ne trpajte mene u vašu zabavu, mister - viknula je kroz salon. - Ja nemam problema nikakve vrste, kurva sam pošto mi to teče iz muda.

Gospodin Herbert je slegao ramenima. Nastavio je da pije hladno pivo, pored otvorenih sanduka, u očekivanju novih problema. Znojio se. Malo kasnije jedna žena se izdvojila iz grupe koja joj je pravila društvo za stolom i obratila mu se veoma tihim glasom. Imala je problem od pet stotina pesosa.

- Na koliko si? - upitao je gospodin Herbert.

- Na pet.

- Zamisli - reče gospodin Herbert. - To su sto ljudi.

- Nije važno - reče ona. - Ako nabavim sav taj novac odjednom, biće to poslednjih sto muškaraca u mom životu.

Zagledao je pažljivo. Bila je veoma mlada, krhkih kostiju, ali njene oči izražavale su jednostavnu odluku.

- Dobro je - reče gospodin Herbert. - Idi u sobu, tamo ću ti ih slati, svakog sa svojih pet pesosa.

Izašao je na ulična vrata i zatresao zvonce. U sedam ujutru Tobijas je našao otvoren Katarinov lokal. Sve je bilo pogašeno. Polupospan i natečen od piva, gospodin Herbert je nadgledao ulaženje muškaraca u devojčinu sobu.

Tobijas je takođe ušao. Devojka ga je prepoznala i iznenadila se što ga vidi u svojoj sobi.

- I ti?

- Rekli su mi da uđem - reče Tobijas. - Dali su mi pet pesosa i rekli: ne zadržavaj se.

Ona je digla sa kreveta natopljeni čaršav i zamolila Tobijasa da ga prihvati za jedan kraj. Bio je težak kao da je od lana. Cedili su ga, uvrćući mu krajeve, dok nije stekao svoju normalnu težinu. Okrenuli su dušek, i znoj je izbijao s druge strane. Tobijas je stvar obavio na brzinu. Pre nego što je izašao, stavio je pet pesosa na gomilu novčanica koja je rasla do kreveta.

- Pošalji svakoga koga možeš - preporučio mu je gospodin Herbert - da pokušamo da izađemo na kraj sa ovim pre podne.

Devojčica je odškrinula vrata i zatražila hladno pivo. Čekalo je nekoliko muškaraca.

- Koliko nedostaje? - upitala je.

- Šezdeset i tri - odgovorio je gospodin Herbert.

Stari Jakov je proveo ceo dan jureći ga sa tablom za dame. Predveče je došao na red, izložio svoj problem, i gospodin Herbert je pristao. Postavili su dve stolice i stočić na veliki sto, nasred ulice, i stari Jakov je započeo igru. Bio je to poslednji smišljeni potez. Izgubio je.

- Četrdeset pesosa - reče gospodin Herbert - i dajem vam dve figure fore.

Ponovo je dobio. Njegove ruke jedva su dodirivale figure. Igrao je vezanih očiju, pogađajući položaj protivnika, i stalno dobijao. Gomila se umorila gledajući ih. Kad je stari Jakov odlučio da se preda, dugovao je pet hiljada sedam stotina četrdeset i dva pesosa i dvadeset i tri centi.

Nije se bunio. Zabeležio je brojku na hartiji koju je stavio u džep. Potom je savio tablu, strpao figure u kutiju, i sve zamotao u novinu.

- Radite sa mnom šta hoćete - reče - samo mi ostavite ove stvari. Obećavam da ću

ostatak života provesti igrajući sve dok ne skupim ove pare.

Gospodin Herbert je pogledao na sat.

- Veoma mi je žao - reče. - Krajnji rok je kroz dvadeset minuta. - Sačekao je dok se nije uverio da protivnik ne može da nađe rešenje. - Nemate ništa više?

- Čast.

- To znači - objasnio je gospodin Herbert - nešto što menja boju kad se premaže četkom prljavom od farbe.

- Kuću - reče stari Jakov kao da rešava zagonetku. - Ne vredi ništa, ali je kuća.

Tako je gospodinu Herbertu pripala kuća staroga Jakova. Pripale su mu još i kuće i imovina drugih koji isto tako nisu mogli da izvrše obaveze, ali je naredio nedelju muzike, petardi i žongleraja i on je lično upravljao zabavom.

Bila je to nezaboravna nedelja. Gospodin Herbert je govorio o divnoj sudbini sela, i čak je nacrtao grad budućnosti, sa velikim zgradama od stakla i pistama za igru na krovovima. Pokazao ga je gomili. Gledali su začuđeno, pokušavajući da se snađu među šarenim prolaznicima koje je naslikao gospodin Herbert, ali bili su tako dobro obučeni da nisu uspeli da se prepoznaju. Od silnih napora zbolelo ih je srce. Ismejivali su plačno raspoloženje koje su osećali u oktobru, i živeli u oblacima nade, sve dok gospodin Herbert nije zatresao zvonce i objavio kraj zabave.

Tek tada se odmorio.

- Umrećete od takvog života - reče stari Jakov.

- Imam toliko para - reče gospodin Herbert - da nemam nikakvog razloga da umrem.

Srušio se na krevet. Spavao je danima i danima, hrčući kao lav, i prošlo je toliko dana da se svet već umorio čekajući ga. Morali su da iskopaju rakove da bi jeli. Nove ploče kod Katarina postale su tako stare da više niko nije mogao da ih sluša bez suza, i lokal je morao da se zatvori.

Posle dugo vremena od kako je gospodin Herbert počeo da spava, pop je zakucao na vrata staroga Jakova. Kuća je bila zatvorena iznutra. Pošto je disanje u spavaćoj sobi trošilo vazduh, stvari su gubile svoju težinu, i neke su počele da lebde.

- Hoću da govorim s njim - reče pop.

- Mora da se čeka - reče stari Jakov.

- Ne raspoložem sa mnogo vremena.

- Sedite, oče, i čekajte - navaljivao je stari Jakov. - A u međuvremenu učinite mi

uslugu i razgovarajte sa mnom. Već dugo ništa ne znam o svetu.

- Svet je u bežaniji - reče pop. - Kroz kratko vreme selo će biti isto kao ranije. To je jedina novost.

- Vratite se - reče stari Jakov - kad more ponovo zamiriše na ruže.

- Ali u međuvremenu mora se nečim podržati zabluda onih koji ostaju - reče pop. - Treba što pre da se počne sa gradnjom crkve.

- Zbog toga ste došli da tražite gospodina Herberta - reče stari Jakov.

- Tako je - reče pop. - Stranci su veoma darežljivi.

- Onda, sačekajte, oče - reče stari Jakov. - Možda će se probuditi.

Zaigrali su dame. Bila je to duga i teška partija, koja je trajala mnogo dana, ali gospodin Herbert se nije probudio.

Pop je dopustio da ga pomete očajanje. Hodao je svuda, sa bakarnim tanjirićem, moleći milostinju za gradnju crkve, ali postigao je veoma malo. Od tolikog moljkanja postajao je sve prozirniji, njegove kosti počele su da se pune zvucima, i jedne nedelje podigao se dva pedlja od zemlje, ali to niko nije saznao. Potom je spakovao robu u jedan kofer, a u drugi sakupljen novac i oprostio se zauvek.

- Miris se neće vratiti - reče onima koji su pokušavali da ga odvrte. - Mora se suočiti sa istinom da je selo upalo u smrtni greh.

Kad se gospodin Herbert probudio, selo je bilo isto kao ranije. Od kiše je provrelo đubre koje je svetina ostavila na ulici, a tle je bilo ponovo jalovo i tvrdo kao cigla.

- Dugo sam spavao - zevnuo je gospodin Herbert.

- Vekovima - reče stari Jakov.

- Mrtav sam gladan.

- Ceo svet je gladan - reče stari Jakov. - Nema drugog leka nego da odete na plažu i iskopate rakove.

Tobijas ga je našao kako čeprka po pesku, sa ustima punim pene, i začudio se što gladni bogataši toliko liče na siromahe. Gospodin Herbert nije pronašao dovoljno rakova. U predvečerje je pozvao Tobiasa da potraže nešto za jelo na dnu mora.

- Slušajte - upozorio ga je Tobias. - Samo mrtvaci znaju čega ima tamo dole.

- Isto tako znaju i naučnici - reče gospodin Herbert. - Ispod mora brodolomnika ima kornjača sa ukusnim mesom. Svlačite se i hajdemo.

Otišli su. Najpre su plivali u pravoj liniji, a potom nadole, veoma duboko, sve dok se

nije izgubila svetlost sunca, a potom i svetlost mora, i stvari su bile vidljive samo zbog njihove sopstvene svetlosti. Prošli su kroz jedno potopljeno selo sa muškarcima i ženama na konjima, koji su kružili oko paviljona za muziku. Bio je divan dan i bilo je cveća živih boja na terasama.

- Potopilo se jedne nedelje, oko jedanaest ujutru - reče gospodin Herbert. - Mora da je bila katastrofa.

Tobijas je skrenuo prema selu, ali gospodin Herbert mu je davao znake da ga sledi do dna.

- Tu ima ruža - reče Tobias. - Hoću da ih Klotilda upozna.

- Vрати se drugog dana - reče gospodin Herbert. - Sad sam mrtav gladan.

Spuštao se kao hobotnica, sa tihim i dugim zahvatima. Tobias, koji se trudio da ga ne izgubi iz vida, pomislio je da bi to mogao biti način plivanja bogatih. Malo-pomalo ostavljali su za sobom more običnih katastrofa, i ušli su u more mrtvih.

Bilo ih je toliko da Tobias nije verovao da je ikada video takvo mnoštvo na svetu. Plovili su nepomični, na leđima, na različitim nivoima, i svi su imali izraz zaboravljenih bića.

- To su veoma stari mrtvaci - reče gospodin Herbert. - Bili su im potrebni vekovi da bi dostigli ovo stanje spokoja.

Još dublje, u vodama skorašnjih mrtvacu, gospodin Herbert se zaustavio. Tobias ga je stigao u trenutku kada je pored njih prolazila veoma mlada žena. Plivala je sa strane, otvorenih očiju, progonjena strujom cveća.

Gospodin Herbert je stavio kažiprst na usta i ostao tako sve dok nije prošlo poslednje cveće.

- To je najlepša žena koju sam video u svom životu - reče.

- To je žena staroga Jakova - reče Tobias. - Izgleda pedeset godina mlađa, ali to je ona. Sigurno.

- Dugo je putovala - reče gospodin Herbert. - Za sobom nosi floru svih mora sveta.

Stigli su na dno. Gospodin Herbert načinio je nekoliko krugova na tlu koje je ličilo na izrezbareni škrljac. Tobias ga je pratio. Kad se navikao na pomrčinu dubine, otkrio je da su tu kornjače. Bilo ih je milijarde, sabijenih na dnu i tako nepokretnih da su izgledale okamenjene.

- Žive su - reče gospodin Herbert. - Ali spavaju već milione godina.

Okrenuo je jednu. Nežno je gurnuo nagore, i uspavana životinja istrгла mu se iz ruku i

nastavila slobodno da se penje. Tobijas je pustio da prođe. Tada je pogledao prema površini i video celo more naopako.

- Liči na san - reče.

- Za tvoje lično dobro - reče gospodin Herbert - ne pričaj to nikome. Zamisli kakav bi nered nastao na svetu ako bi ljudi saznali za ove stvari.

Bila je skoro ponoć kad su se vratili u selo. Probudili su Klotildu da im zagreje vodu. Gospodin Herbert je zavrnuo vrat kornjači, ali sve troje morali su da progone i ponovo ubiju srce, koje je izašlo skačući po dvorištu kad su je raščerečili. Jeli su sve dok više nisu mogli da dišu.

- Dobro, Tobijase - reče gospodin Herbert - moramo se suočiti sa stvarnošću.

- Naravno.

- A stvarnost je - nastavio je gospodin Herbert - da se taj miris neće nikada vratiti.

- Vратиće se.

- Neće se vratiti - umešala se Klotilda - između ostalog i zbog toga što nikada nije ni došao. Ti si taj koji je obmanuo čitav svet.

- Ti si ga sama osetila - reče Tobijas.

- Te noći bila sam napola ošamućena - reče Klotilda. - Ali sada više nisam sigurna ni u šta što ima veze sa tim morem.

- Prema tome, ja odoh - reče gospodin Herbert. I dodao je, obraćajući se oboma: - I vi morate ići. Ima mnogo pametnijih stvari da se uradi na svetu nego da ostanete i gladujete u ovom selu.

Otišao je. Tobijas se zadržao u dvorištu, brojeći zvezde do horizonta, i otkrio da ih ima tri više od prethodnog decembra. Klotilda ga je pozvala u sobu, ali on na to nije obratio pažnju.

- Dođi ovamo, blesavko - navaljivala je Klotilda. - Prošli su vekovi otkako ne radimo kao zečevi.

Tobijas je čekao dugo. Kad je najzad ušao, ona je ponovo zaspala. Napola je probudio, ali je bio toliko umoran da su oboje pobrkali stvari i na kraju su mogli da urade samo kao gusenice.

- Zablenuo si se u nešto - reče Klotilda mrzovoljno. - Pokušaj da misliš na drugu stvar.

- Mislim na drugu stvar.

Ona je htela da zna šta je to, i on je odlučio da joj ispriča pod uslovom da to ne

ponovi. Klotilda mu je obećala.

- Na dnu mora - reče Tobijas - postoji selo belih kućica sa milionima cvetova na terasama.

Klotilda se uhvatila za glavu.

- Aj, Tobijase - uzviknula je. - Aj, Tobijase, za ime boga, ne počinji sad ponovo s tim stvarima.

Tobijas nije više progovorio. Otkotrljao se do ivice kreveta i pokušao da spava. Nije usnio do zore, kad se povetarac promenio, i rakovi ga ostavili na miru.

CW & BU

**POSLEDNJE PUTOVANJE
AVETINJSKOG BRODA**

CW & BU

bojana888

Sada ćete videti ko sam ja, reče, novom glasinom muškarca, mnogo godina kasnije od kako je prvi put video ogromni prekookeanski brod, bez svetlosti i bez buke, koji je jedne noći prošao ispred sela kao velika nenaseljena palata, znatno duži od čitavog sela i daleko viši od tornja njegove crkve, i nastavio da plovi u maglama prema kolonijalnom utvrđenom gradu nasuprot gusarima sa druge strane zaliva, sa njegovom starom krijumčarskom lukom i pokretnim svetionikom čiji su tmurni svetlosni vitlovi, svakih petnaest sekundi, pretvarali selo u mesečev logor svetlucavih kuća i ulica od vulkanskih pustinja, iako je tada bio dete bez glasine muškarca imao je dozvolu svoje majke da na obali sluša do kasno u noć harfe vetra, još je mogao da se seti kao da sad gleda kako je prekookeanski brod nestajao dok mu je svetlost svetionika padala na bok i ponovo se pojavljivao kad bi svetlost iščezla, i bio je to isprekidani brod koji se pojavljivao i nestajao prema ulazu u luku, tražeći sa nesigurnošću mesečara plovke koji su obeležavali lučki kanal, sve dok nešto nije poremetilo njegove igle za pravac, jer je skrenuo prema hridima, zapleo se, raskomadao i utopio bez ijednog jedinog zvuka, iako je ta sudarčina sa grebenima mogla da proizvede tresak gvožđa i eksploziju mašina koja bi skamenila od straha najuspavanije aždaje u preistorijskoj šumi koja je počinjala u poslednjim ulicama grada i završavala se na drugoj strani sveta, tako da je i on sam verovao da je to san, naročito sledećeg dana kad je video sjajni akvarijum zaliva, šaren nered crnačkih potleušica na brdašcima luke, jedrenjake krijumčara iz Gvajane kako primaju tovar naivnih papagaja sa gušama punih dijamanata, pomislio je, zaspao sam brojeći zvezde i sanjao taj veliki brod, jasno, ostao je tako ubeđen da to nije nikome ispričao niti se ponovo setio prikaze do iste noći sledećeg marta, kada je tražio odsev delfina u moru a ono što je našao bio je prividni prekookeanski brod, mračan, isprekidan, sa istim pogrešnim pravcem kao prvi put, samo je tada, bio toliko siguran da je budan, da je potrčao da to ispriča svojoj majci, i ona je provela tri nedelje jecajući od razočarenja, pošto ti mozak truli od tako naopakog života, u spavanju po danu i skitaranju po noći kao propalice, i kako je morala da ide u grad tih dana da potraži nešto udobnije na šta će da sedne i misli na mrtvog muža, pošto su se na njenoj ljuljašci istrošile opruge tokom osamnaest godina udovištva, iskoristila je priliku da zamoli čamadžiju da prođe kroz grebene da bi njen sin mogao da vidi ono što je

stvarno video u izlogu mora, ljubavi prugastih riba u sunderastim prolećima, crvenkaste raže i plave krbove kako gnjuraju u bunarima najnežnijih voda kojih je bilo u vodama, i čak lutajuće kose utopljenika nekog kolonijalnog brodoloma, ali ni traga od potopljenih preookeanskih brodova ni mrtve mačke, a uprkos tome, on se tako zainatio da mu je majka obećala da će ga pratiti u predvečerje sledećeg marta, sigurno, ne znajući da je jedino sigurno u njenoj budućnosti bila stolica iz doba Fransisa Drejka koju je kupila na licitaciji kod Arapa, na koju je sela da se odmori te iste noći, uzdišući, jadni moj Holoferne, da vidiš kako se udobno misli na tebe na ovim somotskim presvlakama i ovim brokatima kraljičinog katafalka, ali što je više prizivala mrtvog muža jače joj se uzburkavala i pretvarala u čokoladu krv u srcu, kao da je trčala umesto što sedi, natopljena groznicama i disanjem punim zemlje, sve dok se nije vratio u zoru i našao je mrtvu u fotelji, još toplu ali već napola gnjilu kao od uboda zmije, kao što se desilo kasnije sa još četiri žene, pre nego što su bacili u more stolicu ubicu, veoma daleko, gde više ne bi mogla nikome da nanese zla, jer su je toliko upotrebljavali tokom vekova da joj se istrošila sposobnost da proizvodi odmor, i on je morao da se pomiri sa bednom navikom siročeta, obeležen kao sin udovice koja je donela u selo presto nesreće, živeći ne toliko od javne milostinje koliko od riba koje je krao po čamcima, dok mu je glas postajao dublji i ne sećajući se više svojih nekadašnjih prikaza do druge noći marta kada je slučajno pogledao prema moru, i iznenada, majko moja, tu je, ogromni azbestni kit, ričuća junica, dođite da je vidite, vikao je izluđen, dođite da je vidite, izazivajući toliku galamu razlajanih pasa i paniku žena da su se i najstariji muškarci prisetili strahova svojih pradedova i sakrili se pod krevet verujući da se povratio Vilijam Dampijer,⁵ ali oni koji su izašli na ulicu nisu se potrudili da vide neverovatnu napravu koja je u tom trenutku ponovo izgubila pravac i razbila se u nesreću godine, nego su ga prebili i ostavili tako presamićenog da je tada rekao sebi, zapenušen od besa, sad će videti ko sam ja, ali se čuvao da ne podeli ni s kim svoju odluku nego je proveo celu godinu sa čvrstom zamisli, čekajući da opet dođe čas uoči javljanja prikaze da učini ono što je učinio, tu je, ukrao je čamac, prešao je zaliv i proveo popodne čekajući svoj veliki čas u strminama krijumčarske luke, među ljudskom salamurom Kariba, ali tako predan svojoj pustolovini da se nije zadržao pred radnjama Indusa kao uvek da vidi mandarine od slonovače, izrezbarene od čitave slonove kljove, niti se narugao crnim Holanđanima na njihovim ortopedskim biciklima, niti se kao toliko puta uplašio od Malajaca sa kožom kobre koji su putovali oko sveta opsednuti snom o tajnoj šatri gde su se prodavali

---

5 Vilijam Dampijer, engleski moreplovac, najstrašnji gusar svoje epohe (1652-1715) (Pr. prevodioca)

fileti na žaru pošto nije primećivao ništa dok ga noć nije stigla sa težinom svih svojih zvezda a šuma isparavala neki slatki miris gardenija i trulih salamandera, i već je veslao u ukradenom čamcu prema ulazu u zaliv, sa ugašenom svetiljkom da ne bi uzbunio stražare, nestvaran svakih petnaest sekundi zbog zelenog lepeta svetionika i ponovo stvaran u tami, znajući da se nalazi u blizini plovaka koji su obeležavali kanal u luci ne samo zato što je svaki put video jače njegov ugnjeteni blesak nego što je disanje vode postajalo tužnije, i veslao je toliko zanesen da nije znao odakle mu je iznenada iskrsao stravični dah morskog psa ni zašto je noć postala gusta kao da su zvezde iznenada umrle, i bilo je to zbog toga što je prekookeanski brod bio tu sa čitavom svojom neshvatljivom veličinom, majko, veći od ma koje druge velike stvari na svetu i tamniji od ma koje druge stvari na zemlji i u vodi, tri stotine hiljada tona smrada morskog psa kako prolazi tako blizu čamca da je on mogao da vidi šavove provalija od čelika, bez ijednog tračka svetlosti u beskrajnim volovskim očima, bez ijednog uzdisaja mašina, bez ijedne duše, i noseći sa sobom svoj sopstveni opseg tišine, svoje sopstveno prazno nebo, svoj sopstveni mrtvi vazduh, svoje zaustavljeno vreme, svoje lutajuće more u kome je plutao ceo jedan svet utopljenih životinja, i sve je to nestajalo pod udarom svetlosti sa svetionika i za trenutak ponovo je bio prozračni Karibi, noć marta, svakodnevni vazduh pelikana, a on je ostao sam među plovcima, ne znajući šta da radi, pitajući se začuđen da li stvarno ne sanja budan, ne samo sada nego i u onim drugim prilikama, ali tek što se to pitao tajanstveni šum počeo da gasi plovke od prvog do poslednjeg, i kad je prošao sjaj svetionika prekookeanski brod ponovo se pojavio sa već izgubljenim busolama, možda ne znajući ni na kom se mestu okeanskog mora nalazi, tražeći na sreću nevidljivi kanal ali stvarno lutajući prema grebenima, sve dok nije došao do mučnog otkrića da je ta nezgoda plovaka bila poslednji ključ čarolije, i upalio je svetiljku na čamcu, crvenu svećicu koja nije imala zbog čega ma koga da uznemiri u stražarama čuvara, ali koja je morala da bude za pilota kao istočno sunce, jer je zahvaljujući njoj prekookeanski brod ispravio svoj horizont i ušao kroz velika vrata kanala sa manevrom srećnog vaskrsenja, i tada su se sva njegova svetla upalila u isti mah, kotlovi ponovo zahuktali, upalile su se zvezde na njegovom nebu i leševi životinja spustili na dno, i bio je zveket tanjira i miris sosa od lovora u kuhinjama, i čula se truba iz orkestra na mesečinastim palubama i tum-tum arterija zaljubljenih na pučini u polutami kabina, ali on je nosio još toliko zakasnelog besa da nije dopustio da ga ošamuti uzbuđenje niti se prepao od čuda, već je rekao u sebi sa više odlučnosti nego ikada sad ćete videti ko sam ja, do kurca, sada ćete videti, i umesto da se

skloni da ga ne obuhvati ta orijaška mašina počeo je da vesla ispred nje, jer sada ćete saznati ko sam ja, i nastavio je da upravlja brod svetiljkom sve dok nije bio toliko siguran u njegovu poslušnost da ga je naterao da ponovo uhvati pravac prema pristaništu, izvukao ga iz nevidljivog kanala i odveo za ular kao da je morsko jagnje prema svetlostima zaspalog sela, živi brod otporan na snopove svetlosti svetionika koji ga sad nije činio nevidljivim nego ga je pretvarao u aluminijum svakih petnaest sekundi, i tamo su počinjali da se naziru krstovi crkava, beda kuća, opsena, i još je prekookeanski brod plovio iza njega, prateći ga sa svim što nosi u sebi, njegovog kapetana zaspalog na strani srca, bikove za borbu na snegu njihovih ostava, usamljenog bolesnika u njegovoj bolnici, siročad voda u njihovim cisternama, iznajmljenog pilota koji je morao da pobrka grebene sa pristaništima, jer se u tom trenutku razleglo strahovito mukanje sirene, jedanput, i on je ostao sav natopljen pljuskom pare koja mu se slila odozgo, drugi put, i tuđi čamac bio je na ivici propasti, i drugi put, ali već je bilo suviše kasno, pošto su tu bile školjke obale, kamenje ulica, vrata nepoverljivih, celo selo osvetljeno istim svetiljkama uplašenog prekookeanskog broda, i on je jedva imao vremena da se skloni da ustupi prolaz kataklizmi, vičući usred haosa, tu vam je, jarci, trenutak pre nego što je veliki vrh od čelika raskomadao zemlju i čuo se jasan prasak devedeset hiljada petstotina čaša šampanjca koje su se razbile jedna za drugom od pramca do krme, i tada bi svetlost, i više nije bila zora marta nego podne jedne sjajne srede, i on je mogao sa zadovoljstvom da posmatra nepoverljive kako gledaju otvorenih usta najveći prekookeanski brod ovoga i onoga sveta nasukan pred crkvom, belji od svega, dvadeset puta viši od tornja i oko devedeset sedam puta duži od sela, sa imenom ugraviranim gvozdenim slovima, *halalčilag*, i još kako sa njegovih bokova cure stare i iznemogle vode mora smrti.

VEČITA SMRT OD LJUBAVI DALJA

CW & BU

Senatoru Onesimu Sančesu nedostajalo je šest meseci i jedanaest dana do smrti kad je pronašao ženu svog života. Upoznao je u Rosal del Vireju, prividnom naselju koje je noću bilo skrivena luka za prekookeanske krijumčarske brodove, a pri punom suncu ličio je na najbeskorisniji kutak pustinje, kraj pustog mora i bez pravaca, toliko udaljeno od svega da niko nije mogao da posumnja da tu živi neko sposoban da preokrene ma čiju sudbinu. Čak je i njegovo ime ličilo na ismevanje, jer je jedinu ružu koja je viđena u tom selu nosio lično senator Onesimo Sančes tog popodneva kada je upoznao Lauru Farinu.

Bila je to neizbežna etapa u predizbornoj kampanji koja se održava svake četvrte godine. Ujutru su stigli furgoni cirkuzanata. Potom su prispeli kamioni zakupljenih Indijanaca koje su vukli po selima da bi popunili gomile na javnim skupovima. Nešto pre jedanest, sa muzikom i petardama i u pratnji seljaka, stigao je ministarski automobil boje osvežavajućeg pića od kupina. Senator Onesimo Sančes bio je spokojan i opušten u rashlađenom automobilu, ali čim je otvorio vrata potresao ga je vatreni zadah i njegova košulja od čiste svile natopila se nekom pepeljastom tečnošću, i osetio se mnogo godina stariji i usamljeniji nego ikada. U stvarnom životu tek je navršio četrdeset drugu, diplomirao je kao inženjer metalurgije u Gotingu, i bio uporni čitalac slabo prevedenih latinskih klasika, ali bez mnogo uspeha. Bio je oženjen krepkom Nemicom s kojom je imao petoro dece, i svi su bili srećni u svojoj kući, a on je bio najsrećniji od svih sve dok ga tri meseca ranije nisu obavestili da će biti mrtav zauvek na sledeći Božić. Dok su se završavale pripreme za javni zbor, senator je uspeo da ostane sam jedan sat u kući koju su mu odredili za odmor. Pre nego što je legao stavio je u vodu za piće ružu koju je sačuvao svežu kroz pustinju, ručao dijetalne žitarice koje je nosio sa sobom da bi izbegao beskonačno jareće pečenje koje ga je čekalo u toku dana, i popio nekoliko pilula protiv bolova pre predviđenog vremena da bi mu olakšanje preduhitriilo bol. Potom je namestio električni ventilator sasvim blizu ljuljaške i ispružio se go petnaestak minuta u polutami ruže, veoma se naprežući da se zabavi nečim drugim da ne bi mislio na smrt dok drema. Osim lekara, niko nije znao da je osuđen na tačan datum, jer je odlučio da sam prati svoju tajnu, bez ikakve promene u životu, i to ne zbog okolnosti nego zbog stida. Osećao je da potpuno gospodari svojom sudbinom kad se ponovo pojavio pred

publikom u tri posle podne, odmoran i čist, u pantalonama od sirovog lana i košuljom naslikanom cvećem, i dušom zaokupljenom pilulama protiv bola. Uprkos tome, razjedaње smrti bilo je mnogo podmuklije nego što je zamišljao, jer kad se popeo na binu osetio je čudan prezir prema onima koji su se otimali o sreću da mu stegnu ruku, i nije se sažalio kao u drugim vremenima pred stadom bosih Indijanaca koji su jedva izdržavali užareno kamenje malog razgolićenog trga. Utišao je pljeskanje jednim pokretom ruke, gotovo besno, i počeo da govori bez gestova, očiju uprtih u more koje je uzdisalo od vrućine. Njegov smiren i dubok glas imao je svojstvo ustajale vode, ali naučen napamet i toliko puta preživakan govor nije mu dolazio u pamet da bi rekao istinu, već zbog suprostavljanja nekoj sudbinskoj izreci iz četvrte knjige uspomena Marka Aurelija.

- Tu smo da pobedimo prirodu - počeo je, mimo svih svojih ubeđenja. - Više nećemo biti nahočad otadžbine, božja siročad u kraljevstvu žeđi i nepogoda, izbeglice u svojoj rođenoj zemlji. Bićemo drugi, gospođe i gospodo, bićemo veliki i srećni.

To su bile izreke njegovog cirkusa. Dok je govorio, njegovi pomoćnici bacali su u vazduh pune šake ptičica od hartije, i veštačke životinje su oživljavale leteći tamo-amo po tribinama od dasaka i odlazile preko mora. U isto vreme drugi su iz furgona vadili pozorišna stabla sa filcanim listovima i krišom od gomile sadili ih na tlu od šalitre. Na kraju su sklopili fasadu od kartona sa veštačkim kućama od crvenih cigala i staklenim prozorima, i njom pokrili bedne kolibe stvarnog života.

Senator je produžio govor, sa dva citata na latinskom, da bi dao vremena lakrdiji. Obećao je mašine za kišu, pokretna uzgajališta životinja za jelo, ulja sreće koja bi naterala povrće da raste u šalitri i priveske maćuhica na prozorima. Kad je video da je njegov svet izmišljotina bio dovršen, pokazao ga je prstom.

- Bićemo takvi, gospođe i gospodo - viknuo je. - Gledajte. Bićemo takvi.

Publika se osvrnula. Jedan prekookeanski brod od obojene hartije polazio je iza kuća, i bio je viši od najviših kuća veštačkog grada. Samo je senator primetio da je od velikog sklapanja i rasklapanja, i vučeno s jednog mesta na drugo, selo naslagano od kartona bilo izgledano od nepogoda, i skoro isto toliko siromašno i prljavo i tužno kao Rosal del Virej.

Nelson Farina nije otišao da pozdravi senatora prvi put za dvanaest godina. Slušao je govor iz svoje ljuljaške, u isprekidanom popodnevnom odmoru, ispod svežeg venjka kuće od neobrađenih dasaka, sagrađene istim njegovim rukama apotekara kojima je raskomadao svoju prvu ženu. Izbegao je zatvor u Kajeni i pojavio se u Rosal del Vireju na nekom brodu

natovarenom naivnim papagajima, sa jednom lepom i prostom crkinjom koju je našao u Paramaribu i sa kojom je imao kćer. Žena je malo kasnije umrla prirodnom smrću, i nije imala sreću one druge čiji su komadi hranili njegovu baštu karfiola, nego su je ukopali čitavu i sa njenim imenom Holanđanke na mesnom groblju. Kći je nasledila majčinu boju i oblike, i žute uplašene očeve oči, i on je imao razloga da misli kako odgaja najlepšu ženu na svetu. Otkad je upoznao senatora Onesima Sančesa na prvoj izbornoj agitaciji, Nelson Farina ga je preklinjao za pomoć da dobije lažnu ličnu kartu koja bi ga spasla od pravde. Senator, ljubazan ali čvrst, odbio ga je. Nelson Farina se nije predao tokom mnogih godina i svaki put kad bi mu iskrsla prilika ponovio je molbu s nekim drugim obrazloženjem. Ali uvek je dobijao isti odgovor. Tako je i ovoga puta ostao u ljujašci, osuđen da živi u toj vreloj gusarskoj pećini. Kad je čuo poslednje pljeskanje istegao je vrat i preko ograde ugledao naličje lakrdije: potporne stubove zgrada, kulise drveća, skrivene mađioničare koji su gurali prekookeanski brod. Ispljunuo je svoj gnev.

- Merde - reče - c'est le Blacaman de la politique.

Kao i obično, senator se posle govora prošetao ulicama sela, između muzike i petardi, spopadan od seljaka koji su mu pričali svoje jade. Senator ih je slušao dobro raspoložen, i uvek je pronalazio načina da ih uteši ne čineći im značajne usluge. Jedna žena koja se ispenrala na krov kuće sa svojih šestoro najmlađe dece, uspela je da se čuje kroz buku i grmljavinu baruta.

- Ja ne tražim mnogo, senatore - reče - samo jedno magare da mi donosi vodu iz Bunara Obešenih.

Senator je pogledao šestoro iscrpljene dece.

- Gde je odmaglio tvoj muž? - upitao je.

- Otišao je da potraži sreću na ostrvu Arubi - odgovorila je raspoložena žena - a našao je samo tuđinku, od onih koje stavljaju dijamante na zube.

Odgovor je izazvao grmljavinu smeha.

- Dobro - odlučio je senator - imaćeš svoje magare.

Malo kasnije jedan njegov pomoćnik doveo je u ženinu kuću magare za vuču, na čijim je leđima večnom bojom bila ispisana neka izborna parola da niko ne bi zaboravio da je to senatorov poklon. U kratkoj šetnji kroz ulicu napravio je još nekoliko sitnijih gestova i pritom dao jednu kašiku bolesniku koji je naredio da ga izvuku pred ulična vrata u krevetu da bi video kako senator prolazi. Na zadnjem uglu, među pritkama tarabe u dvorištu, video je

Nelsona Farinu u ljuljašci i izgledao mu je pepeljast i uveo, ali ga je hladno pozdravio.

Nelson Farina se prevrnuo u ljuljašci i ostavio ga znojavog u tužnom ćilibaru njegovog pogleda.

- Moi, vous savez - reče.

Njegova kći izašla je u dvorište kad je čula pozdrav. Na sebi je imala prostu i iznošenu seljačku haljinu, i na glavi je nosila šarene mašne, i lice našminkano za sunce, ali čak i u tako zapuštenom stanju bilo je moguće pretpostaviti da nije postojala druga lepša na svetu. Senator je ostao bez daha.

- Do kurca! - uzdahnuo je začuđen. - Kakve nam neprilike stvara bog!

Te noći Nelson Farina obukao je kćer u njene najlepše haljine i poslao je senatoru. Dva stražara naoružani puškama zevali su od vrućine pred najmljenom kućom i naredili joj da čeka na jedinjoj stolici u predsoblju.

Senator je bio u susednoj sobi sa glavešinama iz Rosal del Vireja, koje je pozvao da im ispriča istine prikrivene u govorima. Bili su toliko slični onima koji redovno prisustvuju sastancima u svim pustinjским selima, da su i samom senatoru dozlogrdili isti skupovi svake noći. Košulja mu je bila natopljena znojem i pokušavao je da je suši na telu vrelim povetarcem električnog ventilatora koji je zujao kao bumbar u omorini sobe.

- Mi, naravno, ne jedemo ptičice od hartije - reče. - Vi i ja znamo da onoga dana kada bude drveća i cveća u ovom jarećem smrdljaku, kada u bunarima bude sardela umesto glisti, toga dana ni vi ni ja nećemo imati ovde šta da radimo. Zar nije tako?

Niko nije odgovorio. Dok je govorio, senator je iščupao litografiju iz kalendara i napravio leptira od hartije. Stavio ga je na mlaz ventilatora, bez ikakve namere, i leptir je leteo po sobi i kasnije izašao kroz pritvorena vrata. Senator je nastavio da govori sa staloženošću podržanom saučesništvom smrti.

- Onda - reče - ne moram da vam ponovim ono što već isuviše znate: da je moj ponovni izbor bolja trgovina za vas nego za mene, pošto mi je preko glave trulih voda i znoja Indijanaca, a u stvari vi živite od toga.

Laura Farina videla je kad je izleteo leptir od hartije. Samo ga je ona videla jer je straža iz predsoblja zaspala na klupama sa zagrljenim puškama. Posle nekoliko krugova veliki litografski leptir se potpuno otvorio, spljosnuo se uza zid i ostao zalepljen. Laura Farina pokušala je da ga iščupa nohtima. Jedan od stražara, koga je probudilo pljeskanje iz susedne sobe, primetio je njen uzaludan pokušaj.

- Ne može da se iščupa - reče pospano. - Naslikan je na zidu.

Laura Farina je ponovo sela kad su ljudi počeli da izlaze sa sastanka. Senator je ostao na sobnim vratima, sa rukom na rezi, i otkrio Lauru Farinu tek kad je predsoblje ostalo prazno.

- Šta radiš tu?

- C'est de la part de mon père - reče ona.

Senator je razumeo. Pogledao je pospanu stražu, potom je pogledao Lauru Farinu čija je neverovatna lepota bila jača od njegovog bola, i onda je rešio da smrt odluči za njega.

- Uđi - reče joj.

Laura Farina ostala je zadivljena na sobnim vratima; hiljade novčanica lebdelo je u vazduhu, mašući kao leptir. Ali senator je ugasio ventilator i novčanice su ostale bez vazduha, i poglele po stvarima u sobi.

- Kao što vidiš - nasmejao se - čak i govna lete.

Laura Farina sela je kao u školsku klupu. Imala je glatku i zategnutu kožu, sa istom bojom i istom sunčanom gustinom sirove nafte, i njene kose bile su griva mlade kobile, i njene ogromne oči bile su jasnije od svetlosti. Senator je pratio trag njenog pogleda i na kraju ga našao na ruži uveloj od šalitre.

- To je ruža - reče.

- Da - reče ona sa tragom neodlučnosti. - Upoznala sam ih u Rioači.

Senator je seo na poljski krevet, pričajući o ružama dok je otkopčavao košulju. Sa strane, gde je pretpostavljao da se srce nalazi u grudima imao je istetovirano gusarsko srce probodeno strelom. Bacio je na pod mokru košulju i zamolio Lauru Farinu da mu pomogne da svuče čizme.

Kleknula je pored kreveta. Senator je nastavio da je promatra zamišljen, i dok mu je drešila pertle pitao se koga će od njih dvoje snaći nesreća zbog tog susreta.

- Dete si - reče.

- Ne veruj - reče ona. - Navršiću devetnaest u aprilu.

Senator se zainteresovao.

- Koga dana.

- Jedanaestog - reče ona.

Senator se osetio bolje. - Oboje smo u znaku ovna - reče. I dodade nasmejan:

- To je znak samoće.

Laura Farina nije na njega obratila pažnju jer nije znala šta da radi sa čizmama. Senator, sa svoje strane, nije znao šta da radi sa Laurom Farinom, jer nije bio naviknut na nepredviđene ljubavi, i pritom je bio svestan da se ova začinje u nedostojnosti. Samo da bi dobio vremena za razmišljanje stegao je Lauru Fairnu kolenima, zagrlio je oko struka i na krevetu je ispružio na leđa. Tada je primetio da je gola ispod haljine, jer ga je telo zapahnulo tamnim mirisom brdske životinje, ali imala je preplašeno srce i kožu ošamućenu od ledenog znoja.

- Niko nas ne voli - uzdahnuo je.

Laura Farina je htela nešto da kaže, ali vazduh je imala samo za disanje. Smestio je do sebe da bi joj pomogao, ugasio svetlo i prostorija je ostala u polutami ruže. Ona se prepustila samilosti svoje sudbine. Senator je lagano milovao, tražio rukom gotovo ne dotičući je, ali tamo gde je očekivao da će pronaći sapleo se o neku gvozdenu prepreku.

- Šta imaš tu?

- Katanac - reče ona.

- Kakva glupost! - reče senator, besan, i upitao je ono što je dobro znao: - Gde je ključ?

Laura Farina je odahnula.

- Kod moga tate - odgovorila je. - Rekao mi je da vam kažem da pošaljete jednog slugu da vam ga donese i da po njemu pošaljete i pismeni sporazum da ćete mu srediti situaciju.

Senator je pobesneo. „Matori jarac”, besno je prošaputao. Potom je sklopio oči da bi se opustio i našao se sam sa sobom u tami. *Pomisli - priseti se - ti ili bilo ko drugi bićete mrtvi za veoma kratko vreme, a malo kasnije neće ostati od vas čak ni ime.* Sačekao je da mu prođe groznica.

- Reci mi jednu stvar - upitao je tada: - Šta si čula da govore o meni?

- Pravu istinu?

- Pravu istinu.

- Dobro - usudila se Laura Farina - kažu da ste vi gori od drugih, jer ste drukčiji.

Senator se nije uzbudio. Dugo je ćutao zatvorenih očiju, i kad ih je ponovo otvorio izgledalo je da se vraća iz svojih najskrivenijih naklonosti.

- Dodavola - odlučio je - reci matorom jarcu, tvome ocu, da ću rešiti njegovu stvar.

- Ako hoćete, idem sama po ključ - reče Laura Farina.

Senator je zadržao.

- Zaboravi na ključ - reče - i odspavaj jedan trenutak sa mnom. Dobro je biti s nekim kad je čovek sam.

Potom ga je ona prislonila na svoje rame, očiju uprtih u ružu. Senator je zagrlio oko struka, sakrio lice u njen pazuh brdske životinje i klonuo pred užasom. Šest meseci i jedanaest dana kasnije imao je da umre u tom istom položaju, razvratan i odbačen zbog javnog skandala sa Laurom Farinom, i plačući od besa što umire bez nje.

CW & BU

**VEOMA STARI GOSPODIN
SA OGROMNIM KRILIMA**

CW & BU

Trećeg dana kiša pobili su toliko rakova u kući da je Pelajo morao da pređe poplavljeno dvorište da ih baci u more, pošto je tek rođeno dete provelo noć u groznici, i mislilo se da je to zbog smrada. Svet je bio tužan od utorka. Nebo i more stopljeni u pepeo, i pesak plaža, koji u martu sija kao prah svetlosti, pretvorili su se u čorbu od blata i trulih školjki. Svetlost je bila tako pitoma u podne, da je Pelajo kada se vraćao kući pošto je bacio rakove, morao da se potruži da bi video šta se to miče i ječi u dnu dvorišta. Sasvim se približio i otkrio da je to neki starac, koji je bio prevrnut na truhu u kaljuzi, i uprkos velikim naporima nije mogao da se podigne, jer su ga sprečavala njegova ogromna krila.

Uplašen od te môle, Pelajo potrča da traži Elisendu, svoju ženu, koja je stavljala obloge bolesnom dete tu, i odvede je u dno dvorišta. Oboje su posmatrali palo telo sa nemim čuđenjem. Bio je sav u ritama. Ostalo mu je tek nekoliko izbledele dlake na ćelavoj lobanji i vrlo malo zuba u ustima, a njegov žalosni položaj prokislog pradede oduzeo mu je svu veličinu. Njegova velika prljava i očerupana krila ogromnog lešinara bila su zauvek nasukana u kaljuzi. Toliko su ga posmatrali i sa takvom pažnjom, da su Pelajo i Elisenda veoma brzo savladali zaprepašćenje i postao im blizak. Potom su se usudili da s njim progovore, i on im je odgovorio nekim nerazumljivim narečjem, ali snažnim glasom moreplovca. Tako su prešli preko prepreke njegovih krila, i vrlo razumno zaključili da je to neki usamljeni brodolomnik sa neke tuđe lađe poražene u oluji. Međutim, pozvali su susetku da ga vidi, koja je znala sve stvari o životu i smrti, i njoj je bilo dovoljno da ga pogleda pa da ih izvede iz zablude.

- To je anđeo - reče im. - Sigurno je došao po dete, ali jadnik, toliko je star da ga je oborila kiša.

Idućeg dana ceo svet je znao da u Pelajevoj kući imaju zarobljenog anđela od mesa i kostiju. Protivno mišljenju mudre susetke, za koju su anđeli ovih vremena bili preživeli izbeglice neke nebeske zavere, nisu imali srca da ga ubiju batinama. Pelajo je stražario celo popodne iz kuhinje naoružan močugom, i pre nego što je legao izvukao ga je iz kaljuge i zatvorio sa kokoškama u žičanom živinarniku. U ponoć, kad je prestala kiša, Pelajo i Elisenda su još ubijali rakove. Malo kasnije dete se probudilo bez vatre i sa željom da jede. Onda su postali velikodušni i odlučili da stave anđela na jedan splav sa pijaćom vodom i

hranom za tri dana, i da ga prepuste njegovoj sreći na otvorenom moru. Ali kad su izašli u dvorište u prvo svitanje, našli su sve susede pred živinarnikom, kako se igraju sa anđelom bez ikakve pobožnosti i bacaju mu hranu kroz rupe na žici, kao da nije natprirodno biće nego neka cirkuska životinja.

Pop Gonsaga stigao je pre sedam uzbuđen neverovatnom vešću. Do tada su već stigli mnogi radoznali i ne tako lakomisleni kao oni u zoru, i napravili sve vrste pretpostavki o budućnosti zarobljenika. Oni prostiji mislili da će biti imenovan za gradonačelnika sveta. Drugi, oštrijeg duha, pretpostavljali su da će biti unapređen za generala sa pet zvezdica da bi dobio sve ratove. Dalekovidiji su se nadali da će biti sačuvan za seme da se na zemlji nastani pleme krilatih ljudi i mudraca, koji će preuzeti svemir. Ali pop Gonsaga, pre nego što je postao sveštenik, bio je snažan drvoseča. Vireći kroz žice, na brzinu je prelistao katehizis, i još je tražio da mu se otvore vrata da bi izbliza pregledao tog žalosnog mušjaka koji je pre ličio na veliku oronulu kokoš među zadivljenim kokoškama. Bio je bačen u ćošak, i sušio je na suncu raširena krila, među ljuskama od voća i otpacima od hrane koje su mu bacili ranoranioci. Ravnodušan na nepristojnost sveta, samo je podigao svoje oči starinara i šapnuo nešto na svom narečju kad je pop Gonsaga ušao u kokošinjac i poželeo mu dobro jutro na latinskom. Pop je odmah posumnjao u njegovu prevaru čim se uverio da ne razume jezik boga, niti ume da pozdravi njegove izaslanike. Potom je primetio da viđen izbliza ispada suviše ljudski: imao je nepodnošljiv miris nepogode, sa donje strane krila posejane parazitske alge i veliko perje izmučeno zemaljskim vetrovima, i ništa od njegove bedne prirode nije bilo u saglasnosti sa časnom dostojanstvenošću anđela. Pop je napustio živinarnik i kratkom propovedi upozorio radoznale na opasnost od naivluka. Opomenuo ih je da đavo ima lošu naviku da pomoću karnevalskih veština zbuni bezazlene. Dokazivao je da ako krila nisu najvažniji elemenat za određivanje razlike između jastrebova i aviona, mnogo manje bi mogla biti u prepoznavanju anđela. Međutim, obećao je da će da napiše pismo svome biskupu, da bi ovaj napisao drugo svom glavešini, a ovaj još jedno svetom papi, tako da krajnja odluka stigne od najvišeg suda.

Njegova opreznost pala je na neplodna srca. Vest o zarobljenom anđelu proširila se takvom brzinom da je za kratko vreme u dvorištu zavladao pijačni krkljanac, pa su morali da pozovu trupe sa bajonetima da bi uplašili rulju koja je već pretela da preturi kuću. Elisendi, sa iskrivljenom kičmom od tolikog metenja vašarskog đubrišta, iskrsla je tada sjajna zamisao da zatarabi dvorište i naplaćuje po pet centi za ulaznice da bi videli anđela.

Radoznali su došli čak iz Martinike. Stigao je i jedan putujući vašar sa letećim akrobatom, koji je prozujao nekoliko puta iznad gomile, ali niko na njega nije obraćao pažnju jer njegova krila nisu bila anđeoska, nego nebeskog slepog miša. U potrazi za isceljenjem stigli su i najnesrećniji bolesnici Kariba: neka jedna žena koja je od detinjstva brojala otkucaje svog srca i već su joj nedostajali brojevi, neki sa Jamajke koji nije mogao da spava jer ga je mučio zvuk zvezda, jedan mesečar koji je ustajao noću da bi srušio sve što bi napravio budan, i mnogo drugih manje teških slučajeva. Usred tog brodolomničkog nereda pod kojim je zemlja drhtala, Pelajo i Elisenda bili su srećni od umora, jer su za manje od nedelju dana spavaće sobe nabili novcem, a red hodočasnika koji su čekali da uđu još uvek se protezao do druge strane horizonta.

Anđeo jedini nije učestvovao u svom sopstvenom događaju. Vreme mu je promicalo u traganju kako da se prilagodi svom pozajmljenom gnezdu, ošamućen paklenom vrućinom od kandila i sveća koje su naslanjali na ogradu. U početku su pokušavali da ga hrane lopticama od kamfora, koje su, po savetima mudre susedke, bile hrana određena za anđele. Ali on ih je prezirao kao što je ne probajući prezirao papske ručkove koji su mu donosili grešnici, i nikad se nije znalo da li je zbog anđeoske ili starosti najzad jeo samo pire od plavog patlidžana. Njegova jedina nadzemaljska vrlina izgleda da je bilo strpljenje. Naročito u prvo vreme kad su ga ključale kokoši u poteri sa zvezdanim parazitima koji su se razmnožavali u njegovim krilima i paralizovani mu čupali perje da bi njime premazivali svoja bolesna mesta, i čak najpobožniji bacali kamenje na njega pokušavajući da ga podignu i vide celog. Jedini put kad su uspeli da ga razgneve bilo je kada su mu opržili butinu gvoždem za žigosanje teladi, pošto je proveo toliko časova nepokretan da su mislili da je mrtav. Probudio se uzbuđen, blebetajući tajanstvenim jezikom i sa očima punim suza, i načinio nekoliko lepeta koji su izazvali vihor od kokošjeg izmeta i mesečevog praha, i panični udar vetra koji nije izgledao da je od ovog sveta. Iako su mnogi verovali da njegov postupak nije bio od besa nego od bola, od tada su pazili da mu ne smetaju jer je većina shvatala da njegova nepokretnost nije bila penzionisanog heroja nego katastrofa u mirovanju.

Pop Gonsaga se suprotstavio razuzdanosti gomile izrekama domaćeg nadahnuća, dok ne stigne odlučna presuda o prirodi zarobljenika. Ali pošta iz Rima izgubila je pojam brzine. Vreme im je prolazilo u ispitivanju da li izobličeni ima pupak, da li njegovo narečje ima neke veze sa araneom,⁶ da li može da stane nekoliko puta na vrh čiode, ili da jednostavno nije neki

---

⁶ Stari jezik iz Harana.

Norvežanin s krilima. Ta spora pisma išla bi tamo-amo u nedogled da jedan nepredviđen događaj nije okončao popove jade.

Dogodilo se da su tih dana, među mnogim drugim zanimljivostima lutajućih vašara Kariba, doneli u selo tužan prizor žene koja se pretvorila u pauka zato što nije slušala svoje roditelje. Ulaznica da se ona vidi ne samo što je iznosila manje od ulaznice da bi se video anđeo nego su dozvoljavali da joj se postavljaju pitanja svih vrsta o njenom besmislenom položaju, i da je pregledaju i spreda i straga, tako da niko nije posumnjao u istinitost tog užasa. Bila je to strašna tarantula veličine ovna i sa glavom tužne devojke. Ali ono što je bilo najpotresnije nije bila njena besmislena pojava nego iskrena tuga s kojom je pričala pojedinosti svoje nevolje; kad je bila još devojčica, pobegla je iz kuće svojih roditelja da bi otišla na bal, i kad se vraćala kroz šumu, pošto je igrala cele noći bez odobrenja, strašna grmljavina prepolovila je nebo, i iz te pukotine izletela je sumporna munja koja je pretvorila u pauka. Nije jedina hrana bile su loptice mlevenog mesa koje bi joj darežljive duše ubacivale u usta. Takva prikaza, natovarena toliko ljudskom istinom i tako užasnom kaznom, morala je i nehotice da pobeđi prezrivo anđela koji je smrtnike jedva udovoljavao pogleda. Osim toga, retka čuda koja su pripisivali anđelu otkrivala su neki mentalni kaos kao kod slepca kome se nije vratio vid ali su mu nikla tri nova zuba, ili kod oduzetog koji nije mogao da prohoda ali samo što nije dobio na lutriji, i gubavog kome su izrasli suncokreti na ranama. Ta utešna čuda koja su više ličila na šaljivu igru već su skršila ugled anđelu, kad ga je žena pretvorena u pauka dokrajčila. Tako je pop Gonsaga zauvek ozdravio od nesanice, a dvorište Pelaje ponovo je postalo toliko opustelo kao u vremenima kada je padala kiša tri dana a rakovi puzali po spavaćim sobama.

Domaćini nisu imali ni za čim da žale. Sa prikupljenim novcem podigli su zdanje na dva sprata sa balkonima i vrtovima, i sa veoma visokim gustim ogradama da rakovi ne bi ušli preko zida, i gvozdanim šipkama na prozorima da ne uđu anđeli. Pored toga, Pelajo je podigao uzgajalište zečeva veoma blizu sela i otkazao zauvek svoju bednu stražarsku službu, a Elisenda je kupila satenske papuče sa visokim potpeticama i mnogo sjajnih svilenih haljina, kakve su nosile poželjnije gospođe u nedeljama tih vremena. Jedino kokošinjac nije zaslužio pažnju. Ako su ga ponekad oprali kreolinom i sagoreli loptice od tamjana, nije to bilo zbog toga da bi učinili čast anđelu, nego da bi uništili đubrišni smrad koji je već horado svuda kao avet i novu kuću pretvarao u staru. U početku, kad je dete naučilo da hoda, pazili su da ne bude suviše blizu kokošarnika. Ali potom su sve više zaboravljali na strah i privikavali se na

smrad, i pre nego što je dete promenilo zube ušlo je da se igra u kokošinjcu, čija se trula žičana ograda raspadala u komade. Anđeo nije bio ljubazniji s njim nego sa ostalim smrtnicima, ali je izdržavao najstrašnije podlosti sa pitomošću psa bez iluzija. Obojica su dobili boginje u isto vreme. Lekar koji je pregledao dete nije mogao da odoli a da ne oslušne i anđela, i pronašao mu je toliko šumova u srcu i toliko buke u bubrezima, da mu nije izgledalo moguće da je živ. Međutim, najviše ga je iznenadila logičnost njegovih krila. Izgledala su toliko prirodna u tom potpuno ljudskom telu da nije mogao da shvati zašto ih nemaju i drugi ljudi.

Kad je dete pošlo u školu, prošlo je mnogo vremena otkako su sunce i kiša rasturili kokošinjac. Anđeo se vukao tamo-amo kao samrtnik bez gazde. Jurili su ga metlom iz spavaće sobe, a trenutak kasnije pronašli bi ga u kuhinji. Izgledalo je kao da je bio u isto vreme na svim mestima, pa su došli na misao da se udvaja, da umnožava samoga sebe po čitavoj kući, i očajna Elisenda vikala je izvan sebe kako je nesreća živeti u tom paklu punom anđela. Jedva je mogao da jede, njegove oči starinara tako su postale mutne da se saplitao o prečage, i ostalo mu je još samo nekoliko oguljenih korena poslednjih pera.

Pelajo mu je prebacio neki ogrtač i smilovao se i dopustio mu da spava pod tremom, i samo tada su primetili da je proveo noć u vatri bunčajući igru slogova kao stari Norvežanin. Bila je to jedna od retkih prilika kada su se uznemirili, jer su pomislili da će da umre, i čak ni mudra susetka ne bi mogla da im kaže šta se radi sa mrtvim anđelima.

Međutim, ne samo da je preživeo svoju najgoru zimu nego je izgledao bolje sa prvim suncima. Ostao je nepokretan danima u najudaljenijem kutku dvorišta, da ga niko ne bi opazio, i početkom decembra počela su da mu na krilima rastu neka velika i tvrda pera, pera stare ptičurine, koja su pre ličila na novu nezgodu oronulosti. Ali mora da je on znao uzroke ovih promena, pošto se veoma čuvao da to niko ne primeti, i da niko ne čuje pesme moreplovca koje je ponekad pevao pod zvezdama. Jednog jutra Elisenda je seckala kolutove luka za ručak, kad je neki vetar kao da dolazi sa pučine ušao u kuhinju. Tada je provirila kroz prozor, i iznenadila anđela u prvim pokušajima letenja. Bili su to tako nespretni da je kandžama zaorao zemlju između povrća i umalo što nije rasturio trem tim nedostojnim lepetima koji su klizili na svetlosti i nisu nalazili oslonca u vazduhu. Ali je uspeo da stekne visinu. Elisendi se oteo uzdah olakšanja, za nju i za njega, kada ga je videla da preleće iznad poslednjih kuća, održavajući se kako je znao i umeo plašljivim lepetom izlapelog lešinara. Posmatrala ga je sve dok nije završila da seče luk, i nastavila da ga gleda i kada više nije bilo

moćnosti da ga može videti, jer tada već nije bio smetnja u njenom životu, nego izmišljena tačka na morskom horizontu.

CW & BU

NAJLEPŠI UTOPLJENIK NA SVETU

CW & BU

bojana888

Prva deca koja su ugledala tamno i tiho truplo koje se približavalo morem, zamišljala su da je to neprijateljski brod. Zatim su videla da nema zastave ni katarke, i pomislila da je kit. Ali kad se nasukao na plaži, skinuli su mu žbunje algi, vlakna meduze i ostatke ribljih jata i brodoloma koje je nosilo na sebi, i tek tada otkrila da je to utopljenik.

Igrala su se s njim celo poslepodne, ukopavajući ga i otkopavajući u pesku, kad ih je neko slučajno ugledao i podigao glas uzbune u selu. Muškarci koji su ga teglili do najbliže kuće primetili su da je teži od svih poznatih mrtvaca, težak skoro kao konj i rekli da je možda suviše dugo lutao i da mu je voda zašla duboko u kosti. Kad su ga prostrli po podu, videli su da je bio mnogo veći od svih ljudi, pošto je jedva stao u kuću, ali su poverovali da moć rastenja postoji posle smrti u prirodi nekih utopljenika. Imao je miris mora, i samo je oblik dopuštao da se pretpostavi da je to leš nekog ljudskog bića, pošto je njegova koža bila prevučena oklopom morskog taloga i blata. Nije trebalo da mu očiste lice kako bi saznali da je to bio neki tuđi mrtvac. Selo je imalo jedva dvadesetak kuća od dasaka, sa kamenitim dvorištima bez cveća, raspršenih na kraju pustog rta. Kopno je bilo toliko skućeno da su majke stalno hodale u strahu da im vetar ne odnese decu, i retke mrtvace koje su im donosile godine morali su da bacaju niz hridi. Ali more je bilo pitomo i rasipno, i svi muškarci mogli su da se smeste u sedam čamaca. Kad su otkrili utopljenika, dovoljno je bilo da pogledaju jedan drugog i uvere se da su svi tu.

Te noći nisu izašli da rade na moru. Dok su se muškarci raspitivali da li neko nedostaje u susednim selima, žene su ostale da čuvaju utopljenika. Skinule su mu blato čepovima od kovilja, razmrsile mu kose od podmorskih čičkova i izgrebale mu talog gvožđem za skidanje krljušti. Dok su to radile primetile su da je bilje na njemu bilo iz dalekih okeana i dubokih voda, a njegova odeća sva u dronjcima, kao da je plovio među lavirintima korala. Primetile su isto tako da je smrt nosio s ponosom jer nije imao usamljeničko lice drugih morskih utopljenika, niti prljavi i bedni izraz rečnih davljenika. Ali tek kad su završile sa čišćenjem postale su svesne kakve je vrste muškarca bio, i tada su ostale bez daha. Ne samo da je bio najviši, najjači, najmuškiji i najbolje naoružan od svih koje su ikada videle, nego još dok su ga gledale nisu mogle da ga obuhvate maštom.

Nisu našle u selu dovoljno veliki krevet da bi ga ispružile ni dovoljno čvrst sto kraj kojeg bi probdele noć. Nisu mu odgovarale praznične pantalone najviših muškaraca, ni nedeljne košulje najkrupnijih, ni cipele najstasitijeg. Oduševljene njegovom nesrazmerom i njegovom lepotom, žene su tada odlučile da mu sašiju pantalone od dobrog komada jedra, i košulju od platna za udavaču, da bi mogao dostojanstveno da nastavi svoju smrt. Dok su šile sedeći u krugu, posmatrajući leš između uboda i uboda, izgledalo im je da vetar nikada nije bio toliko uporan ni Karibi nikada toliko usplahireni kao te noći, i pretpostavljale su da te promene imaju neke veze sa mrtvacem. Mislile su kad bi taj raskošan čovek živeo u selu, njegova kuća bi imala najšira vrata, najviši krov i najčvršći pod, i okvir njegovog kreveta bio bi od savršenih brodskih rebara sa klinovima od gvožđa, a njegova žena bila bi najsrećnija. Mislile su da bi imao toliku moć da bi izvlačio ribe iz mora pozivajući ih samo po imenu, i bio bi toliko uporan u radu da bi učinio da niknu vodoskoci među najpustijim kamenjem, i mogao bi da zaseje cveće na provalijama. Tajno su ga poredile sa svojim sopstvenim muškarcima, misleći da ne bi bili sposobni da za ceo svoj život urade ono što je ovaj mogao da napravi za jednu noć, i najzad su ih odbacile u dubini svojih srca kao najmlitavija i bedna bića na zemlji. Hodale su izgubljene po tim zapletima mašte, kada najstarija od žena, pošto je kao najstarija promatrala utopljenika sa manje strasti nego sažaljenja, uzdahnu:

- Lice mu je kao da se zove Esteban.

Bila jo to istina. Većini je bilo dovoljno da ga pogledaju ponovo kako bi shvatile da nije mogao da ima drugo ime. Najupornije, koje su bile i najmlađe, ostale su u zabludi da bi kad ga obuku, ispružen među cvećem i sa lakovanim cipelama, možda mogao da se zove Lautaro. Ali to je bila uzaludna iluzija. Platna je ispalo nedovoljno, pantalone loše skrojene i još gore sašivene bile su mu tesne, i tajne snage njegovog srca raskidale su dugmad na košulji. Posle ponoći utanjili su zvižduci vetra i more je palo u pospanost srede. Tišina je dokrajčila poslednje sumnje: bio je Esteban. Žene koje su ga obukle, one koje su ga očešljale, one koje su mu isekle nokte i ostrugale bradu nisu mogle da savladaju drhtaj sažaljenja kad je trebalo da se pomire s tim da ga ostave bačenog na podu. Tek tada su shvatile koliko je morao da bude nesrećan sa tim neizmernim telom, kad mu je smetalo čak i posle smrti. Videle su ga osuđenog da u životu prolazi sa strane kroz vrata, da udara u prečage, da stoji u posetama, ne znajući šta da radi sa svojim nežnim i ružičastim rukama morskog vola, dok je domaćica tražila najotporniju stolicu i molila ga premrla od straha sedite ovde Estebane, učinite mi uslugu, a on naslonjen o zid, nasmejan, ne brinite se gospođo, ovako mi je dobro, sa tabanima

pretvorenim u živo meso i leđima užarenim od tog istog tolikog ponavljanja u svim posetama, ne brinite se gospođo, ovako mi je dobro, samo da ne bi doživeo sramotu da razvali stolicu, i da možda nikad ne sazna da su oni koji su mu govorili, ne odlazi Estebane, sačekaj bar dok uzavri kava, bili isti koji su kasnije šaputali već je otišao veliki blesavko, dobro je, već je otišao lepi blesan. To su mislile žene pred lešom malo pre svanuća. Kasnije, kad su mu pokrile lice maramom da mu ne bi smetalo sunce, videle su da je toliko mrtav zauvek, toliko nemoćan, toliko sličan njihovim muškarcima, da su im se otvorile prve suzne pukotine u srcu. Bila je jedna od najmlađih ona koja je počela da jeca. Ostale, hrabreći jedna drugu, prešle su sa uzdisaja na kuknjavu, i što su duže jecale sve više su osećale želju za plačem, jer im je utopljenik sve više postajao Esteban, dok ga nisu toliko oplakale da je postao najnapušteniji muškarac na zemlji, najpitomiji i najpokorniji, siroti Esteban. I kad su se muškarci vratili sa vešću da utopljenik nije bio ni iz susednih sela, one su osetile radosnu prazninu između suza.

- Blagosloven bio bog - uzdisale su - naš je!

Muškarci su verovali da ta prenemaganja nisu bila ništa drugo nego površnost žena. Umorni od mučnog noćnog ispitivanja, jedino što su želeli bilo je da se već jednom oslobode neprijatnog uljeza pre nego što ovlada žarko sunce tog suvog dana bez vetra. Sklepali su nosila od ostataka katarki i sohe za jedra i vezali ih brodskim konopcima, da bi izdržala težinu tela do litica. Hteli su da mu vežu oko zglobova sidro trgovačkog broda da bi se ukotvio bez prepreka u najdubljim morima gde su ribe slepe i ronoci umiru od nostalgije, tako da ga loše struje ne bi ponovo vratile na obalu, kao što se to događalo sa drugim telima. Ali što su više žurile, žene su izmišljale više stvari da bi gubile vreme. Hodale se kao uplašene kokoške kljuckajući morske amajlije u škrinjama, neke su tu smetale jer su htele da stave utopljeniku amajlije dobrog vetra, druge su smetale tamo da bi zakopčale narukvicu za snalaženje, i na kraju od toliko makni se odavde ženo, skloni se tamo gde ne smetaš, gledaj skoro si me naterala da se srušim na mrtvacu, muškarcima su se sumnje popele do grla i počeli su da gundaju kakvog smisla ima tolika gungula zbog nekog stranca, i pored mnogo privezaka i đinđuva koji će nositi sa sobom prožvakaće ga morski psi, ali one su nastavile da prilažu svoje jeftine relikvije, donoseći i odnoseći, saplicući se, dok im se slivalo u uzdisajima ono što im nije isticalo u suzama, i muškarci su se na kraju pobunili otkud tu tolika galama zbog nekog slučajnog mrtvacu, nekog ničijeg utopljenika, neke salame od govana. Jedna od žena, uvređena tolikom nemarnošću, podigla je maramu sa lica leša, i

muškarci su isto tako ostali bez daha.

Bio je Esteban. Nije trebalo da se ponovi da bi ga prepoznali. Da su im rekli Sir Walter Raleigh, možda bi i oni bili ganuti njegovim naglaskom stranca, njegovim papagajem na ramenu i njegovom sekirom za ubijanje ljudoždera, ali je Esteban mogao biti samo jedan na svetu, i bio je tu bačen kao sabljarka, bez čizama, u nekim pantalonama nedonoščeta i s tim stenovitim noktima koji su se mogli seći samo nožem. Bilo je dovoljno da mu skinu maramu sa lica da bi primetili da je posramljen, da nije kriv što je bio tako veliki, ni toliko težak ni tako lep, i da je znao da će mu se to desiti tražio bi neko povučenije mesto da se utopi, stvarno, vezao bih samome sebi sidro od galije o vrat i skliznuo bih nehotice među litice, da ne bih sada smetao sa ovim mrtvacem od govana, kako vi kažete, da ne smeta nikome ovaj otpadak od salame koji nema nikakve veze sa mnom. Bilo je toliko istine u njegovom ponašanju, da čak i najnepoverljiviji muškarci, oni koji su osećali gorke izuzetne morske noći strahujući da se njihove žene ne umore sanjajući sa njima da bi sanjale sa utopljenicima, čak ovi, i drugi još čvršći, do srži su se potresi iskrenošću Estebana.

Dogodilo se da su napravili najveličanstveniju sahranu koja se može zamisliti za jedno utopljeničko nahoće. Neke žene su išle da traže cveće po susednim selima vraćajući se sa drugima koje im nisu verovala u ono što su pričale, a ove su odlazile po još cveća kad su videle mrtvaca, i dolazilo ih je sve više i više dok se nije nakupilo toliko cveća i toliko sveta da se jedva moglo hodati. U poslednji čas bilo im je žao da ga vrata vodama kao siročić i izabrali su mu oca i majku među najboljima, a drugi su mu postali braća, stričevi i rođaci, tako da su preko njega svi stanovnici sela postali rodbina. Neki mornari koji su čuli plač izdaleka izgubili su sigurnost pravca, i saznalo se da je jedan naredio da ga vežu za glavni jarbol, sećajući se starih bajki o sirenama. Dok su se otimali o čast da ga nose na ramenima preko kosih strmina litica, muškarci i žene prvi put su postali svesni pustoši svojih ulica, jalovosti svojih dvorišta, stešnjenosti svojih snova prema blesku i lepoti njihovog utopljenika. Pustili su ga bez sidra da bi se vratio ako želi i kad zaželi, i svi su zadržali dah tokom delića vekova dok je trajao pad tela u bezdan. Nije bilo potrebno da pogledaju jedni druge da bi primetili kako više nisu celoviti, niti će ikada biti. Ali su isto tako znali da će od tada sve biti drukčije, da će njihove kuće imati najšira vrata, najviše krovove, najčvršće podove, da bi uspomena na Estebana mogla da hoda svuda bez saplitanja o prečke i da se niko neće usuditi da ubuduće šapuće, već je umrla velika budala, kakva šteta, već je umro lep blesavko, jer oni će bojiti fasade veselim bojama da bi ovekovečili uspomenu na Estebana, i slomiće kičmu

kopajući izvore u kamenu, i posadiće cveće na liticama, da bi se u zorama budućih godina putnici velikih brodova budili gušeni nekim mirisom vrtova na pučini, i kapetan bi morao da siđe iz svoje tvrđave u svojoj svečanoj uniformi, sa svojim durbinom, polarnom zvezdom i redom svojih ratnih odlikovanja, i pokazujući truplo od ruža na horizontu Kariba kaže na četrnaest jezika, gledajte tamo, gde je vetar sada toliko pitom da ostaje da spava pod krevetima, tamo, gde sunce toliko sija da suncokreti ne znaju gde da se okrenu, da, tamo je selo Estebana.

CW & BU

**NEVEROVATNA I TUŽNA ISTORIJA NEVINE ERENDIRE
I NJENE BEZDUŠNE BABE**

CW & BU

Erendira je kupala babu kad je počeo da duva vetar njene nesreće. Ogromno zdanje od izgrizenog maltera, izgubljeno u samoći pustinje, potreslo se do temelja sa prvim napadom vetra. Ali Erendira i njena baba bile su stvorene za opasnosti te ludačke prirode, i jedva su naslutile jačinu vetra u kupatilu ukrašenim nizom istih paunova i sitnim mozaicima rimskih banja.

Baba, gola i velika, ličila je na lepog belog kita u kadi od mermera. Unuka je napunila tek četrnaest godina, bila je mlitava i mekih kostiju, i isuviše pitoma za svoje godine. Sa izvesnim ceremonijalom koji je imao nešto od svete strogosti prala je babu vodom u kojoj su bile provrele lekovite biljke i mirišljavi listovi, i oni su ostajali nalepljeni na sočna leđa, na metalnim i opuštenim kosama, na jakom ramenu istetoviranim nemilosrdnom porugom mornara.

- Sinoć sam sanjala da očekujem pismo - reče baba.

Erendira, koja nikad nije govorila ako to nije bilo neizbežno, upitala je:

- Koji je dan bio u snu?

- Četvrtak.

- Onda je bilo pismo sa lošim vestima - reče Erendira - ali nikada neće stići.

Kad je završila sa kupanjem odvela je babu u njenu spavaću sobu. Bila je toliko debela da je mogla da hoda samo naslonjena na unukino rame ili sa štapom koji je ličio na biskupsko žezlo, ali čak i u njenim najtežim poslovima primećivala se prevlast stare veličine. U spavaćoj sobi nameštenoj sa preteranim i pomalo suludim ukusom, kao i cela kuća, Erendiri je bilo potrebno još dva sata da uredi babu. Razmrsila joj je kose dlaku po dlaku, namirisala je i očešljala, obukla joj haljinu sa ekvatorijalnim cvetovima, naprašila joj lice brašnom od talka, obojila joj usne karminom, jagodice rumenilom, kapke pomadom od mošusa i sedefastim lakom, i kad je nacifranu kao lutka veća od ljudske veličine, odvela ju je u veštačku baštu punu zagušljivog cveća kao onog sa haljine, smestila je u fotelju koja je imala kraljevsko sedište i poreklo, i ostavila je da sluša besmislene ploče na gramofonu s trubom.

Dok je baba plovila po močvarama prošlosti, Erendira se predala čišćenju kuće, koja

je bila tamna i natrpana frenetičnim nameštajem i kipovima izmišljenih cezara, i kristalnim lusterima i anđelima od albastera, i pozlaćenim klavirom i mnogobrojnim časovnicima nepredviđenih oblika i mera. U dvorištu je imala cisternu za sakupljanje vode koju su joj na leđima donosili Indijanci sa dalekih izvora tokom mnogih godina, i na jednoj alki cisterne bio je rahitični noj, jedina pernata životinja koja je mogla da preživi mučenje te zlobne klime. Bila je dalje od svega, u duši pustinje, do nekih kućeraka sa bednim i žarkim ulicama u kojima su jarci vršili samoubistva iz očajja dok je duvao vetar nesreće.

To neshvatljivo skrovište sagradio je babin muž, legendarni švercer koji se zvao Amadis, s kim je imala sina koji se isto tako zvao Amadis, i koji je bio Erendirin otac. Niko nije poznao poreklo i pobude te porodice. Najpoznatija priča o tome na indijanskom jeziku bila je da je Amadis, otac, oslobodio svoju lepu ženu iz nekog kupleraja u Antilima, u kome je ubio jednog čoveka udarcima noža i odveo je zauvek u nekažnjivu pustinju. Kad su Amadisi pomrli, jedan od melaholične vatre a drugi izrešetan u suparničkoj tuči, žena je zakopala leševe u dvorištu, otpustila četrnaest bosih služavki i nastavila da napasa svoje snove o veličini u polusenci skrivene kuće, zahvaljujući žrtvovanju vanbračne unuke koju je odgojila od rođenja.

Samo da navije i dotera časovnike bilo joj je potrebno šest časova. Onoga dana kada je počela njena nevolja nije morala to da uradi, jer su časovnici bili navijeni sve do idućeg jutra, ali umesto toga morala je da okupa i natronta babu, izriba podove, skuva ručak i izglanca kristale. Oko jedanaest, kada je noju promenila vodu u vedru i zalila pustinjske travčice na grobovima Amadisa, morala je da se opire hrabrosti vetra koji je postajao neizdržljiv, ali nije slutila da je to bio vetar njene nesreće. U podne, dok je brisala poslednje čaše za šampanj, osetila je miris blage čorbe, i morala je da napravi čudo da bi stigla trčeći do kuhinje a da u prolasku ne ostavi lom venecijanskih stakala.

Upravo je stigla da digne lonac koji je počeo da kipi na ognjištu. Potom je stavila na vatru paprikaš koji je već spremila, i iskoristila priliku da sedne da se odmori na klupi u kuhinji. Zatvorila je oči, potom ih je otvorila sa izrazom bez zamora, i počela da sipa supu u činiju. Radila je spavajući.

Baba je sedela sama na čelu svečanog stola sa srebrnim svećnjacima i priborom za dvanaest osoba. Zatresla je zvonce, i skoro istog trenutka pojavila se Erendira sa činijom koja se pušila. U trenutku dok je sipala supu, baba je primetila njene mesečarske pokrete, i prešla joj rukom ispred očiju kao da čisti neki nevidljivi kristal. Devojčica nije videla ruku. Baba je

pratila pogledom, i kada je Erendira okrenula leđa da se vrati u kuhinju, doviknula je:

- Erendira.

Iznenada probuđena, devojčica je ispustila činiju na tepih.

- Ništa, kćeri - reče joj baba sa istinskom nežnošću. - Opet si zaspala hodajući.

- To je navika tela - izvinila se Erendira.

Pokupila je činiju, još ošamućena od sna, i pokušala da očisti mrlju na tepihu.

- Ostavi ga tako - odvrćala je baba - operi ga posle podne.

Tako je pored redovnih popodnevni poslova, Erendira morala da opere trpezarijski tepih, i pošto je već bila u vešernici iskoristila je da opere i veš od ponedeljka, dok je vetar kružio oko kuće tražeći rupu u koju bi se uvukao. Imala je toliko posla da nije ni primetila da je noć već pala, i kad je vratila tepih u trpezariju bilo je vreme za spavanje.

Baba je drndala na klaviru celo poslepodne. Pevala je za sebe iz falseta pesme iz svog vremena, i još joj je ostao na kopcima odsjaj mošusove pomade pomešan sa suzama. Ali kad se ispružila na krevetu u spavaćici od muslina, oporavila se od gorčine dobrih uspomena.

- Gledaj da sutra opereš i tepih iz salona - reče Erendiri - koji nije video sunca još od bučnih vremena.

- Da, bako - odgovorila je devojčica.

Uzela je perjanu lepezu i počela da hladi neumoljivu matronu koja joj je deklamovala zakon noćnog reda dok je tonula u san.

- Ispeglaj sve rublje pre nego što legneš, da bi spavala sa mirnom savešću.

- Da, bako.

- Pregledaj dobro ormane, jer moljci osećaju veću glad u vetrovitim noćima.

- Da, bako.

- Vreme koje ti pretekne iskoristi da izneseš cveće da bi disalo u dvorištu.

- Da, bako.

- I podaj noju njegovu hranu.

Zaspala je, ali je nastavila da izdaje naređenja, jer je unuka od nje nasledila vrlinu da produži da živi u snu. Erendira je izašla iz sobe ne praveći buku i obavila poslednje noćne poslove, odgovarajući uvek na zapovesti zaspale babe.

- Daćeš grobovima da piju.

- Da, bako.

- Pre nego što legneš pazi da sve bude u savršenom redu, jer stvari strašno pate kada

se ne stave da spavaju na svoja mesta.

- Da, bako.

- I ako dođu Amadisi javi im da ne ulaze - reče baba - jer bande Porfirija Galana čekaju da ih pobiju.

Erendira nije više odgovarala, jer je znala da je počela da se gubi u bunilu, ali nije preskočila ni jedno naređenje. Kad je pregledala sve prozorske reze i pogasila poslednja svetla, uzela je svećnjak iz trpezarije i počela da osvetljava prolaz do svoje spavaće sobe, dok su se prekidi vetra punili mirnim disanjem ogromne zaspale babe.

Njena soba je isto tako bila raskošna, iako ne toliko kao babina, i bila je pretrpana krpenim lutkama i životinjama na navijanje iz njenog nedavnog detinjstva. Savladana varvarskim dnevnim poslovima, Erendira nije imala vremena da se svuče, nego je stavila svećnjak na noćni stočić i srušila se u postelju. Malo kasnije, vetar njene nesreće grunuo je u njenu sobu kao čopor pasa i preturio svećnjak na zavese.

CW & BU

*

U zoru, kad je vetar najzad prestao, počele su da padaju krupne i rasturene kapi kiše koje su ugasile poslednje komade žara i stvrdnule pepeo zdanja koje se pušilo. Svet iz sela, većinom Indijanci, pokušao je da spase ostatke katastrofe: ugljenisani leš noja, kostur pozlaćenog klavira, torzo jedne statue. Baba je sa nekim neprobojnim zamorom zurila u ostatke svog bogatstva. Sedeći između dve grobnice Amadisa, Erendira je prestala da plače. Kad se baba uverila da joj je ostalo veoma malo čitavih stvari među ruševinama, pogledala je unuku sa iskrenim sažaljenjem.

- Jadna moja devojčice - uzdahnula je. - Neće ti biti dovoljan čitav život da mi platiš ovu nezgodu.

Počela je da joj plaća tog istog dana, pod tutnjem kiše, kada je odvela kod seoskog trgovca, prljavog i matorog udovca koji je bio veoma čuven u pustinji zato što je dobro plaćao nevinost. Pred mirnim babinim iščekivanjem, trgovac je pregledao Erendiru sa naučnom strogošću: osmotrio je snagu njenih butina, meru njenih grudi, širinu njenih kukova. Nije progovorio ni reči sve dok nije izračunao njenu vrednost.

- Još je zelena - reče potom - ima kučkine sisice.

Naterao je da se popne na vagu da bi brojka potvrdio svoju tvrdnju. Erendira je težila četrdeset i dva kilograma.

- Ne vredi više od sto pesosa - reče udovac.

Baba se zgranula.

- Sto pesosa za jedno potpuno novo biće! - skoro je kriknula. - Ne, čoveče, to je stvarno nepoštovanje vrline.

- Do sto pedeset.

- Devojčiča mi je napravila štetu veću od milion pesosa - reče baba. - Ovako bi joj trebalo dvesta godina da me isplati.

- Na sreću - reče trgovac - jedino što joj vredi to su godine.

Oluja je pretela da sruši kuću, a krov je curio na toliko mesta da je kiša unutra padala gotovo kao i na polju. Baba se osetila sama u svetu nesreće.

- Podignite bar do tri stotine.

- Dvesta pedeset.

Na kraju su se saglasili sa dve stotine i dvadeset u gotovu i nešto stvari za jelo. Baba je tada dala znak Erendiri da pođe sa udovcem, i ovaj je poveo za ruku kao da je vodi u školu, prema sobici iza radnje.

- Sačekaću te ovde - reče baba.

- Da, bako - reče Erendira.

Soba iza radnje bila je neka vrsta trema sa četiri stuba od opeka, krovom od istrulelih palmi i jednim zidom od ćerpiča metar visokim, kroz koji su u kuću ulazile nevolje nevremena. Na ivicama opeka bilo je saksija sa kaktusima i drugim pustinjanskim biljkama. Viseći između dva stuba, ljuljajući se kao opuštena jedra besciljnog broda, bila je izbledela ljuljaška. Uz zviždanje oluje i lupanje vode čuli su se udaljeni krikovi, zavijanje dalekih životinja, glasovi brodoloma.

Kad su Erendira i udovac stupili na trem, morali su da se pridrže da ih ne bi oborio udar kiše koji ih je natopio do gole kože. Njihovi glasovi se nisu čuli i njihovi pokreti su postali drukčiji zbog buke oluje. Na prvi pokušaj udovca Erendira je kriknula nešto nerazumljivo i pokušala da pobegne. Udovac joj je bezglasno odgovorio, iskrenuo joj ruku u zglobu i povukao je prema ljuljašci. Ona se opirala zabadajući mu nokte u lice i ponovo je kriknula u tišini, a on joj je odgovorio svečanom pesnicom po licu koja je podigla s poda i naterala je da lebdi trenutak u vazduhu sa dugom kosom meduze koja se talasala u prazno, zagrlio je oko struka pre nego što se ponovo našla na zemlji, oborio je u ljuljašku surovim udarcem i pritisnuo je kolenima. Erendira je pokleknula pred užasom, izgubila svest, i ostala opčinjena mesečevim prugama neke ribe koja je prošla ploveći u vazduhu oluje, dok je udovac svlačio trgajući joj haljinu svojim kandžama, kao da čupa travu, rasturajući je u duge obojene trake koje su se talasale kao serpentine i odlazile sa vetrom.

Kad u selu više nije bilo nijednog drugog muškarca koji bi mogao da plati nešto za Erendirinu ljubav, baba je odvela u teretnom kamionu pravicima šverca. Putovale su na otvorenom delu kamiona među džakovima sa pirinčom i kantama masti, i ostacima požara: uzglavljem potkraljevske postelje, ratnim anđelom, nagorelim prestolom i drugim neupotrebljivim koještarijama. U kovčegu sa dva krsta obojena debelom četkom nosili su kosti dvojice Amadisa.

Baba se od večitog sunca štitila rašivenim kišobranom i teško disala jer su je mučili znoj i prašina, ali i u tom nevoljnom stanju sačuvala je dostojanstvo. Erendira je platila

putovanje i prenos nameštaja vodeći ljubav za dvadeset pesosa sa vozačevim pomoćnikom iza naslaganih kanti i džakova pirinča. U početku je njen način odbrane bio isti kao kada se suprotstavila napadu udovca. Ali pomoćnikov postupak bio je drukčiji, lagan i mudar, i na kraju je pripitomio nežnošću. Kad su stigli u prvo selo, posle ubistvenog dana, Erendira i pomoćnik su se odmarali od silne ljubavi iza ograde tovara. Vozač kamiona dobacio je babi:

- Odavde pa nadalje sve je svet.

Baba je nepoverljivo pogledala bedne i puste ulice jednog sela, malo većeg ali toliko tužnog kao ono koje su napustile.

- Ne bi se reklo - reče.

- To je oblast misionara - reče vozač.

- Mene ne zanima milostinja nego šverc - reče baba.

Slušajući pažljivo razgovor iza tovara, Erendira je prstom bušila jednu vreću pirinča. Iznenada je našla parče konca, potegla ga i izvukla dugu ogrlicu od pravih bisera. Uplašeno je gledala ogrlicu, držeći je među prstima kao mrtvu zmiju, dok je vozač odgovarao babi:

- Ne sanjajte budni, gospođo. Šverceri ne postoje.

- Kako ne - reče baba. - Nemojte meni to da pričate.

- Tražite i videćete - narugao se dobro raspoloženi vozač. - Ceo svet priča o njima, ali niko ih nije video.

Pomoćnik je primetio da je Erendira izvukla ogrlicu, pa je požurio da joj uzme i stavio je ponovo u vreću pirinča. Baba, koja je odlučila da ostane uprkos siromaštvu sela, pozvala je tada unuku da joj pomogne da siđe sa kamiona. Erendira se oprostila od pomoćnika brzim ali neposrednim i istinitim poljupcem.

Baba je čekala sedeći na prestolu, nasred ulice, sve dok nisu istovarali stvari. Poslednji je bio kovčeg sa ostacima dvojice Amadisa.

- Ovo je teško kao mrtvac - smeja se vozač.

- Dvojica su - reče baba. - Ponašajte se prema njima sa poštovanjem.

- Kladim se da su statue od slonove kosti - smeja se vozač.

Nehajno je ostavio kovčeg sa kostima među nagoreli nameštaj i pružio babi otvorenu šaku.

- Pedeset pesosa - reče.

Baba je pokazala pomoćnika.

- Vaš sluga je već dobro naplatio.

Vozač je iznenađeno pogledao pomoćnika, a ovaj mu je klimnuo glavom. Vratio se u kabinu u kojoj je putovala žena u crnom sa detetom u naručju koje je plakalo od vrućine. Pomoćnik, veoma siguran u sebe, reče tada babi:

- Erendira ide sa mnom, ako vi nešto drugo ne naredite. Imam poštene namere.

Devojčica ih je prekinula uplašena.

- Ja nisam ništa rekla!

- Rekao sam ja koji sam došao na tu misao - reče pomoćnik.

Baba ga je odmerila od glave do pete, ne umanjujući ga, već pokušavajući da oceni pravu meru njegove smelosti.

- Što se mene tiče, nema prepreka - reče mu - ako mi platiš ono što sam izgubila njenom nepažnjom. To je osamsto sedamdeset i dve hiljade trista pedeset pesosa, manje četiri stotine dvadeset koje si mi već platio, to znači osamsto sedamdeset i jednu hiljadu osam stotina devedeset i pet.

Kamion je krenuo.

- Verujte mi da bih dao tu gomilu para kad bih je imao - reče pomoćnik ozbiljno. - Devojčica ih vredi.

Babi se dopala dečakova odlučnost.

- Onda se vrati kad ih budeš imao, sine - odgovorila mu je ljubazno - ali sada idi, jer ako počnemo ponovo da računamo dužan si mi još deset pesosa.

Pomoćnik je skočio na papučicu kamiona koji se već udaljivao. Odatle je rukom rekao Erendiri jedno zbogom, ali ona je bila još uvek toliko uplašena da mu nije odgovorila.

Na istom sunčanom i praznom mestu na kome ih je ostavio kamion, Erendira i baba sklepale su na brzu ruku stračaru za stanovanje od plehanih ploča i ostataka azijskih tepiha. Prostrle su dve asure na pod i spavale su tako dobro kao u zdanju, dok se sunce probijalo kroz rupe na krovu i palilo im lica.

Suprotno od uobičajenog, baba se zauzela tog jutra da uredi Erendiru. Obojila joj je lice u stilu grobne lepotice koji je bio u modi u njenoj mladosti, a dovršila je sa veštačkim trepavicama i mašnom od organdina koja je izgledala kao leptir na glavi.

- Grozno izgledaš - primetila je - ali tako je bolje: muškarci su veoma blesavi u ženskim stvarima.

Obe su prepoznale, mnogo pre nego što su ih ugledale, bat dve mazge u usahloj pustinji. Na babino naređenje, Erendira je legla na asuru kao što bi to učinila početnica u

pozorištu u trenutku kad počne da se diže zavesa. Naslonjena o skiptar, baba je napustila stračaru i sela na presto da sačeka prolazak mazgi.

Približavao se pismonoša. Nije imao više od dvadeset godina, iako je zbog zanata izgledao stariji, a nosio je odelo kaki boje, čizme, kacigu od plute i vojnički pištolj o opasaču. Jahao je dobru mazgu, a drugu vodio za uzdu, nešto slabiju, na kojoj su bile nagomilane platnene poštanske vreće.

Kada je prošao pored babe pozdravio je rukom i produžio. Ali ona mu je dala znak da pogleda u unutrašnjost stračare. Čovek se zaustavio, i ugledao Erendiru ispruženu na asuri sa njenom posmrtnom doteranošću i haljinom sa ljubičastim volanima.

- Da li ti se dopada? - pitala je baba.

Čovek koji je delio poštu do tada nije razumeo šta mu je predloženo.

- Našte srce nije loša - nasmejao se.

- Pedeset pesosa - reče baba.

- Pobogu, valjda joj nije zlatna? - reče on. - Toliko me staje hrana za ceo mesec.

- Ne budi tvrdica - reče baba. - Avionski poštar ima bolju platu od popa.

- Ja sam pismonoša za unutrašnjost - reče čovek. - Avionski poštar je onaj koji se vozi u kamiončiću.

- Kako bilo da bilo, ljubav je važnija od hrane - reče baba.

- Ali ne hrani.

Baba je shvatila da čoveku koji živi od tuđih nada preostaje suviše vremena za cenkanje.

- Koliko imaš? - upitala je.

Pismonoša je sišao sa mazge, izvukao iz džepa nekoliko sažvakanih novčanica i pokazao ih babi. Ona ih je sve zajedno zgrabila lopovskom rukom kao da je lopta.

- Popuštam ti - reče - ali pod jednim uslovom: razglasi na sve strane.

- Sve do druge strane sveta - reče poštar. - Za to služim.

Erendira, koja nije mogla da trepće, skinula je tada veštačke trepavice i povukla se na jedan kraj asure da napravi mesto slučajnom vereniku. Čim je ovaj ušao u stračaru, baba je zatvorila ulaz odlučno povlačeći pokretnu zavesu.

Bio je to uspešan dogovor. Opčinjeni glasovima pismonoše muškarcima su došli izdaleka da upoznaju novost koja se zvala Erendira. Za muškarcima su stigli stolovi sa lutrijom i tezge sa hranom, i iza svih došao je fotograf na biciklu koji je preko puta logora smestio na

nogarima kameru sa crnom maramom, i u pozadini kulisu sa jezerom punim bogaljastih labudova.

Hladeći se na prestolu, baba je izgledala otuđena od svog ličnog vašara. Jedino što je zanimalo bio je red u nizu mušterija koje su čekale da uđu, i tačna suma novca kojim su unapred plaćali ulaz kod Erendire. U početku bila je toliko stroga da je čak odbila jednu dobru mušteriju jer joj je nedostajalo samo pet pesosa. Ali kako su meseci prolazili, počela je da prihvata pouku stvarnosti i na kraju je dopustila da joj doplaćuju medaljicama svetaca, porodičnim relikvijama, burmama, i svim što je griženjem moglo da se dokaže kao zlato dobre vrste iako ne sija. Na kraju dugog boravka u tom prvom selu, baba je imala dovoljno novaca da kupi magare, i ušla je u pustinju tragajući za drugim mestima povoljnijim za naplaćivanje duga. Putovala je na nekoj vrsti sedla koje su skleпали na magaretu, i štitila se od nepokretnog sunca kišobranom sa polomljenim žicama koji je Erendira pridržavala nad njenom glavom. Iza njih su išla četiri Indijanca za tovar sa komadima stračare, asurama za spavanje, obnovljenim prestolom, anđelom od alabastera i kovčegom sa ostacima dvojice Amadisa. Fotograf je žurio za povorkom na svome biciklu, ali ne stižući je, kao da ide na drugu zabavu.

Prošlo je šest meseci od požara kada je baba stekla celovit uvid u trgovinu.

- Ako se stvari ovako nastave - reče Erendiri - isplatićeš mi dug kroz osam godina, sedam meseci i jedanaest dana.

Ponovo je pregledala račune zatvorenih očiju, preživajući zrna koja je vadila iz platnene kese u kojoj je isto tako držala i novac, i utvrdila:

- Jasno je da tu nisu uračunati plata i hrana za Indijance, i drugi manji troškovi.

Erendira, koja je išla ukorak sa magarcem utučena od vrućine i prašine, nije stavila nijednu primedbu na babine račune, ali je morala da se uzdrži da ne zaplače.

- Imam mleveno staklo u kostima - reče.

- Pokušaj da spavaš.

- Da, bako.

Zatvorila je oči, udahnula punim ustima vreo vazduh, i nastavila da hoda spavajući.

*

Kamionet natovaren kavezima pojavio se rasterujući jarce u oblaku prašine na horizontu, i galama ptica bila je kao mlaz sveže vode u nedeljnoj pospanosti u San Migel del Desijertu. Za volanom bio je krupan holandski posednik sa kožom izbrazdanom od nepogoda, i brkovima, boje veverice koje je nasledio od nekog pradede. Njegov sin Ulises, koji je putovao na drugom sedištu, bio je plavi pubertetlija, sa pomorskim i usamljenim očima, i ličio je na anđela. Pažnju Holanđanina skrenuo je šator pred kojim su u redu čekali svi vojnici mesnog garnizona. Sedeli su na zemlji, pijući iz jedne iste boce koja je išla od usta do usta, i imali su bademove grane na glavi kao da su prurušeni za napad. Holanđanin je pitao na svom jeziku:

- Kojeg li đavola tu prodaju?
- Jednu ženu - odgovorio mu je sasvim prirodno njegov sin. - Zove se Erendira.
- Kako to znaš?
- Ceo svet u pustinji to zna - odgovorio je Ulises.

Holanđanin je sišao u seosku gostionicu. Ulises se zadržao u kamionetu, veštima prstima otvorio trgovačku torbu koju je njegov otac ostavio na sedištu, izvukao svežanj novčanica, stavio nekoliko u džep i ponovo sve ostavio kako je i bilo. Te noći, dok je njegov otac spavao, izašao je kroz prozor gostionice i stao u red preko puta Erendirine čerge. Zabava je bila u punom sjaju. Pijani regruti igrali su sami da im ne bi propala besplatna muzika, a fotograf je pravio noćne portrete sa papirima od magnezijuma. Dok je nadgledala radnju, baba je prebrojavala novčanice u krilu, i delila ih na podjednake gomile i slagala u jednu korpu. Tada nije bilo više od dvanaest vojnika, ali popodnevni red je porastao sa civilnim mušterijama. Ulises je bio poslednji.

Na redu je bio neki vojnik tužnog izgleda. Baba ne samo da mu je zatvorila prolaz nego je izbegla dodir sa njegovim novcem.

- Ne, sine - reče mu - ti nećeš ući ni za sve zlato ovog sveta. Maglovit si.
- Vojnik, koji nije bio iz tih krajeva, iznenadio se.
- Šta je to?
- Zaražavaš lošom srećom - reče baba. - Dovoljno je da ti se pogleda u lice.

Uklonila ga je pokretom ruke, ne pipajući ga, i propustila sledećeg vojnika.

- Uđi ti, aždajo - reče mu dobro raspoložena. - I ne zadržavaj se, otadžbina te čeka.

Vojnik je ušao, ali je odmah izašao, jer je Erendira htela da razgovara sa babom. Ona je obesila o ruku korpu sa novcem i ušla u šator čiji je prostor bio skučen, ali uredan i čist. Na dnu, na postelji od platna, Erendira nije mogla da zaustavi drhtanje tela, bila je izmučena i prljava od vojničkog znoja.

- Bako - jecala je - umirem.

Baba joj je opipala čelo, i kad se uverila da nije u vrućici, pokušala je da je uteši.

- Ima samo još deset vojnika - reče.

Erendira je briznula u plač krikovima uplašene životinje. Baba je tada shvatila da je prešla granice užasa, i milujući je po glavi pomogla joj da se smiri.

- U stvari, ti si slaba - reče joj. - Idi, ne plači više, okupaj se u vodi od žalfije da ti se povrati krv.

Izašla je iz šatora kad je Erendira počela da se smiruje i vratila novac vojniku koji je čekao. „Gotovo za danas”, reče mu. „Vrati se sutra i bićeš prvi.” Zatim je viknula onima u redu:

- Gotovo je, dečaci. Do sutra u devet.

Vojnici i civili razbili su redove krikovima protesta. Dobro raspoložena baba se isprсила, ozbiljno preteći razornim štapom.

- Bezdušnici, bezobraznici! - vikala je. - Mislite li da je to dete od gvožđa. Volela bih vas da vidim na njenom mestu. Pokvarenjaci. Govna bez otadžbine!

Muškarci su joj odgovarali još žešćim psovkama, ali ona je na kraju savladala pobunu i čuvala stražu sa biskupskim skiptorom sve dok nisu odneli tezge sa jelom i rasturili kioske za lutriju. Imala je nameru da se vrati u šator, kad je ugledala Ulisesa pred sobom, samog, u praznom i tamnom prostoru na kome je pre toga stajao red muškaraca. Imao je nestvaran oreol i nazirao se u polusenci zbog sjaja svoje lepote.

- A ti - reče baba - gde si ostavio krila?

- Onaj što ih je imao bio je moj deda - odgovorio je Ulises sasvim prirodno - ali u to niko ne veruje.

Baba ga je ponovo pogledala sa začaranom pažnjom. „Ali ja u to verujem”, reče. „Donesi ih sutra na sebi”. Ušla je u šator i ostavila Ulisesa da izgara na svom mestu.

Erendira se osetila bolje posle kupanja. Obukla je kratku i vezenu košulju, i sušila je

kosu pred spavanje, ali još uvek se trudila da zaustavi suze. Baba je spavala.

Ulises je proturio glavu sasvim lagano iznad Erendirine postelje. Ona je ugledala požudne prozirne oči, ali pre nego što je ma šta rekla, protrljala je lice ubrusom da se uveri da to nije priviđenje. Kad je Ulises prvi put trepnuo, Erendira ga sasvim tiho zapita:

- Ko si ti?

Ulises se pomolio do ramena. „Zovem se Ulises”, reče. Pokazao joj je ukradene novčanice i dodao:

- Doneo sam pare.

Erendira je stavila ruke na postelju, približila lice Ulisesovom i nastavila da razgovara s njim kao u nekoj igri iz osnovne škole.

- Moraš da staneš u red - reče mu.

- Čekao sam celu noć - reče Ulises.

- Ali sad moraš da pričekaš do sutra - reče Erendira. - Osećam se kao da su mi izbili bubrege.

U tom trenutku baba je počela da govori u snu.

- Biće već dvadeset godina otkako je poslednji put pala kiša - reče. - Bila je tako strašna oluja da je kiša naišla pomešana sa morskom vodom, i kuća je osvanula puna riba i puževa, a tvoj deda Amadis, neka počiva u miru, ugledao je jednu sjajnu ribu kako plovi u vazduhu.

Ulises se ponovo sakrio iza postelje. Erendira je napravila smešan izraz.

- Budi miran - reče mu. - Uvek poludi dok spava, ali ni najjači zemljotres ne bi mogao da je probudi.

Ulises se ponovo pojavio. Erendira ga je posmatrala sa vragolastim i čak pomalo ljubaznim osmehom, i digla je sa asure upotrebljeno platno.

- Dođi - reče mu - pomози mi da promenim platno.

Tada je Ulises izašao iza postelje i uzeo platno za jedan kraj. Kako je platno bilo mnogo veće od asure, trebalo je nekoliko pokreta da se savije. Pri svakom savijanju Ulises je bio sve bliži Erendiri.

- Bio sam lud da te vidim - reče iznenada. - Ceo svet kaže da si vrlo lepa, i to je istina.

-Ali umreću - reče Erendira.

- Moja majka kaže da oni koji umiru u pustinji ne idu u raj nego u more - reče Ulises.

Erendira je stavila na stranu prljavo platno i pokrila asuru drugim čistim i

ispravljenim.

- Ne poznajem more - reče.
- Isto je kao pustinja, ali puno vode - reče Ulises.
- Onda se ne može hodati.
- Moj tata je poznavao čoveka koji je to mogao - reče Ulises - ali pre mnogo vremena.

Erendira je bila očarana, ali je htela da spava.

- Ako dođeš sutra vrlo rano stani na prvo mesto - reče.
- Odlazim sa tatom u zoru - reče Ulises.
- I nećete ovuda više da prođete?

- Ko zna kad - reče Ulises. - Sad smo prošli slučajno, pošto smo se izgubili na graničnom putu.

Erendira zamišljeno pogleda babu koja je spavala.

- Dobro - odlučila je - daj mi novac.

Ulises joj je dao. Erendira je legla na postelju, ali on je ostao drhteći na svome mestu: u odsudnom trenutku njegova odluka se pokolebala. Erendira ga je uzela za ruku da bi požurio, i tek tada je primetila njegovu muku. Ona je poznavala taj strah.

- Je li prvi put? - upitala ga je.

Ulises nije odgovorio, ali se očajnički osmehnuo. Erendira se promenila.

- Diši polako - reče mu. - Tako je uvek u početku, a kasnije to i ne osetiš.

Posadila ga je do sebe, i dok mu je skidala odeću materinski ga umirivala.

- Kako se ti ono zvaše?

- Ulises.

- To je strano ime - reče Erendira.

- Ne, ime moreplovca.

Erendira mu je otkrila grudi, udelila siromašne poljupčiće, pomirisala ga.

- Izgledaš kao da si sav od zlata - reče - ali mirišeš na cveće.

- Mora biti na pomorandže - reče Ulises.

Već mirniji napravio je saučesnički osmeh.

- Idemo prurušeni sa mnogo ptica - dodao je - ali na granicu nosimo pomorandže za švercovanje.

- Pomorandže nisu za šverc - reče Erendira.

- Ove jesu - reče Ulises. - Svaka vredi pedeset hiljada pesosa.

Erendira se nasmejala prvi put posle dugo vremena.

- Najviše mi se dopada kod tebe - reče - ozbiljnost sa kojom izmišljaš gluposti.

Postala je neposredna i govorijska, kao da joj je Ulisesova naivnost promenila ne samo raspoloženje nego i narav. Baba, na tako kratkom rastojanju od fatalnosti, nastavila je da govori u snu.

- U ovo doba, početkom marta, doneli su te kući - reče. - Ličila si na guštera uvijenog u pamuk. Amadis, tvoj otac, koji je bio mlad i zgodan, bio je toliko veseo to popodne da je poslao po dvadeset zaprega natovarenih cvećem, i došao je vičući i bacajući cveće po ulici, sve dok celo selo nije ostalo pozlačeno cvećem kao more.

Buncala je nekoliko časova, na sav glas, i sa upornom strašću. Ali Ulises nije čuo, jer ga je Erendira toliko volela, i sa toliko istine, da ga je ponovo volela u pola cene dok je baba buncala, i nastavila da ga voli bez para do zore.

CW & BU

*

Grupa misionara sa uzdignutim krstovima stajala je rame uz rame nasred pustinje. Strašan vetar, sličan onome koji je doneo nesreću, tresao je njihove odežde od platna i njihove rapave brade, i jedva im dopuštao da se održe na nogama. Iza njih je bio dom misionara, kolonijalno zdanje sa malim zvonikom na neravnim i okrećenim zidinama.

Najmlađi misionar, koji je zapovedao grupom, pokazao je kažiprstom prirodnu pukotinu na tlu od krhke ilovače.

- Ne prelazite preko ove crte - doviknuo je.

Četiri indijanska nosača koji su prenosili babu na nosiljci od dasaka, zaustavili su se kad su čuli krik. Iako je neudobno sedela na podu nosiljke i bila u otupljenom raspoloženju zbog pustinjske prašine i znoja, baba je održala svoj ponos. Erendira je pešačila. Iza nosiljke bio je red od osam Indijanaca za tovar, i na kraju fotograf na biciklu.

- Pustinja nije ničija - reče baba.

- Božija je - reče misionar - a vi sknavite njegove svete zakone vašom prljavom trgovinom.

Baba je tada prepoznala govor i naglasak misionara sa poluostrva, i izbegla direktan sudar da se ne bi razbila o njegovu nepopustljivost. Ponovo je bila ona.

- Ne razumem tvoje misterije, sine.

Misionar je pokazao Erendiru.

- To dete je maloletno.

- Ali je moja unuka.

- Utoliko gore - odgovorio je misionar. - Stavi je pod našu zaštitu, lepim, ili ćemo morati da preduzmemo druge mere.

Baba nije očekivala da će dotle ići.

- U redu je, tvrdoglavko - popustila je uplašena. - Pre ili kasnije proći ću, videćeš.

Tri dana posle susreta sa misionarima, baba i Erendira su spavale u selu blizu manastira, kad neka tiha, ćutljiva tela, gmižući kao patrola za napad, kliznuše u šator. Bilo je to šest indijanskih iskušena, snažnih i mladih, u odeždama od sirovog platna koje su svetlucale na bleskovima mesečine. Bešumno su pokrile Erendiru komarnikom, podigle je ne

budeći je i odnele umotanu kao veliku i nežnu ribu zarobljenu u mesečevu mrežu.

Nije postojao način na koji baba nije pokušala da oslobodi unuku od tutorstva misionara. Tek kad su joj svi pokušaji propali, od najotvorenijih do najzavijenijih, obratila se civilnoj vlasti, koju je sprovodilo vojno lice. Našla ga je u dvorištu njegove kuće, golog do pasa, kako puca iz ratne puške u tamni i usamljeni oblak na zapaljenom nebu. Pokušavao je da ga probuši da bi pala kiša, i njegovi hici bili su besmisleni i nemilosrdni, ali je predahnuo s vremena na vreme da bi saslušao babu.

- Ne mogu ništa da učinim - objasnio joj je pošto je saslušao - u saglasnosti sa konkordatom popići imaju prava da zadrže devojčicu dok ne postane punoletna. Ili dok se ne uda.

- Zašto vas onda drže za načelnika? - upitala je baba.

- Da bih izazvao kišu - reče načelnik.

Potom je, videći da se oblak postavio izvan njegovog domašaja, prekinuo zvanične dužnosti i sasvim se zauzeo oko babe.

- Vama je potrebna neka veoma značajna osoba koja bi odgovarala za vas - reče joj. - Neko ko jemči za vaš moral i vaše dobre navike jednim potpisanim pismom. Poznajete li senatora Onesima Sančesa?

Sedeći na žarkom suncu na klupici preuskoj za njene svemirske guzove, baba je odgovorila sa svečanim besom:

- Ja sam jadna, sama žena u beskrajnoj pustinji.

Načelnik je sažaljivo pogledao desnim okom izvrnutim od vrućine.

- Onda više ne gubite vreme, gospođo - reče - neka vas đavo nosi.

Naravno, nije je odneo. Posadila je šator preko puta misionarskog manastira i sela da razmišlja kao neki usamljeni gerilac koji drži u opsadnom stanju utvrđeni grad. Putujući fotograf, koji je vrlo dobro poznao, natovario je svoje stvari na nosač bicikla i odlučio da sam produži kad je video na vrelom suncu, očiju uperenih u manastir.

- Da vidimo ko će da se umori - reče baba - oni ili ja.

- Oni su tu već trista godina i još izdržavaju - reče fotograf. - Ja odoh.

Tek tada baba je primetila natovareni bicikl.

- Kuda ćeš.

- Kuda me vetar odnese - reče fotograf i pođe. - Svet je veliki.

Baba je uzdahnula.

- Ne toliko koliko ti misliš, nezahvalniče.

Uprkos mržnji, nije okrenula glavu da ne bi skrenula pogled sa manastira. Nije ga skrenula tokom mnogih dana mineralne vrućine, tokom mnogih noći izgubljenih vetrova, tokom vremena za razmišljanje u kome niko nije izašao iz manastira. Indijanci su do šatora sagradili trem od palmi, i tu su obesili svoje ljuljaške, ali baba je bdela do kasno u noć, dremajući na prestolu, i preživavajući sirove žitarice iz svoje kesice sa nepobedivom mlitavošću izvaljenog vola.

Jedne noći prošao je sasvim blizu nje red pokretnih kamioneta, lagano, čije su jedine svetiljke bile venci šarenih farova koji su im davali izgled velike utvare mesečarskih oltara. Baba ih je odmah prepoznala, jer su bili slični kamionima dvojice Amadisa. Poslednji iz povorke je zaostao, i jedan čovek je izašao iz kabine da nešto popravi oko tereta. Ličio je na Amadisa, sa kapom podignutih krila, visokim čizmama, dva ukrštena remena na grudima, vojničkom puškom i dva pištolja. Pobeđena neizdržljivim iskušenjem, baba je pozvala čoveka.

- Ne znaš ko sam? - upitala je.

Čovek je osvetlio bez milosti baterijskom lampom. Pogledao je na trenutak lice izmučeno od nesanice, oči ugašene od umora, istrulele kose žene koja je još u tim godinama, u svom lošem stanju i sa tom surovom svetlošću na licu, mogla reći da je bila najlepša žena na svetu. Kad se dovoljno nagledao da bi bio siguran da je nikada nije video, ugasio je bateriju.

- Jedino što sasvim sigurno znam - reče - to je da vi niste Gospa od Remediosa.

- Naprotiv - reče baba slatkim glasom. - Ja sam Dama.

Čovek je stavio ruku na pištolj iz čiste navike.

- Koja dama!

- Amadisa velikog.

- Onda niste sa ovoga sveta - reče napet. - Šta želite?

- Da mi pomognete da oslobodim moju unuku, unuku Amadisa velikog, ćerku našeg Amadisa, koja je zarobljena u manastiru.

Čovek je savladao strah.

- Pogrešili ste vrata - reče. - Ako verujete da smo sposobni da se isprečimo u božjim stvarima, vi niste ona koja kažete da ste, niti ste poznavali Amadise, niti imate pojma o tome šta je to krijumčarenje.

Te zore baba je spavala manje nego prethodne. Provela je preživajući, uvijena u vuneno ćebe, dok joj je doba noći remetilo pamćenje, i suzdržana rastrojstva naprezala su se da izbiju iako je bila budna, i morala je da pritisne srce rukom da je ne bi ugušila uspomena na kuću kraj mora sa velikim šarenim cvećem u kojoj je bila srećna. Tako je stajala dok je zvonilo manastirsko zvono, i upalile se prve sveće na prozorima, i pustinja se prepunila mirisom toplog hleba sa jutrenja. Tek tada se prepustila zamoru, prevarena iluzijom da je Erendira ustala i da traži način da pobjegne da bi joj se vratila.

Erendira, naprotiv, nije izgubila nijednu noć sna otkad su je odveli u manastir. Bili su joj odrekli kosu kalemarskim makazama dok joj glava nije ostala kao četka, navukli joj grubu iskušeničku mantiju od platna i predali joj sud sa krečnom vodom i metlu da kreči stepenice svaki put kad bi ih neko gazio. Bio je to magareći posao, pošto je neprekidno trajalo idimidodimi blatnjavih misionara i iskušeničica za tovar, a za Erendiru je svaki dan bila nedelja posle smrtonosnog zatvora kreveta. Osim toga, nije samo ona bila iscrpljena pred večer, jer taj manastir nije bio posvećen borbi protiv đavola nego protiv pustinja. Erendira je videla indijanske iskušeničice kako krote krave pesnicama da bi ih pomuzle u štalama, skaču čitave dane na daskama da bi iscedile sir, pomažu kozama pri teškom kočenju. Videla ih je kako se znoje kao uštavljeni dokeri vadeći vodu iz bunara, zalivajući ručno zastrašujuću baštu koju su druge iskušeničice poorale drvenim ralicama da bi posadile povrće na kamenitoj pustinji. Videla je zemaljski pakao u peći za hleb i sobama za peglanje. Videla je časnu sestru kako juri svinju po dvorištu. Videla je kako se okliznula sa podivljalom svinjom koju je držala za uši i kako se valja u kaljuzi ne ispuštajući je, sve dok joj dve iskušeničice u kožnim keceljama nisu pomogle da je savlada, i dok joj jedna od njih nije odsekla glavu kasapskim nožem i sve su ostale natopljene krvlju i blatom. Videla je u paviljonu odvojenom od bolnice tuberkulozne časne sestre u njihovim mrtvačkim spavaćicama kako čekaju poslednje božje naređenje vežući bračne čaršave na terasama, dok su muškarci misionari propovedali po pustinji. Erendira je živela u svojoj polutami, otkrivajući druge oblike lepote i užasa koje nikad nije zamislila u svom uskom svetu kreveta, ali ni najdivlje ni najupornije iskušeničice nisu uspele da joj izmame nijednu reč od kada su je doveli u manastir. Jednog jutra, dok je razređivala kreč u vedru, čula je muziku sa žica koja je ličila na svetlo prozirnije od svetlosti pustinja. Zarobljena čudom, pojavila se u velikom i praznom salonu sa golim zidovima i velikim prozorima kroz koje je u naletima ulazila i ostajala nepomična jasna svetlost juna, i usred salona videla je lepu časnu sestru, koju ranije nije videla, kako svira uskršnji oratorijum na

čembalu. Erendira je slušala muziku ne trepćući, bez daha, dok je zvonilo za ručak. Posle ručka, dok je belila stepenice četkom od sirka, sačekala je da sve iskušeniце završe sa penjanjem i silaženjem, i ostala je sama, gde niko nije mogao da je čuje, i onda je progovorila prvi put od kako je ušla u manastir.

- Srećna sam - reče.

Tako je baba izgubila nadu da će Erendira pobeći da bi joj se vratila, ali je zadržala svoju kamenu opsadu, ne donoseći nikakvu odluku do nedelje Pentakosta. U to doba misionari su grabuljali pustinju jureći trudne naložnice da bi ih venčali. Išli bi do najizgubljenih stračara sa nekim dotrajanim kamiončićem, sa četiri dobro naoružana vojnika i škrinjom sa jeftinim materijalima. Najteže u tom lovu na Indijance bilo je ubediti žene, koje su se od božje volje branile istinskim razlozima da muškarci s pravom traže od zakonitih žena da rade mnogo teže poslove od naložnica, dok oni spavaju rašrafljeni u ljuljuškama. Morali su da ih osvajaju prevarantskim metodama, rastvarajući božju volju u sirupu sopstvenog jezika da ne bi osetile njenu rapavost, ali i one najnepoverljivije na kraju su završavale ubeđene parom bakarnih naušnica. Muškarce, naprotiv, posle dobijene saglasnosti žena, izbacivali su kundacima iz ljuljaški i vodili ih vezane na kamion, da bi ih venčali na silu. U toku mnogih dana baba je gledala kako prolazi kamiončić natovaren trudnim Indijankama, ali ni je shvatila da je to za nju podesna prilika. Shvatila je na samu nedelju Pentakosta, kada je čula petarde i jek zvona, i videla bednu i veselu rulju koja je išla na svečanost, i videla među ruljom nekoliko trudnih žena sa velovima i krunama za venčanje, kako vode ispod ruke slučajne muževe, da bi ih pretvorile u zakonite na zajedničkoj svadbi.

Među poslednjima u povorci prošao je dečko naivnog srca sa indijanskom kosom, ošišan kao tikva i obučen u rite, koji je u ruci nosio uskršnju sveću sa svilenom mašnom. Baba ga je pozvala.

- Reci mi nešto, sine - pitala ga je najmekšim glasom. - Šta ćeš da radiš na toj igranci?

Dečko sa svećom se uplašio, i bilo mu je teško da zatvori usta zbog svojih magarećih zuba.

- To jest, popići će mi prirediti prvu pričest - reče.

- Koliko su ti platili?

- Pet pesosa.

Baba je izvukla iz kesice svežanj novčanica koje je dečko iznenađeno pogledao.

- Ja ću ti dati dvadeset - reče baba. - Ali ne da primiš prvu pričest, nego da se venčaš.

- I to s kim?

- Sa mojom unukom.

Tako se Erendira venčala u dvorištu manastira, u mantiji i čipkastoј kopreni koju su joj poklonile iskušēnice, ne znajući čak ni kako se zove muž kojeg joj je baba kupila. Izdržala je sa nekom neodređenom nadom muke klečanja na tlu od šalitre, smrad jarećeg kožurka iz dve stotine trudnih mlada, kaznu iz Pisma svetog Pavla iskucanog na latinskom pod nepomičnom vrućinom, jer misionari nisu pronašli način da se suprotstave zamci nepredviđene svadbe, ali su joj obećali poslednji pokušaj da je zadrže u manastiru. Međutim, na kraju ceremonije, i u prisustvu starešine manastira, vojnog načelnika koji je pucao u oblake, svog tek stečenog muža i svoje bezosećajne babe, Erendira se ponovo našla pred čarolijom koja je vladala njome od njenog detinjstva. Kad su je pitali koja je njena slobodna volja, prava i konačna, nije ispustila ni uzdah kolebanja.

- Hoćeš da odem - reče. I objasnila, pokazujući muža: - Ali ne idem s njim nego s mojom babom.

*

Ulises je izgubio popodne pokušavajući da ukrade pomorandžu na plantaži svog oca, pošto ga ovaj nije gubio iz vida dok su kresali obolela stabla, a njegova majka motrila je na njega iz kuće. Tako je odustao od svoje namere, bar tog dana, i bezvoljno je pomagao svome ocu dok nisu završili sa kresanjem poslednje pomorandže.

Prostrana plantaža bila je tiha i skrivena, i drvena kuća sa plehanim krovom imala je bakrene rešetke na prozorima i veliku terasu postavljenu na stubovima, sa domaćim biljkama ogromnih cvetova. Ulisesova majka bila je na terasi, izvaljena na bečkoj ljujlašci i sa dimljenim listovima na slepoočnicama da bi joj uminula glavobolja, i njen pogled čiste Indijanke pratio je sinovljeve pokrete kao udar nevidljive svetlosti do najskrivenijih mesta na plantaži pomorandži. Bila je veoma lepa, mnogo mlađa od muža, i ne samo što je nastavila da se oblači u plemensku odeću nego je poznavala najstarije tajne svoje krvi.

Kad se Ulises vratio kući sa gvoždima za potkresivanje, majka mu je zatražila lek za četiri popodne, koji se nalazio na nekom stočiću u blizini. Čim ih je dotakao, čaša i boca su promenile boju. Potom je iz nestašluka uzeo kristalni bokal koji je bio na stolu sa drugim čašama, i bokal je isto tako postao plav. Njegova majka ga je posmatrala dok je uzimala lek, i kad je bila sigurna da to nije od bunila njenog bola, pitala ga je na gvahirskom jeziku:

- Od kada ti se to dešava?

- Od kako smo došli u pustinju - reče Ulises, isto tako na jeziku gvahira. - Samo sa staklenim predmetima.

Da bi to dokazao, uzimao je jednu za drugom čaše koje su bile na stolu, i sve su poprimale različite boje.

- Ovakve stvari događaju se samo zbog ljubavi - reče majka. - Ko je?

Ulises nije odgovorio. Njegov otac, koji nije znao gvahirski jezik, prošao je u tom trenutku preko terase sa grozdom pomorandži.

- O čemu razgovarate? - upitao je Ulisesa na holandskom.

- Ništa naročito - odgovorio je Ulises.

Ulisesova majka nije znala holandski. Kad je njen muž ušao u kuću, upitala je sina na gvahirskom:

- Šta ti je rekao?

- Ništa naročito - reče Ulises.

Izgubio je oca iz vida kad je ušao u kuću, ali ga je ponovo ugledao kroz prozor u radnoj sobi. Majka je sačekala da ostane nasamo sa Ulisesom, i onda navalila:

- Reci mi ko je.

- Niko - reče Ulises.

Odgovorio je uz put, jer je bio usredsređen na pokrete svog oca u radnoj sobi. Video ga je kako stavlja pomorandže na sef da bi sastavio ključ kombinacije. Ali dok je motrio na oca, njegova majka je motrila na njega.

- Ima mnogo vremena kako ne jedeš hleb - primetila je.

- Ne dopada mi se.

Majčino lice je iznenada dobilo neubičajenu živost. „Laž”, reče. „To je zbog toga što si bolestan od ljubavi, i oni koji se tako osećaju ne mogu da jedu hleb”. Njen glas, kao i njene oči, prešli su sa molbe na pretnju.

- Bolje ti je da mi kažeš ko je - reče. - Ili ću ti dati na silu neke biljke za kupanje da se očistiš.

U radnoj sobi Holanđanin je otvorio gvozdeni sef, stavio u njega pomorandže i ponovo zatvorio oklopljena vrata. Ulises se tada pomerio sa prozora i nestrpljivo odgovorio majci:

- Već sam ti rekao da nije niko - reče. - Ako mi ne veruješ, pitaj moga oca.

Holanđanin se pojavio na vratima radne sobe paleći mornarsku lulu, i sa svojom opšivenom biblijom ispod miške. Žena ga je upitala na španskom:

- Koga ste upoznali u pustinji?

- Nikoga - odgovorio je njen muž, pomalo u oblacima. - Ako mi ne veruješ, pitaj Ulisesa.

Seo je na dnu hodnika da siše lulu dok ne ispuši duvan. Potom je otvorio bibliju na sreću i skaćući s jednog odlomka na drugi deklamovao skoro dva časa na tečnom i zvučnom holandskom.

U ponoć, Ulises je nastavio da misli tako snažno da nije mogao da spava. Prevrtao se u ljuljašci još jedan sat pokušavajući da savlada bol uspomena, dok mu sam bol nije dao snagu koja mu je bila potrebna za odluku. Tada je obukao kožne pantalone, kariranu škotsku košulju i jahaće čizme, iskočio kroz prozor i pobjegao od kuće u kamionetu natovarenom

pticama. Prolazeći kroz plantažu otkinuo je tri zrele pomorandže koje nije mogao da ukrade to poslepodne.

Putovao je kroz pustinju ostatak noći, i u zoru se raspitivao kroz sela i naselja koji je pravac Erendire, ali niko mu nije dao odgovor. Na kraju su ga obavestili da je hodala iza izbornog komiteta senatora Onesima Sančesa, da ovaj tog dana mora da bude u Nueva Kastilji. Nije ga našao tu nego u sledećem selu, ali Erendira više nije išla s njim jer je baba uspela da senator zajemči za njen moral pismom koje je on lično napisao, i otvarala je njime najzapečaćenija vrata pustinje. Trećeg dana sreo je čoveka iz pošte za unutrašnjost, i ovaj mu je dao adresu koju je tražio.

- Idu prema moru - reče. - I požuri, jer uvrnuta baba namerava da pređe na ostrvo Arubu.

U tom pravcu, Ulises je posle pola dana nazreo veliki i zamazan šator koji je baba kupila u jednom propalom cirkusu. Lutajući fotograf vratio se s njom, ubeđen da svet stvarno nije tako veliki kao što je mislio, i njegove idilične kulise bile su postavljene u blizini šatora. Jedna banda limenih duvača zanosila je Erendirine mušterije tužnim valcerom.

Ulises je sačekao svoj red da uđe, i najpre su mu skrenuli pažnju urednost i čistoća u unutrašnjosti šatora. Babin krevet povratio je svoj kraljevski sjaj, statua anđela bila je na svome mestu do kovčega Amadisa, i još je bila mesingana kada sa lavljim nogama. Ispružena na svom novom krevetu sa baldahinom, Erendira je bila gola i spokojna, i zračila je nekim detinjastim sjajem pod procedenom svetlošću šatora. Spavala je otvorenih očiju. Ulises je stao ispred nje sa pomorandžom u ruci, i primetio da ga posmatra ne videći ga. Tada je prešao rukom ispred njenih očiju i pozvao je imenom koje je pronašao da bi mislio na nju.

- Aridnere.

Erendira se probudila. Osetila se gola pred Ulisesom, ispustila prigušeni krik i pokrila se platnima do glave.

- Ne gledaj me - reče. - Strašna sam.

- Sva si boje pomorandže - reče Ulises.

Stavio je voće u visini svojih očiju da bi ona uporedila. - Gledaj.

Erendira je otkrila oči i potvrdila da pomorandže stvarno imaju njenu boju.

- Ne želim sada da ostaneš - reče.

- Ušao sam samo da ti ovo pokažem - reče Ulises. - Pogledaj.

Zaparao je noktima pomorandžu, prepolovio je obema rukama i pokazao Erendiri

sredinu: ukucan u srce voćke bio je pravi dijamant.

- Ovo su pomorandže koje nosimo na granicu - reče.

- Ali to su prave pomorandže - uzviknu Erendira.

- Jasno - nasmejao se Ulises. - Sadi ih moj tata.

Erendira nije mogla da veruje. Otkrila je lice, uzela dijamant prstima i dugo ga gledala iznenađena.

- Sa ovakva tri možemo da obiđemo ceo svet - reče Ulises.

Erendira mu je snuždeno vratila dijamant. Ulises je navaljivao.

- Osim toga, imam kamionet - reče. - I osim toga... gledaj!

Izvuko je ispod košulje arhaični pištolj.

- Moram da ostanem još deset godina - reče Erendira.

- Otići ćeš - reče Ulises. - Večeras, kad zaspi beli kit, biću tu napolju, i pevaću kao sova.

Tada je tako verno oponašao sovin poj, da su se Erendirine oči prvi put nasmejale:

- To je moja baba - reče.

- Sova?

- Kit.

Oboje su se nasmejali zbog zabune, ali je Erendira ponovo uhvatila nit.

- Niko ne može nikuda da ode bez odobrenja moje babe.

- Ne treba joj ništa reći.

- Sigurno će saznati - reče Erendira. - Ona sanja događaje.

- Kad počne da sanja da ti odlaziš, mi ćemo već biti s druge strane granice. Proći ćemo kao krijumčari... - reče Ulises.

Zgrabio je pištolj veštinom filmskog glumca i oponašao zvižduke hitaca da bi zabavio Erendira svojom smelošću. Ona nije rekla ni da ni ne, ali njene oči su uzdahnule, i ispratila je Ulisesa poljupcem. Uzbuđen, Ulises je prošaputao:

- Sutra ćemo gledati kako prolaze brodovi.

Te noći, nešto posle sedam, Erendira je češljala babu kad je ponovo dunuo vetar njene nesreće. U zaklonu šatora bih su Indijanci za tovar i direktor muzikanata čekajući isplatu svoje zarade. Baba je završila sa brojanjem novčanica iz jedne škrinje koju je držala nadohvat ruke, i pošto je pregledala knjigu računa, isplatila je najstarijeg Indijanca.

- Evo ti - reče mu - dvadeset pesosa nedeljno, manje osam za hranu, manje tri za

vodu, manje pedeset centi na račun novih košulja, ostaje osam i pedeset. Dobro ih izbroj.

Stari Indijanac je izbrojao novac i svi su se povukli klanjajući se.

- Hvala, bela.

Sledeći je bio direktor muzikanata. Baba je pregledala knjigu računa i obratila se fotografu, koji je pokušavao da zakrpi mračnu komoru čepovima gutaperke.

- Na čemu je ostalo - reče mu - plaćaš li ili ne plaćaš četvrtinu za muziku.

Fotograf nije ni podigao glavu da bi joj odgovorio.

- Muzika ne izlazi na fotografijama.

- Ali budi u ljudima želju za slikanjem - odgovorila je baba.

- Napotiv - reče fotograf - podseća ih na mrtvace, i uz to izlaze na slikama sa zatvorenim očima.

Direktor bande se umešao.

- Ono što tera na zatvaranje očiju nije muzika - reče - nego munje noćnog slikanja.

- To je muzika - navaljivao je fotograf.

Baba je stavila tačku na svađu. „Ne budi tvrdoglav”, reče fotografu. „Vidiš kako ide dobro senatoru Onesimu Sančesu, i to zahvaljujući muzikantima koje vodi”. Potom je oštro završila:

- Prema tome, plati deo koji ti je određen, ili nastavi sam sa svojom sudbinom. Nije pravo da to jedno dete snosi svu težinu troškova.

- Nastaviću sam sa svojom sudbinom - reče fotograf. - Na kraju krajeva, ja sam umetnik.

Baba je slegla ramenima i zauzela se oko muzikanta. Predala mu je gomilu novčanica, saglasno sa brojkom zapisanom u knjizi.

- Dve stotine pedeset i četiri muzička komada - reče mu - po pedeset centi svaki, još trideset i dva za nedelje i praznike, po sedamdeset centi svaki, to je ukupno sto pedeset i šest i dvadeset.

Muzikant nije primio novac.

- To je sto osamdeset dva i četrdeset - reče. - Valceri su skuplji.

- A zbog čega?

- Zato što su tužniji - reče muzikant.

Baba ga je naterala da uzme novac.

- Onda nam ove nedelje odsviraj dva vesela komada za svaki valcer koji sam ti dužna,

i bićemo mirni.

Muzikant nije shvatio babinu logiku, ali je priznao račune dok je razmrsivao zamršeno. U tom trenutku, izbezumljeni vetar samo što nije iščupao šator, i u tišini koju je ostavio na svom prolazu čuo se napolju jasan i tužan zov sove.

Erendira nije znala šta da radi da prikrije svoju smetenost. Zatvorila je kovčeg sa novcem i sakrila ga ispod kreveta, ali baba je prepoznala strah ruke kad joj je Erendira predala ključ. „Ne boj se”, reče joj. „Uvek ima sova u vetrovitim noćima”. Ali nije pokazivala istu ubedljivost kada je videla fotografa da izlazi sa kamerom na leđima.

- Ako hoćeš, ostani do sutra - rekla mu je - smrt slobodno hoda ove noći.

Fotograf je isto tako čuo krik sove, ali nije promenio odluku.

- Ostani, sine - navaljivala je baba - makar za moju ljubav.

- Ali ne plaćam muziku - reče fotograf.

- A, ne - reče baba. - To ne.

- Vidite - reče fotograf. - Vi nikoga ne volite.

Baba je pobledela od besa.

- Onda kidaj - reče. - Kopile.

Osetila se toliko uvređena, da je nastavila da blebeće protiv njega dok joj je Erendira pomagala da legne. „Kurvin sin”, gundala je. „Šta zna to kopile o tuđem srcu”. Erendira nije obraćala pažnju na nju jer je sova tražila upornom žurbom u predasima vetra, i bila je izmučena nesigurnošću.

Čim je baba legla uz iste obrede koji su vladali u staroj kući, i dok je unuka hladila, nadvaladala je mržnju i ponovo je disala svoj sterilni vazduh.

- Moraš da poraniš - reče tada - da mi popariš trave za kupanje pre nego što stigne svet.

- Da, bako - reče Erendira.

- I spavaj lagano da se ne bi umorila, jer sutra je četvrtak, najduži dan u nedelji.

- Da, bako.

- I podaj noju njegovu hranu.

- Da, bako - reče Erendira.

Ostavila je lepezu na uzglavlje i pripalila dve oltarske sveće preko puta škrinje svojih mrtvac. Baba, već zaspala, izdavala je zakasnelo naređenje.

- I ne zaboravi da pripališ sveće za Amadise.

- Da, bako.

Erendira je tada znala da se neće probuditi, jer je počela da bunca. Čula je lavež vetra oko šatora, ali ni ovog puta nije prepoznala udar vetra svoje nesreće. Pokazala se noći, sve dok sova nije ponovo zapevala, i njen nagon za slobodom najzad je pobedio babinu čaroliju.

Nije načinila ni pet koraka izvan šatora, kad je našla fotografa koji je vezivao svoje stvari za nosač bicikla. Umirio je njegov saučesnički osmeh.

- Ja ne znam ništa - reče fotograf - nisam ništa video i ne plaćam muziku.

Oprostio se sveopštim blagoslovom. Erendira je tada potrčala prema pustinji, rešena zauvek, i izgubila se u tami vetra u kojoj je pevala sova.

Ovoga puta baba je odmah potražila pomoć od civilnih vlasti. Komandant mesne stanice skočio je iz ljuljaške u šest ujutru, kad mu je ona pred oči stavila senatorovo pismo. Ulisesov otac čekao je pred vratima.

- Kako dođavola hoćeš da ga pročitam - povikao je komandant - kad ne umem da čitam.

- To je preporuka senatora Onesima Sančesa - reče baba.

Bez daljih pitanja, komandant je otkao pušku koju je držao kraj ljuljaške i počeo da izdaje naređenja svojim agentima. Pet minuta kasnije svi su bili u vojnom kamionetu, leteći prema granici, sa suprotnim vetrom koji je brisao tragove begunaca. Na prednjem sedištu, do vozača, sedeo je komandant. Pozadi je bio Holanđanin sa babom, a na svakoj papučici nalazio se po jedan naoružani agent.

U blizini sela zaustavili su povorku kamiona pokrivenih nepromočivim platnom. Nekoliko ljudi koji su putovali sakriveni u dubini kamiona podigli su platno i uperili u kamionet mitraljeze i ratne puške. Komandant je pitao vozača prvog kamiona na kojoj su udaljenosti naišli na jedan farmerski kamionet natovaren pticama.

Vozač je dao gas i pobeo pre nego što je odgovorio.

- Mi nismo potkazivači - reče uvređen - mi smo krijumčari.

Komandant je video da sasvim blizu njegovih očiju promiču garave mitraljeske cevi, podigao ruke i nasmejao se.

- Barem se stidite - doviknuo im je - što se krećete usred bela dana.

Na zadnjem braniku poslednjeg kamiona stajalo je napisano: *Mislim na tebe Erendira.*

Vetar je postajao sve suvlji kako su napredovali prema severu, i sunce je postajalo

jače sa vetrom, i bilo je teško disati zbog vrućine i prašine u zatvorenom kamionetu.

Baba je bila prva koja je ugledala fotografa: vozio je u istom pravcu u kome su oni leteli, bez ikakve zaštite protiv sunčanice, osim marame vezane na glavi.

- Tu je - pokazala ga je - on je bio saučesnik. Kopile.

Komandant je naredio jednom od agenata koji je bio na papučici da se pobrine za fotografa.

- Uhvati ga i čekaj nas tu - reče mu. - Odmah se vraćamo.

Agent je skočio sa papučice i dva puta doviknuo fotografu da stane. Fotograf nije čuo zbog suprotnog vetra. Kada ga je kamionet pretekao, baba mu je uputila jedan tajanstveni znak, ali je on to pobrkao sa pozdravom, nasmejao se i rukom rekao doviđenja. Nije čuo pucanj. Prevrnuo se u vazduhu i pao mrtav na bicikl glave razbijene puščanim metkom za koji nikada nije saznao otkuda je došao.

Pred podne su ugledali prva pera. Prolazila su sa vetrom, i bila su to pera mladih ptica, i Holanđanin ih je prepoznao jer su bila od njegovih ptica očerupanih vetrom. Vozač je usmerio pravac, pritisnuo papučicu do kraja, i kroz manje od pola sata ugledali su kamionet na horizontu.

Kad je Ulises u ogledalu opazio vojna kola, napregao se da poveća rastojanje, ali motor više nije mogao. Putovali su ne spavajući i bili su iscrpljeni od umora i žeđi. Erendira, koja je spavala na Ulisesovom ramenu, probudila se uplašena. Videla je kamionet koji samo što ih nije stigao i sa naivnom odlučnošću uzela pištolj iz pregrade.

- Ne služi ničemu - reče Ulises. - Pripadao je Fransisku Drejku.

Lupila je njime nekoliko puta i bacila ga kroz prozor. Vojna patrola je prošla pored njihovog rasklimatanog kamioneta, natovarenog pticama raščupanim od vetra, načinila prisilan zaokret i presekla im put.

*

Upoznao sam ih u ta vremena njihovog najvećeg sjaja, iako sam najsitnije pojedinosti njihovog života pretražio tek mnogo godina kasnije, kad je Rafael Eskalona u jednoj pesmi otkrio užasan rasplet drame i učinilo mi se da bi bilo dobro da se ispriča. Hodao sam prodavajući enciklopedije i medicinske knjige po oblasti Rioače. Alvaro Sepeda Samuido, koji je isto tako hodao po tim pravcima prodavajući naprave za hladno pivo, odveo me u svom kamionetu po selima pustinje sa namerom da razgovaramo o čemu bilo, i govorili smo toliko ni o čemu i popili toliko piva da smo ne znajući kada i kuda prešli celu pustinju i došli do granice. Tu je bio šator lutajuće ljubavi, pod visećim platnenim transparentima: *Erendira je najbolja. Idi i vrati se Erindira te čeka. Ovo nije život bez Erindire*. Beskrajan i valovit red, sastavljen od muškaraca svih rasa i slojeva, ličio je na zmiju sa ljudskim pršljenovima koja je dremala preko naselja i trgova, između nabijenih radnji i bučnih tržnica, i izlazila iz ulica tog grada uzavrelog od švercera u prolazu. Svaka ulica bila je javna kockarnica, svaka kuća krčma, svaka vrata skrovište izbeglica. Mnogobrojne neodgonetljive muzike i izvikivanja slivala su se u paničnu buku usred halucinantne vrućine.

U gomili izbeglica i gotovana bio je Blakaman, dobri, ispentran na stolu, tražeći pravu zmiju da bi na sopstvenom mesu probao protivotrov koji je sam izmislio. Tu je bila i žena koja se pretvorila u pauka zato što nije slušala svoje roditelje, koja je za pedeset centi dopuštala da je pipaju da bi se uverili da nema prevare i odgovarala na pitanja koja su joj postavljali o njenoj nevolji. Bio je i neki glasnik večnog života koji je objavljivao skori dolazak strašnog nebeskog slepog miša, čiji je vreli dah sumpora trebalo da poremeti red u prirodi i natera tajne mora da izađu na površinu.

Jedino skrovište mira bila je četvrt za ljubav, u koju su pristizali samo otpaci gradske buke. Žene koje su došle sa četiri strane ruže vetrova zevale su od dosade u zapuštenim salonima za igru. U popodnevnim satima dremale su sedeći, a da ih niko nije budio da bi ih voleo, i nastavile su da čekaju nebeskog slepog miša ispod ventilatora sa rebrima pričvršćenim na tavanici. Jedna od njih je iznenada ustala i otišla na trem sa maćuhicama, koji je gledao na ulicu. Tuda je prolazio red Erendirinih prosilaca.

- Da vidim - doviknula im je žena. - Šta to ima ona što nemamo mi?

- Preporuku od senatora - uzviknuo je neko.

Privučene krikovima i smehom, druge žene su izašle na trem.

- Ima dana kako taj red tu stoji - reče jedna od njih. - Zamisli, po pedeset pesosa svaki.

Ona koja je prva izašla odlučila je:

- Oдох ja da vidim šta to ima od zlata ono nedonošče.

- Ja isto tako - reče druga. - Bolje nego da tu besplatno grejemo stolice.

Uz put su se pridružile i druge, i kad su stigle do Erendirinog šatora činile su bučnu družinu. Ušle su bez najave, udarcima jastukom rasturile muškarca koga su zatekle kako troši najbolje što ume novac koji je platio, i natovarile su Erendirin krevet na ramena i izvukle ga na ulicu.

- To je nasilje - vikala je baba. - Gomilo nevernika! Buntovnice! - I zatim, na muškarce u redu: - A vi, strine, gde su vam muda kad dopuštate ovo nasilje protiv jednog nezaštićenog deteta. Pederi!

Nastavila je da viče sve dok je imala glasa, deleći udarce skiptrom svakome ko joj se našao na dohvatu, ali njen bes gušio se između krikova i podsmešljivih zvižduka gomile.

Erendira nije mogla da pobegne od poruge jer je u tome sprečavao lanac za psa kojim je baba vezala za prečku na krevetu otkad je pokušala da pobegne. Ali nisu joj učinile nikakvo zlo. Pokazale su je na njenom oltaru sa baldahinom kroz najbučnije ulice kao alegorični prolazak grešnice vezane u lancima, i na kraju su je stavile na odar usred najvećeg trga. Erendira je bila ljuta, sa sakrivenim licem ali ne plačući, i tako je ostala na strašnom suncu trga, grizući od sramote i besa pseći lanac svoje zle sudbine, sve dok se neko nije smilovao da je pokrije košuljom. Bilo je to prvi put da sam ih video, ali sam saznao da su u tom graničnom gradu ostale pod zaštitom javnih snaga sve dok nisu crkle babine riznice, i da su tada napustile pustinju u pravcu mora. Nikada se nije videlo toliko bogatstva u tim kraljevstvima siromaha. Bio je to red volovskih zaprega, na kojima su se gomilale neke jeftine kopije iščezle imovine sa katastrofom zdanja, i ne samo carske biste i čudni časovnici nego još i polovni klavir i gramofon na navijanje sa nostalgичnim pločama. Karavan Indijanaca zauzeo se oko tovara, a banda muzikanata oglašavala je u selima njen pobedonosni dolazak.

Baba je putovala na nosiljci sa cvetnim vencima od hartije, preživajući žitarice iz džepa, pod senkom crkvenog plašta. Njena ogromna veličina je narasla jer je ispod bluze

nosila prsluk od platna za jedra, u koji je trpala zlatne poluge kao što se slažu meci u fišekliju. Erendira je hodala do nje obučena u upadljive tkanine nakićene đinđuvama, ali još uvek sa lancem za psa oko gležnjeva.

- Ne možeš da se požališ - reče joj baba na izlazu iz pograničnog grada. - Imaš odeću kraljice, raskošan krevet, svoju muzičku bandu i četrnaest Indijanaca koji te služe. Ne izgleda li sjajno?

- Da, bako.

- Kad ti budem nedostajala - nastavila je baba - nećeš ostati na milost muškaraca, pošto ćeš imati svoju kuću u jednom značajnom gradu. Bićeš slobodna i srećna.

Bila je to nova i nepredvidljiva vizija budućnosti. Naprotiv, više nije govorila o bivšem dugu, čije su se pojedinosti zaplitala i čiji su rokovi rasli dok su usponi trgovine bivali sve zamršeniji. Ali, Erendira nije ispustili ni jedan uzdah koji bi dozvolio da se nazre njena misao. Potčinila se u tišini mučenju kreveta u barama šalitre, u pospanosti jezerskih sela, na pegavim kraterima rude talka, dok joj je baba pričala viziju budućnosti kao da je odgoneta u kartama. Neko poslepodne, na kraju jednog teskobnog kanjona, primetile su vetar drevnih lovora, i čule dronjke razgovora sa Jamajke, i osetile toliku žudnju za životom, i steglo im se srce, i bilo je to zbog toga što su stigle na more.

- Evo ti ga - reče baba, dišući staklastu svetlost Kariba posle pola života provedenog u pustinji. - Ne dopada ti se?

- Da, bako.

Tu su posadile šator. Baba je provela noć govoreći a ne sanjajući, i ponekad je brkala svoje nostalgije sa priviđenjima budućnosti. Spavala je duže nego obično i probudila se umirena šumom mora. Ali, kad je Erendira kupala ponovo je počela da joj proriče budućnost, i vidovitost je bila tako grozničava da je ličila na bunilo bdenja.

- Bićeš gospodska gazdarica - reče joj. - Plemička dama, obožavana od svojih štićenica, i zadovoljna i poštovana od najviših vlasti. Kapetani brodova slaće ti razglednice iz svih luka sveta.

Erendira je nije slušala. Mlaka voda namirisana origanom curila je u kadu kroz neki kanal koji se punio napolju. Erendira je skupljala sa čvrstom tikvom, ne dišući, i polivala babu jednom i sapunjala drugom rukom.

- Ugled tvoje kuće leteće od usta do usta preko lanca Antila do kraljevstva Holandije - govorila je baba. - I biće značajnija od kuće predsednika, pošto će se u njoj govoriti o

državnim poslovima i srediće se sudbina države.

Iznenada je u kanalu nestalo vode. Erendira je izašla iz šatora da vidi šta se događa, i videla da je Indijanac koji je trebalo da sipa vodu u kanal cepao drva u kuhinji.

- Istekla je - reče Indijanac. - Treba ohladiti više vode.

Erendira je otišla do ognjišta na kome se nalazio drugi veliki lonac sa mirišljivim lišćem. Zamotala je ruke krpom, i ustanovila je da može da podigne lonac bez pomoći Indijanca.

- Idi - reče mu. - Ja ću da nalijem vodu.

Sačekala je dok je Indijanac izašao iz kuhinje. Onda je podigla sa vatre lonac sa vrelom vodom, podigla ga sa mnogo napora do visine kanala, i kad je trebalo da nalije smrtonosnu vodu u cev kade, baba je uzviknula iz unutrašnjosti šatora:

- Erendira!

Kao da je videla. Uplašena od krika, unuka se pokajala u poslednjem trenutku.

- Idem, bako - reče. - Hladim vodu.

Te noći razmišljala je do veoma kasno, dok je baba pevala spavajući u prsluku od zlata. Erendira je posmatrala iz svoga kreveta širom otvorenih očiju koje su u polumraku ličile na mačje. Potom je legla kao davljenik, sa rukama na grudima i otvorenih očiju, i zvala svom snagom svog unutrašnjeg glasa:

- Ulises.

Ulises se naglo probudio u kući na plantaži pomorandži. Tako je jasno čuo Erendirin glas da je potražio u senkama sobe. Posle trenutka razmišljanja smotao je odeću i cipele, i napustio spavaću sobu. Prešao je terasu, kad ga je iznenadio glas njegovog oca:

- Kuda ćeš?

Na mesečini Ulises ga je video osvetljenog u plavo.

- U svet - odgovorio je.

- Ovoga puta ti to ne branim - reče Holanđanin. - Ali ti predočavam jedno: gde god da odeš pratiće te prokletstvo tvog oca.

- Neka bude - reče Ulises.

Iznenaden, čak pomalo ponosan zbog sinovljeve odluke, Holanđanin ga je kroz plantažu osvetljenu mesečinom pratio pogledom koji je malo-pomalo počinjao da se smeje. Njegova žena bila je iza njegovih leđa na način lepe Indijanke. Holanđanin je progovorio kad je Ulises zatvorio kapiju.

- Vratíće se - reče - poučen životom, brže nego što misliš.
- Vrlo si surov - uzdahnula je ona. - Neće se nikada vratiti.

Ovoga puta, Ulises nije morao nikoga da pita za Erendirine pravce. Prešao je pustinju sakriven u prolaznim kamionima, krađući za jelo i spavanje, i krađući često samo iz zadovoljstva opasnosti, dok nije pronašao šator u drugom selu na moru, iz koga su se videle staklene zgrade nekog osvetljenog grada, i u kome su odjekivala noćna doviđenja brodova koji su prolazili prema ostrvu Aruba. Erendira je spavala, vezana lancem o prečagu i u istom položaju izgubljenog davljenika, u kome ga je zvala. Ulises je stajao duže vreme gledajući je i nije je budio, ali je gledao sa toliko snage da je probudio. Onda su se poljubili u mraku, milovali na brzinu, svlačili do zamora, sa nekom ćutljivom nežnošću i skrivenom radošću što je više nego ikada ličilo na ljubav.

Na drugoj strani šatora, zaspala baba naglo se okrenula i počela da bunca.

- To je bilo u vremena kad je stigao grčki brod - reče. - Bila je posada ludaka koji su usrećivali žene i nisu im plaćali novcem nego sunderima, nekim živim sunderima koji su kasnije hodali po kućama, jaučući kao bolesnici u bolnici terajući decu da plaču da bi im popili suze.

Pridigla se podzemnim pokretom i sela na krevet.

- Bilo je to onda kada je došao on, bože moj - vikala je - jači, veći, i mnogo muškiji od Amadisa.

Ulises, koji dotle nije obraćao pažnju na bunilo, pokušao je da se sakrije kad je video da baba sedi na krevetu. Erendira ga je umirila.

- Ne miči se - reče mu. - Uvek kad dođe dotle sedne na krevet, ali se ne probudi.

Ulises je legao na njeno rame.

- Ja sam te noći pevala sa mornarima i mislila sam da je zemljotres - nastavila je baba.
- Svi su morali da misle to isto, pošto su pobjegli vrišteći, mrtvi od smeha, i samo je ostao on pod tremom od maćuhica. Sećam se kao da je to bilo juče i tada sam pevala pesmu koju su svi pevali u tim vremenima. Čak su je pevali i papagaji u dvorištu.

Bez zvuka glasa, kako je moguće pevati samo u snovima, zapevala je stihove svoje gorčine:

*Gospode, gospode, vrati mi moju staru naivnost
Da uživam njegovu ljubav ponovo iz početka.*

Tek tada Ulises se zainteresovao za babinu nostalgiju.

- Tu je on - govorila je - sa papagajem na ramenu i bacačem za ubijanje ljudoždera kao što je došao Gvataral u Gvajane, i ja sam osetila njegov dah smrti kad je stao ispred mene i rekao mi: načinio sam hiljadu puta krug oko sveta i video sve žene svih naroda, tako da imam pravo da ti kažem da si najponosnija i najuslužnija, najlepša na zemlji.

Legla je ponovo i zajecala na jastuku. Ulises i Erendira ostali su dugi trenutak u tišini, ljujajući se u polusenci bezmernog disanja starice koja je spavala. Odjednom, Erendira je upitala bez najmanjeg drhtanja u glasu:

- Da li bi se usudio da je ubiješ?

Iznenada uhvaćen, Ulises nije znao šta da odgovori.

- Ko zna - reče. - Da li bi se ti usudila?

- Ja ne mogu - reče Erendira, - jer mi je baba.

Tada je Ulises ponovo osmotrio veliko zaspalo telo, kao da mu odmerava količinu života, i odlučio:

- Zbog tebe sam sposoban na sve.

*

Ulises je kupio funtu otrova za miševе, pomešao ga sa kajmakom i marmeladom od malina, i ubacio taj smrtonosni krem u kolač iz koga je izvadio njegov pravi nadev. Potom ga je odozgo premazao guščijim kremom, izravnavajući ga kašikom dok nije iščezao i poslednji trag izopačenog dela, i krunisao prevaru sa sedamdeset i dve roze svećice.

Baba se podigla sa prestola mlatarajući pretećim skiptrom kad ga je videla da ulazi u šator sa prazničnim kolačem.

- Bezobrazniče - viknula je. - Kako se usuđuješ da kročiš u ovu kuću!

Ulises se sakrio iza svog anđeoskog lica.

- Dolazim da molim za oprostaj - reče - na dan vašeg rođendana.

Razoružana njegovom spretnom laži, baba je naredila da se postavi sto kao za svadbenu večeru. Posadila je Ulisesa na svoju desnu stranu, dok ih je Erendira služila, i pošto je ugasila sveće razornim dahom, isekla je kolač na jednake delove. Poslužila je Ulisesa.

- Čoveku koji ume da zasluži oprostaj pripada pola raja - reče. - Ostavljam ti prvi komad jer on donosi sreću.

- Ne dopadaju mi se slatkiši - reče on. - Prijatno.

Baba je ponudila Erendiri drugi komad kolača. Ona ga je ponela u kuhinju i bacila u kantu za đubre.

Sve ostalo baba je pojela sama. Trpala je čitave komade u usta i gutala ih bez žvakanja, jecajući od zadovoljstva i gledajući Ulisesa iz limba svog uživanja. Kad više nije bilo u njenom tanjiru pojela je komad koji je ostavio Ulises. Dok je žvakala poslednju krišku, pokupila je prstima mrvice sa stolnjaka i stavila ih u usta. Pojela je toliko arsenika koliko je dovoljno da se satre generacija miševa. Uprkos tome, svirala je na klaviru i pevala sve do ponoći, legla srećna, i uspela da normalno spava. Jedinu novi znak bio je neki kameniti trag u njenom disanju. Erendira i Ulises su motrili na nju iz drugog kreveta, i čekali su samo njen poslednji ropac. Ali kad je počela da bunca glas joj je bio živ kao i uvek.

- Izludeo me, bože moj, izludeo me! - viknula je. - Navlačila sam dve reze na spavaćoj sobi da ne bi ušao, stavljala orman i sto na vrata i stolice na sto, i bilo je dovoljno da on samo kucne prstenom da bi se sve to rasturilo, stolice sišle same sa stola, sto i orman se

sami odvojili, prečaga izašla sama iz alke.

Erendira i Ulises su je posmatrali sa iznenađenjem koje je raslo dok je bunilo postajalo dublje i dramatičnije, i glas prisniji.

- Osećala sam da ću umreti, oblivena znojem straha, moleći u sebi da se vrata otvore bez otvaranja, da on uđe bez ulaska, da nikada ne ode ali isto tako ni da se nikada ne vrati, da ne bih morala da ga ubijem.

Nastavila je da prelistava svoju dramu u toku nekoliko sati, do najsitnijih pojedinosti, kao da je to ponovo doživljavala u snu. Ali pre zore okrenula se u krevetu pokretom seizmičkog prilagođavanja i glas joj se slomio sa neizbežnošću jecanja.

- Ja sam ga upozorila, i on se smejao - vikala je - ponovo sam ga upozorila i ponovo se smejao, sve dok nije otvorio uplašene oči govoreći, aj kraljice! aj kraljice! i glas mu nije izlazio kroz usta nego kroz ubod noža u grlu.

Ulises, uplašen od strašnog babinog prisećanja, uhvatio se za Erendirinu ruku.

- Baba ubica! - uzviknu.

Erendira nije na to obraćala pažnju, jer je u tom trenutku počela da rudi zora. Časovnici su otkucavali pet.

- Idi! - reče Erendira. - Uskoro će se probuditi.

- Življa je od slona - uzviknuo je Ulises. - Ne može biti!

Erendira ga je presekla ubistvenim pogledom.

- Činjenica je - reče - da ne možeš nikog ni da ubiješ.

Ulisesa je zaprepastilo tako surovo prebacivanje, pa je pobjegao iz šatora. Erendira je nastavila da gleda zaspalu babu, sa svojom tajnom mržnjom, razočaranim besom, dok se najavljivala zora i budio zrak ptica. Tada je baba otvorila oči i pogledala je zadovoljnim osmehom.

- Bog te spasao, kćeri.

Jedina uočljiva promena bio je neki poremećaj u svakodnevnom redu. Bila je sreda, ali baba je htela da obuče nedeljnu haljinu, odlučila je da Erendira ne prima nijednu mušteriju pre jedanaest, i zamolila je da joj oboji nokte ljubičastom bojom i napravi svečanu frizuru.

- Nikada nisam toliko želela da se slikam - uzviknula je.

Erendira je počela da je češlja, ali kad joj je prošla češljem za razmršivanje ostao joj je među zupcima pramen kose. Uplašeno ga je pokazala babi. Ona ga je pregledala, pokušala da iščupa drugi pramen prstima, i drugi žbun kose ostao joj je u ruci. Bacila ga je na pod i

ponovo pokušala, i iščupala još veći pramen. Onda je počela da čupa kosu sa obe ruke, umirući od smeha, bacajući pune šake kose u vazduh sa nekom nerazumljivom radošću, dok joj glava nije ostala kao oljušteni kokos.

Erendira nije imala vesti od Ulisesa sve dok dve nedelje kasnije nije primetila sovin poziv izvan šatora. Baba je počela da svira na klaviru, i bila je toliko udubljena u svoju nostalgiju da nije primećivala stvarnost. Na glavi je imala periku od sjajnog perja.

Erendira je došla na poziv i tek tada otkrila fitilj eksploziva koji je izlazio iz klavirske kutije, i produžavao se među korovom i gubio u tami. Potrčala je prema mestu na kome je bio Ulises, sakrila se do njega među žbunjem, i oboje su stisnuta srca videli plavi plamičak koji je išao kroz fitilj eksploziva, prešao tamni prostor i ušao u šator.

- Zapuši uši - reče Ulises.

Učinili su to oboje, ali nije bilo potrebno, jer eksplozije nije ni bilo. Šator se iznutra osvetlio sjajnim izgaranjem, koje je puklo u tišini, i izgubilo se u surli dima od pokvašenog baruta. Kad se Erendira usudila da uđe, verujući da je baba mrtva, našla je sa osmuđenom perikom i košuljom u dronjcima, ali življu nego ikada, kako pokušava da uguši vatru pokrivačem.

Ulises je iščezao pod zaštitom krikova Indijanaca koji nisu znali šta da rade, zbunjeni protivrečnim babinim naređenjima. Kad su na kraju uspeali da savladaju plamen i rasture dim, našli su se sa vizijom brodoloma.

- Izgleda đavolska stvar - reče baba. - Klaviri ne eksplodiraju slučajno.

Načinila je sve moguće pretpostavke da bi utvrdila uzroke nove nesreće, ali okolišni odgovori Erendire i njen neustrašiv stav zbunili su je do kraja. Nije našla ni najmanju pukotinu u unukinom vladanju, nije se ni setila da postoji Ulises. Bila je budna do zore, predući pretpostavke i praveći obračune gubitaka. Spavala je loše i malo. Sledećeg jutra, kad joj je Erendira podigla prsluk sa zlatnim polugama, pronašla joj je vatrene mehurove na ramenima i grudima u živom mesu. „S razlogom sam se prevrtala dok sam spavala”, reče, dok joj je Erendira stavljala belanca na opekotine. „A uz to, imala sam i čudan san”. Napregla se da se usredsredi da bi prizvala sliku, sve dok je nije imala toliko jasnu u pamćenju kao u snu.

- Bio je kraljevski paun u beloju ljušči - reče.

Erendira se iznenadila, ali odmah je povratila svoj svakodnevni izraz.

- To je dobra vest - slagala je. - Kraljevski paunovi iz snova su životinje koje dugo

žive.

- Bog te čuo - reče baba - ali opet smo kao u početku. Moramo početi iznova.

Erendira se nije zbunila. Izašla je iz šatora sa lavorom za obloge i ostavila babu sa torzom upijenim u belanca, i lobanjom namazanom senfom. Stavljala je još belanaca u lavor pod tremom od palmi koji je služio kao kuhinja, kad je videla da su se pojavile Ulisesove oči iza ognjišta kako ga je prvi put videla iza svog kreveta. Nije se iznenadila, nego mu je rekla umornim glasom:

- Uspeo si samo da povećaš dug.

Ulisesove oči su se zamutile od straha. Ostao je nepokretan gledajući Erendiru u tišini, video je kako lupa jaja sa ukočenim izrazom potpunog potcenjivanja, kao da on ne postoji. Najzad su se oči pokrenule, pogledale stvari po kuhinji, viseće šerpe, vence luka, tanjire, mesarski nož. Ulises se podigao, i dalje ne govoreći ništa, i ušao pod trem i otkao nož.

Erendira ga ponovo nije pogledala, ali u trenutku kad je Ulises napuštao trem reče mu tiho:

- Pazi, već je imala nagoveštaj smrti. Sanjala je kraljevskog pauna u beloju ljujašci.

Baba je videla kako Ulises ulazi sa nožem, i uz krajnji napor ustala je bez pomoći skiptra i podigla ruke.

- Dečaće! - viknula je. - Jesi li poludeo?

Ulises se bacio na nju i jednim pravim udarcem noža zario joj ga u gole grudi. Baba je ispustila jauk, bacila se na njega i pokušala da ga uguši svojim jakim medvedim rukama.

- Kurvin sine - zarezala je. - Suviše kasno sam primetila da imaš lice anđela izdajice.

Nije mogla da kaže ništa više pošto je Ulises uspeo da oslobodi ruku sa nožem i zada joj drugi udarac pod plećku. Baba je ispustila potmuo jauk i snažnije zagrlila napadača. Ulises joj je zadao treći udarac bez milosti, i mlaz krvi izbačen pod velikim pritiskom poprskao mu je lice: bila je to neka masna, sjajna i zelena krv, slična medu od nane.

Erendira se pojavila na ulazu sa lavorom u ruci, i posmatrala je bitku sa zločinačkom neustrašivošću.

Velika, izvajana od jednog komada, ponovo režeći od bola i besa, baba se priklještila uz telo Ulisesa. Njene ruke, njene noge, čak i njena ćelava lobanja bili su zeleni od krvi. Ogromno mehovo disanje, poremećeno prvim hroptanjem, zauzimalo je ceo prostor. Ulises je ponovo uspeo da oslobodi naoružanu ruku, otvorio joj rez na stomaku, i eksplozija krvi

natopila ga je u zeleno do nogu. Baba je pokušala da zahvati vazduh koji joj je već nedostajao za život, i pala je ničice. Ulises se oslobodio od iscrpljenih ruku i bez trenutka odmora zadao je ogromnom palom telu poslednji udarac nožem.

Erendira je tada stavila lavor na sto, sagla se prema babi, istražila je bez dodira, i kad se uverila da je mrtva, njeno lice steklo je najednom svu zrelost starije osobe koju joj nisu dale njenih dvadeset godina nevolje. Brzim i tačnim pokretima zgrabila je zlatni prsluk i izašla iz šatora.

Ulises je ostao sedeći do leša, iscrpljen borbom, i što je više pokušavao da očisti lice više mu se razmazivala ta zelena i živa materija koja je izgledala kao da izbija iz njegovih prstiju. Tek kad je video da Erendira izlazi sa zlatnim prslukom postao je svestan svog stanja.

Zvao je krikovima, ali nije dobio nikakav odgovor. Odvukao se do ulaza u šator i video kako je Erendira počela da trči obalom mora u pravcu suprotnom od grada. Tada je učinio poslednji pokušaj da je prati, dozivajući je očajničkim krikovima, koji više nisu bili krikovi ljubavnika nego sina, ali ga je savladao strašan zamor što je ubio ženu bez ičije pomoći. Babini Indijanci stigli su ga već bačenog licem na plaži, kako plače od samoće i straha.

Erendira ga nije čula. Trčala je protiv vetra, brže od srne, i nijedan glas ovoga sveta nije mogao da je zadrži. Ne okrećući glavu prošla je trčeći kroz žarku paru bara šalitre, kroz kratere talka, kroz sanjivost sojenica, sve dok nisu nestale prirodne nauke mora i počela pustinja, ali još je nastavila da trči sa zlatnim prslukom dalje od pustinjskih vetrova i beskrajnih zalazaka sunca, i nikada se nije čula ni najmanja vest o njoj i nije se pronašao ni najbleđi trag njene nevolje.

